

49
ΜΑΡ. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ — ΠΑΠΑ Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ
ΕΑΣ. Κ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΔΕΡΗ
ΣΤΑΔΙΟΥ 44 — ΑΘΗΝΑΙ

ΜΑΡ. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ — ΠΑΠΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ
ΒΑΣ. Κ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Αρ. εσ. 45107

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 54410/1950 ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΔΕΡΗ
ΣΤΑΔΙΟΥ 44α — ΑΘΗΝΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Δίσις Διδ. Βιβλίων

Αριθ. Πρωτ. 54408

Ἀθήναι, τῆ 12-6-50

Π ρ ο ς

τὰς κ. Β. Κωνστ. Γιαννακοπούλου—Μαρ. Ἰωαννίδου

Ἐκδοτικὸν Οἶκον Ἰ. Σιδέρη

Ὀδὸς Τσῶρτσιλ 44α

Ἐ ν τ α ὕ θ α

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 54410/1950 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη, ὅπως χρησιμοποιηθῆ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον Γεωγραφία τῆς Εὐρώπης βιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν, ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφούμεναι πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμόν ἐκδόσεως βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Κοινοποίησις
Κ.Γ.Δ.Σ.Ε.

Ἐντολῇ Ὑπουργοῦ
Ὁ Διευθυντῆς
Χ. Μούστρης

Κάθε γνήσιο ἀντίτυπο φέρει τὴν ὑπογραφή τῆς μιᾶς τῶν συγγραφέων ἰδιοχείρως ἢ μὲ σφραγίδα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὡς τώρα μάθαμε πολλά μὲ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας. Στὴν Δ' τάξη μάθαμε μὲ λεπτομέρειες τὴν πατρίδα μας Ἑλλάδα. Πέρουσι στὴν Πέμπτη μάθαμε πολλά γιὰ τὴ γῆ. Μάθαμε π.χ. τί εἶναι ἡ γῆ καὶ πῶς ἐγινε, γιὰ τὴν ξηρὰ καὶ τὴ θάλασσα, τοὺς ἠπείρους καὶ τοὺς ὀκεανούς, τὰ ρεύματα, τοὺς κύκλους τῆς γῆς, τὸ γεωγραφικὸ πλάτος καὶ μῆκος, τὶς ζῶνες τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τόσα ἄλλα. Μάθαμε ἀκόμα στὴν Πέμπτη γιὰ τὴν Ἀσία, τὴν Ἀφρική, Ἀμερική, Ὀκεανία καὶ γιὰ τὴν Ἀνταρκτική.

Οἱ γνώσεις ὅμως γιὰ τὴ γῆ δὲν σταματοῦν ὡς ἐδῶ. Εἶναι καὶ ἄλλες ἀπορίες, ποὺ πρέπει νὰ τὶς λύσωμε. Πρέπει π.χ. νὰ ἐξετάσωμε ἀκόμα τὸ σχῆμα τῆς γῆς, τὸ ἐξωτερικὸ της καὶ τὸ ἐσωτερικὸ της. Θὰ μάθωμε δηλαδή, τί εἶναι βαθειὰ στὴ γῆ, γιὰ τὰ ἠφαίστεια, τοὺς σεισμούς, ποὺ τέτοιοι γίνονται καὶ στὴν πατρίδα μας, γιὰ τὶς θερμὲς πηγές. Θὰ μάθωμε ἀκόμα πῶς κινεῖται ἡ γῆ, γιὰ τὴν ἔξομα καὶ νύχτα, μικρὲς καὶ μεγάλες μέρες ἢ νύχτες, γιὰ τὶς ἐποχὲς καὶ τόσα ἄλλα.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ οὐράνια σώματα ἔχομε νὰ μάθωμε πολλά. Θὰ μάθωμε π.χ. τί εἶναι ὁ γαλαξίας, τὰ ἄστρα, οἱ κομηῆτες καὶ τὰ σώματα, ποὺ βλέπομε τὴ νύχτα νὰ γράφουν μιὰ φωτεινὴ γραμμὴ στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ χάνονται. Ἀκόμα θὰ μάθωμε γιὰ τὸν ἥλιο καὶ τὴ σελήνη, ποὺ ἄλλοτε μεγαλώνει καὶ ἄλλοτε μικραίνει ἢ χάνεται καὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα πράγματα.

Ἀλλὰ πέρουσι ἀφήσαμε καὶ μιὰ Ἡπειρο χωρὶς νὰ τὴν ἐξετάσωμε. Αὐτὴ εἶναι ἡ *Εὐρώπη*, ποὺ ἓνα τμήμα της εἶναι καὶ ἡ Ἑλλάδα.

Θὰ ἐξετάσωμε λοιπὸν ἐφέτος καὶ τὴν Εὐρώπη. Θὰ μάθωμε ποιά εἶναι, γιὰ τὸ ἔδαφός της, τὶς θάλασσές της, τὸ κλίμα της, τὸν πληθυσμὸν, τὰ προϊόντα της, τὶς μεγάλες πόλεις της καὶ τὰ κράτη της. Καὶ

ἄφοῦ τελειώσωμε τὴν Εὐρώπη θὰ μάθωμε γενικὰ γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, γιὰ τὶς φυλές των, τὶς γλώσσας καὶ τὶς θρησκείας των.

Μὰ στὴν Εἰσαγωγή μας αὕτῃ δὲν μποροῦμε νὰ τὰ ποῦμε ὅλα ὅσα θὰ μάθωμε. Αὐτὰ θὰ τὰ μαθαίνομε σιγά-σιγά. Κι ὅλα αὐτὰ, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου σας, μὲ τὸ βιβλίο αὐτό, μὲ τὸ δικό σας διαβάσμα καὶ μὲ τὶς ἐργασίες σας.

Τὶς ἐργασίες, ποὺ θὰ κάνετε θὰ τὶς μαζεύετε. Γιατὶ στὸ τέλος τοῦ ἔτους μποροῦμε μ' αὐτὲς νὰ κάνωμε στὴν τάξη μας μιὰ ἐκθεσὴν τὴ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΜΑΣ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Α'. Η Γ Η

1. Σχήμα και μέγεθος τῆς γῆς (')

Σχῆμα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες σιὰ πολὺ παλιὰ χρόνια δὲν ᾔξεραν τί σχῆμα ἔχει ἡ γῆ. Νόμιζαν πὼς εἶναι μιὰ ἐπιφάνεια ἐπίπεδη, πὺν κάπου τελειώνει. Ποῦ τελείωνε ὅμως δὲν τὸ ᾔξεραν, γιατίι δὲν εἶχαν τὰ μέσα νὰ φθάσουν καὶ νὰ βροῦν τὴν ἄκρη. Ἔφταναν π.χ. ὡς τὸν ὠκεανὸ καὶ δὲν προχωροῦσαν μὲ τὰ καραβάκια τους πρὸ πέρα. Γι' αὐτὸ οὔτε τὴν Ἀσία ᾔξεραν, οὔτε τὴν Ἀμερική, οὔτε τὴν Ὠκεανία. Εἶχαν δίκιο λοιπὸν νὰ νομίζουν, πὼς ἡ γῆ εἶναι ἓνα μεγάλο ἐπίπεδο.

Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι. Σήμερα ἐμεῖς ξέρομε καλά, πὼς ἡ γῆ μοιάζει μὲ μιὰ μεγάλη σφαῖρα, πὺν εἶναι ἐξογκωμένη στὸν ἰσημερινὸ καὶ «πεπιεσμένη» στοὺς πόλους.

Τὸ ὅτι τὸ σχῆμα τῆς γῆς μοιάζει μὲ τῆς σφαίρας, μπορούμε τώρα νὰ τὸ ἀποδείξωμε μὲ παραδείγματα:

α) Εἶμαστε στὴν ἄκρη μιᾶς παραλίας. Ἐνα πλοῖο μὲ κατόρτια ξεκινᾷ καὶ φεύγει. Ἐμεῖς τὸ παρακολουθοῦμε. Ἐνῶ ἀπομακρύνεται, παρατηροῦμε νὰ χάνεται σιγά·σιγά τὸ κάτω μέρος τοῦ σκάφους. Ἐπειτα χάνεται τὸ σκάφος καὶ σιγά·σιγά τὰ κατόρτια του.

β) Ὅταν ἔρχεται ἓνα πλοῖο ἀπὸ μακριὰ πρὸς τὴν παραλία. Τότε

(') Πρόσεξε πολὺ καὶ τοῦτο. Μέσα στὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ βρῆτε πολλοὺς ἀριθμοὺς μὲ χιλιάδες καὶ ἑκατομμύρια. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς μαθαίνετε μὲ τόση ἀκριβεία. Σεῖς νὰ τοὺς μαθαίνετε στρογγυλοῦς.

βλέπομε πρώτα τὶς κορυφές τῶν καταρτιῶν κι ὅσο πλησιάζει, βλέπομε ὁλόκληρα τὰ κατάρτια καὶ τελευταῖα τὸ σκάφος.

γ) Βρισκόμαστε σὲ μιὰ ἐπίπεδη πεδιάδα. Ἐνας ἄνθρωπος ἔρχεται ἀπὸ μακριά. Πρῶτα βλέπομε τὸ κεφάλι του, ὕστερα σιγά· σιγά τὸ σῶμα του κι ἔπειτα τὰ πόδια του.

δ) Ξεκινᾶμε μ' ἓνα πλοῖο ἢ μὲ ἓνα ἀεροπλάνο μὲ κατεύθυνσι ὄλο πρὸς τὴ δύση. Στὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ μας θὰ εἴμαστε στὸ ἴδιον μέρος ἀπ' ὅπου ξεκινήσαμε. Τότε λέμε πὼς κάναμε τὸ γύρο τοῦ κόσμου.

ε) Ἡ γῆ κινεῖται γύρω στὸν ἥλιο· καὶ γύρω στὴ γῆ κινεῖται ἡ σελήνη. Ὅταν ἡ γῆ τύχη καὶ βρεθῆ ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ στὴ σελήνη, τότε ἡ σκιά της πέφτει ἐπάνω στὴ σελήνη κι εἶναι κυκλική. Ὅλα αὐτὰ τὰ παραδείγματα δείχνουν φανερά, πὼς ἡ γῆ ἔχει σχῆμα σφαιροειδές.

Μέγεθος τῆς γῆς. Ἡ γῆ βέβαια εἶναι ἓνα ἄστρο τοῦ οὐρανοῦ, μεγαλύτερο ἢ μικρότερο ἀπ' αὐτὰ πού βλέπομε τὴ νύχτα σὰν τελείες μέσα στὸ ἄπειρο. Κι ὅμως αὐτὴ ἡ τελεία μετριέται σὲ ἑκατομμύρια ἀπλὰ καὶ τετραγωνικὰ χιλιόμετρα.

Σύμφωνα μὲ ὑπολογισμούς, πού ἔκαναν οἱ ἐπιστήμονες, βρῆκαν :

α) τὴν ἀπιφάνεια τῆς γῆς 510.100.000 τετρ. χιλιόμετρα.

β) Τὸν ὄγκο τῆς γῆς σὲ κυβικὰ χιλιόμετρα 1.083.320.000.000.

γ) Τὸ βάρος τῆς γῆς 6 ἑξάκις ἑκατομμύρια τόννους.

δ) Τὸ μῆκος τοῦ ἰσημερινοῦ 40.076.592 χιλιόμετρα.

ε) Τὸν μισὸ ἄξονα τῆς γῆς ἀπὸ τὸ κέντρο της ὡς τοὺς πόλους 6.356.912 χιλιόμετρα.

Τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς τοὺς λέμε ὄχι γιὰ νὰ τοὺς μάθουμε καὶ νὰ τοὺς θυμηθοῦμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ καταλάβουμε πόσο τεράστιο εἶναι τὸ μέγεθος τῆς γῆς μας.

Ἔργασίες. 1. Κάνετε ἓνα παρόμοιο μὲ τὴ γῆ σχῆμα μὲ πηλό. 2. Ζωγραφίστε μιὰ σφαῖρα καὶ χαράξτε τὴ γραμμὴ τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ τοὺς δύο μισοὺς ἄξονες, πού εἶδαμε παραπάνω.

2. Ἡ λιθόσφαιρα

Γενικὰ γιὰ τὴ λιθόσφαιρα

Ὅπως γύρω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς ὑπάρχει ὁ ἀέρας, πὺν τὸν ὠνομάσαμε ἀτμόσφαιρα, ἔτσι καὶ τὴ στερεὰ ἐπιφάνεια τῆς γῆς, τὴ φλοῦδα τῆς σὰ νὰ ποῦμε, πὺν ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶμα, πέτρες, βράχους κλπ. τὴ λέμε **λιθόσφαιρα**.

Πῶς ἔγινε ἡ λιθόσφαιρα τὸ ξέρομε. Ἐδῶ κι ἑκατομμύρια χρόνια ἡ γῆ, σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία τοῦ **Δαπλάς**, ἦταν ἓνα νεφέλωμα φωτεινὸ καὶ ὄλο φωτιά. Αὐτὸ τὸ νεφέλωμα σιγὰ - σιγὰ πάθαινε ψύξη, στερεοποιήθηκε κι ἔπιασε ἀπ' ἔξω μὲ τὸν καιρὸ ἓνα στερεὸ στρώμα, τὴ **λιθόσφαιρα**.

Ὅσο περνοῦν οἱ αἰῶνες, τόσο ψύχεται πὺν πολὺ ἡ γῆ κι ἡ λιθόσφαιρα αὐξάνει πρὸς τὸ βάρος τῆς γῆς, ὅπου ἀκόμα ὄλα εἶναι λιωμένα ἀπὸ τὴν πολλὴ θερμότητα, πὺν ὑπάρχει ἐκεῖ καὶ πὺν ἀποτελοῦν τὴν πυρόσφαιρα.

Τὸ πάχος τῆς λιθόσφαιρας δὲν ξεπερνᾷ σὲ βάθος τὰ 200 χιλιόμετρα.

Πῶς ἔγιναν ὅμως τὰ βουνὰ καὶ οἱ ἀνωμαλίες (ρωματιές, χαράδρες, κοιλάδες κλπ.) πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς ; Αὐτὸ εἶναι εὐκόλο νὰ ἐξηγηθῆ. Ξέρομε πῶς μὲ τὴν ψύξη τὰ σώματα συστελλονται. Ἔτσι καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἔπαθε συστολὴ καὶ σχηματίστηκαν ἐπάνω τῆς οἱ ἀνωμαλίες, ὅπως π.χ. στὸ ξηρὸ δαμάσκηνο ἢ στὴ ρόγα τοῦ σταφυλιοῦ, ὅταν γίνη σταφίδα.

3. Πετρώματα

α. Τί εἶναι τὰ πετρώματα

Ἡ λιθόσφαιρα ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα ὕλικά. Τὰ ὕλικά αὐτὰ εἶναι πέτρες κοινές, χῶμα, ἄμμος καὶ διάφορα ὄρυκτά, πὺν βρίσκονται στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, δηλ. στὸ **ἔδαφος** ἢ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια, δηλ. στὸ **ὑπέδαφος** τῆς. Τέτοια ὄρυκτά εἶναι τοῦ σιδήρου χαλκοῦ, οἱ γαιάνθρακες καὶ πλῆθος ἄλλων. Ὅλα αὐτὰ τὰ ὕλικά, πὺν ἀποτελοῦν τὴ λιθόσφαιρα, λέγονται **πετρώματα**.

*Έτσι λοιπόν πέτρωμα δὲν εἶναι μόνο ἡ πέτρα, ἀλλὰ καὶ τὸ χῶμα καὶ ἡ ἄμμος καὶ ὅλα τὰ συστατικά τῆς λιθοσφαίρας.

β. Πῶς ἔγιναν τὰ πετρώματα

Οἱ αἰτίες, ποὺ ἔγιναν τὰ πετρώματα, εἶναι δύο : Τὸ νερὸ καὶ ἡ θερμότητα. Μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ νεροῦ ἔγιναν τὰ *ὕδατογενῆ* καὶ *ἰζηματογενῆ* πετρώματα καὶ μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς θερμότητος τὰ *πυριγενῆ* ἢ *πλουτώνεια* πετρώματα.

**Ὑδατογενῆ πετρώματα.* Τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν, τῶν βροχῶν καὶ τῶν χιονιῶν, ὅταν κυλοῦν, παρασύρουν χῶμα, λάσπη, ἄμμο καὶ διά-

*Ὑδατογενῆ πετρώματα

φορα ἄλλα ὑλικά. Αὐτὰ τὰ ὑλικά μαζεύονται σ' ἓνα μέρος καὶ φτιάχνουν ἓνα στρώμα. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ στρώμα αὐτὸ κάθονται κι ἄλλα ὑλικά κι ἔτσι γίνονται πολλὰ στρώματα, τὸ ἓνα πάνω στὸ ἄλλο. Αὐτὰ τὰ στρώματα μὲ τὸν καιρὸ ἀποχτοῦν κάποια σκληρότητα μεγάλη ἢ μικρή καὶ σχηματίζουν πετρώματα. Τὰ πετρώματα αὐτὰ λέγονται *ὕδατογενῆ*, γιατί ἔγιναν μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.

**Πυριγενῆ πετρώματα.* Πολὺ βαθειὰ στὴ γῆ ὅλα τὰ ὑλικά εἶναι λιωμένα καὶ πυρωμένα. Τὰ ὑλικά αὐτὰ πολλές φορές ξεσποῦν σὲ κάποιο σημεῖο τῆς γῆς καὶ βγαίνουν ἔξω ἢ χύνονται μέσα σὲ ἐσωτερικὲς κοιλότητες τῆς γῆς.

*Εκεῖ κρῶνουν, γίνονται πολὺ σκληρὰ κι ἀποτελοῦν πετρώματα.

Πυριγενῆ πετρώματα

Τὰ πετρώματα αὐτὰ λέγονται *πυριγενῆ*, γιατί ἔγιναν μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς φωτιᾶς, τοῦ πυρός. Λέγονται ὅμως καὶ *πλουτώνεια*, γιατί τὰ συστατικά τους ξεχύθηκαν κάποτε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς, ἀπὸ τὸ βασίλειο τοῦ Πλούτωνος, ὅπως πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι.

4. Μεταβολές ἐπάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς

Αἰτίες τῶν μεταβολῶν

Χωρὶς ἄλλο ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἄλλαξε κι ἀλλάζει ἀδιάκοπα καὶ σιγὰ σιγά. Οἱ αἰτίες αὐτῶν τῶν μεταβολῶν εἶναι :

α) **Ἡ μηχανικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.** Τὸ νερὸ κυλώντας παρασύρει πέτρες, χῶμα, ἄμμο κι ἄλλα ὑλικά. Ἔτσι ἄλλοῦ γεμίζει κι ἄλλοῦ ξεγυμνώνει ἓνα μέρος. Τὸ μέρος αὐτὸ ἔπαθε μιὰ μεταβολή. Μὰ καὶ βράχους ἀκόμη σπάζει τὸ νερὸ, ὅταν παγώσει. Τέτοιες μεταβολές ἀπὸ τὸ νερὸ γίνονται σ' ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

β) **Ἡ φυσικοχημικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.** Τὸ νερὸ δὲν παρασύρει μόνο τὰ ὑλικά, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τὰ διαλύει, τὰ λιώνει. Ἔτσι διαλύει ἄλατα καὶ πολλὲς φορὲς ἀνοίγει σπηλιές μέσα στὴ γῆ. Ἡ φυσικοχημικὴ αὐτὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ φέρνει μεταβολές στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

γ) **Ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου.** Καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου φέρνει μεταβολές στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἄλλοῦ σηκώνει σύννεφα ἀπὸ σκόνη, ἄλλοῦ κάμνει βουνὰ ἀπὸ ἄμμο κλπ.

δ) **Ἡ ἐνέργεια τῶν ζώων.** Καὶ τὰ ζῶα φέρνουν μεταβολὴ στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Τὰ κοράλλια π. χ. ποὺ εἶναι ζωντανοὶ ὄργανισμοί, πολλαπλασιάζονται καὶ φτιάνουν ὀλόκληρα νησιά.

ε) **Ὁ ἄνθρωπος.** Ὁ ἄνθρωπος, τέλος, κάμνει πολλὲς ἀλλαγές. Τρυπάει βουνὰ, ἀνοίγει δρόμους καὶ διώρυγες, σκάβει τὸ χῶμα, ἀλλάζει τὸ δρόμο τῶν ποταμιῶν, ἀποξηραίνει λίμνες καὶ κάμνει τόσα ἔργα, ποὺ φέρνουν ἀλλαγές στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

Ἐ ρ γ α σ ἱ ε ς. 1. *Φέρετε πληροφορίες γιὰ τὴ μηχανικὴ καὶ χημικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ. 2. *Ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴν ἐνέργεια τῶν ἀνθρώπων. 3. Ξέρετε κοραλλιογενῆ νησιά; 4. Εἰκόνες, 4. Ἐλεύθερες ἐργασίες.

5. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς

α. Γενικὰ γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς

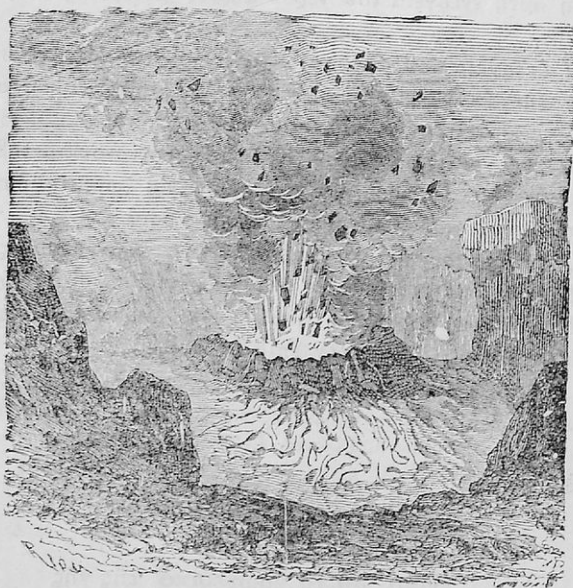
Κάτω ἀπὸ τὴ λιθόσφαιρα, δηλ. στὴν πυρόσφαιρα, ξέρομε πὼς ὅλα τὰ ὑλικά εἶναι λιωμένα. Ἐκεῖ ὑπάρχει βέβαια μεγάλη ζέστη, ποὺ ὅσο βαθειὰ πηγαίνομε, τόσο καὶ μεγαλύτερη γίνεται καὶ φτάνει τὶς χιλιάδες βαθμοὺς τοῦ θερμομέτρου. Ἄν ὑπολογίσωμε, ὅτι κατεβαίνον-

τας βαθειά στη γῆ σὲ κάθε 33—35 μέτρα τὸ θερμόμετρο θὰ δείχνῃ κι ἓνα βαθμὸ ὑψηλότερης θερμοκρασίας, βίσκομε εὐκόλα τί θὰ εἶναι βαθειά στη γῆ. Στους 100° τὸ νερὸ βράζει, σὲ περισσότερους βαθμοὺς λιώνουν τὰ μέταλλα. Ἐκεῖ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς θὰ εἶναι φλογερὸ καμίνι καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ φτάσῃ ὡς ἐκεῖ.

Τὸ ὅτι τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς βρῖσκεται σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι, τὸ καταλαβαίνομε καὶ ἀπὸ ἄλλα πράγματα: Ἀπὸ τὰ ἠφαίστεια, τοὺς σεισμοὺς καὶ τὶς θερμὲς πηγές.

β. Ἰφαίστεια

Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς σχηματίζονται πολλοὶ ἀτμοὶ ἀπὸ τὴ μεγάλη ζέστη. Οἱ ἀτμοὶ αὐτοὶ πιέζονται ἐκεῖ καὶ ὅταν βροῦν ἀδύνατο μέρος τὸ σπάζουν καὶ βγαίνουν στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἀπὸ τὸ σω-

Ἐκρηξὴ ἠφαιστείου

λῆνα ὁμως ποὺ ἀνοίγουν, βαίνουν μαζί τους καὶ διάφορα λιωμένα ὄλικά, ξεχύνονται στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς μαζί μὲ πυκνοὺς καπνοὺς καὶ κάνουν τὸ ἠφαίστειο.

Ὁ σωλήνας ἀπ' ὅπου βγαίνουν τὰ ὑλικά αὐτὰ λέγεται **κρατήρας** καὶ ἡ λιωμένη μάζα τῶν ὑλικῶν **λάβρα**.

Ὅταν ἓνα ἠφαίστειο ἐξακολουθεῖ σὲ διαστήματα νὰ βγάξη λάβα, λέμε ὅτι εἶναι **ἠφαίστειο ἐνεργό**. Ὅταν ὅμως ἔχη πολλὰ χρόνια νὰ ἐνεργήσῃ, τὸ λέμε **σβυσμένο**.

Ἡφαίστεια εἶναι περισσότερα ἀπὸ 500 ἐπάνω στὴ γῆ καὶ κάμνουν πολλὰς καταστροφές. Τὰ σπουδαιότερα ἠφαίστεια στὴν Εὐρώπῃ εἶναι ἡ **Ἑκλα** στὴν Ἰσλανδία, ἡ **Αἴτνα** στὴ Σικελία καὶ ὁ **Βεζούβιος** στὴν Ἰταλία. Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς παλαιότερες ἐκρήξεις τοῦ ὁ Βεζούβιος σκέπασε μὲ τὴ λάβα του καὶ κατὰστρεψε τρεῖς πόλεις, τὴν **Ἡράκλεια**, τὴν **Πομπηία** καὶ τὶς **Σταβίες**.

Στὴν Ἑλλάδα γνωστὸ εἶναι πὼς ἔχομε τὸ ἠφαίστειο τῆς **Θήρας** στὶς Κυκλάδες. Μὲ τὴ λάβα του τὸ ἠφαίστειο αὐτὸ σχημάτισε καὶ μερικὰ νησιάκια.

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς. 1. Ἀνακοινῶστε πληροφορίες σας γιὰ τὰ ἠφαίστεια καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ Βεζούβιο καὶ γιὰ τὸ ἠφαίστειο τῆς Θήρας. 2. Εἰκόνες ἠφαιστειῶν. 3. Ἀπὸ λεξικὸ νὰ διαβάσετε γιὰ τὴν Πομπηία. 4. Ζητήστε πληροφορίες γιὰ τὸ ἠφαίστειο τῆς Θήρας ἀπὸ τὸ σχολεῖο τῆς Σαντορίνης.

γ'. Σεισμοὶ—Αἰτίες τῶν σεισμῶν

Κάποτε συμβαίνει μέρα ἢ νύχτα νὰ σειεται τὸ ἔδαφος γιὰ λίγα δευτερόλεπτα καὶ ὕστερα νὰ σταματᾷ. Τότε λέμε ὅτι ἐγίνε σεισμός.

Οἱ αἰτίες τῶν σεισμῶν εἶναι πολλές. Μία εἶναι, ὅταν μέσα στὰ κενά, ποὺ ἔχει στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἡ γῆ, ξεκόβονται ἀπὸ πάνω καὶ πέφτουν μεγάλοι ὄγκοι. Ἄλλη αἰτία εἶναι τὰ ἠφαίστεια, ποὺ ὅταν ἔχομε ἐκρηξὴ τους, συμβαίνει νὰ ἔχομε καὶ σεισμὸ καὶ ἄλλη αἰτία εἶναι, ὅταν ἔχομε κάποια σοβαρὴ μετακίνηση τῆς πυροσφαίρας.

Εἶδη σεισμῶν

Σεισμοὶ ἐγκατακρημνίσεως. Τέτοιοι σεισμοὶ συμβαίνουν, ὅταν στὶς μεγάλες ἐσωτερικὲς σπηλιὲς τῆς γῆς κόβονται ἀπὸ πάνω μεγάλοι ὄγκοι λιθοσφαίρας—βουνὰ ὀλόκληρα πολλὰς φορὲς—καὶ πέφτουν κάτω. Ἡ δυνατὴ αὐτὴ πτώση φέρνει δυνατὸ τράνταγμα, **σεισμό**, στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

Σεισμοὶ ἠφαιστειογενεῖς. Ἔτσι λέγονται οἱ σεισμοί, ποὺ ἔχουν αἰτία τὶς ἐκρήξεις ἠφαιστειῶν. Τὰ ἀέρια, ποὺ εἶναι στὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς, πιέζουν τὰ τοιχώματα τῆς γῆς νὰ βγοῦν καὶ ἔτσι προκαλοῦν σεισμό.

Σεισμοί τεκτονικοί. Αὐτοὶ εἶναι οἱ χειρότεροι καὶ οἱ πιὸ καταστρεπτικοί. Αἰτία τους εἶναι τὰ πετρώματα, πού βρίσκονται στὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς μὲ τέτοια σειρὰ τοποθετημένα, σὰν ἀπὸ χέρι ἀρχιτέκτονος. Αὐτὰ τὰ πετρώματα παθαίνουν μὲ τὸν καιρὸ ψύξη κι ἔτσι γίνονται μικρότερα σὲ ὄγκο. Ἔτσι μέσα στὴ γῆ ἔπειτα σχηματίζονται κενά. Ἐκεῖ πέφτουν ἢ μετακινοῦνται ἄλλα πετρώματα γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὰ κενὰ καὶ ἀπὸ τὶς μετακινήσεις αὐτὲς γίνονται τρανταγμοὶ στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, οἱ σεισμοί. Οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ λέγονται τεκτονικοί, γιὰτὶ ἀλλάζουν τὴν τάξη, τὴν ἀρχιτεκτονική, τῶν πετρωμάτων τῆς πυρροσφαίρας.

Κάθε ἀστεροσκοπεῖο ἔχει ἓνα ὄργανο, τὸ σειсмоγράφο. Μ' αὐτὸν βρίσκομε τὸ μέρος, πού ἔγινε ὁ σεισμός καὶ τὴ διάρκειά του. Ἔτσι μποροῦμε νὰ ἀνακοινώσωμε σὲ ποῖο μέρος ἦταν τὸ ἐπίκεντρο τοῦ σεισμοῦ.

Σεισμόπληκτα μέρη στὴν πατρίδα μας εἶναι ἡ Λευκάδα, Κόρινθος, Ζάκυνθος, Λοκρίδα, Χαλκιδικὴ κλπ.

Ἔργασίες. 1. Πληροφορίες καὶ ἀνακοινώσεις. 2. Ζητήστε πληροφορίες ἀπὸ τὴ Λευκάδα, Χίο, Χαλκιδική, Κόρινθο γιὰ τοὺς σεισμούς, πού ἔγιναν ἐκεῖ μαζί μὲ φωτογραφίες ἢ εἰκόνες. 3. Τί εἶναι τὸ ἐπίκεντρο τοῦ σεισμοῦ;

δ'. Γενικά γιὰ τὶς θερμὲς πηγές

Εἴπαμε πὼς τὸ νερὸ, πού βρίσκεται βαθειὰ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς, (100°) βράζει. Ἔτσι ἐκεῖ ὑπάρχουν μεγάλες λεκάνες μὲ τέτοιο νερὸ. Καὶ τὸ νερὸ αὐτό, σὰ ζεστό πού εἶναι, ἔχει διαλύσει τὰ διάφορα ἄλατα, πού ἔχουν θειάφι, σίδηρο κι ἄλλα ὑλικά. Τὸ νερὸ αὐτὸ πολλὲς φορὲς βρίσκει ἓνα ἀδύνατο καὶ χαμηλότερο μέρος, τῆς γῆς καὶ βγαίνει πολὺ ζεστό. Ἔτσι ἔχομε τὶς θερμὲς πηγές.

Οἱ θερμὲς πηγές λέγονται καὶ μεταλλικὲς, γιὰτὶ τὸ νερὸ ἔχει μέσα του διαλυμένα διάφορα ἄλατα τῶν μετάλλων. Εἶναι ὅμως καὶ ἱαματικές, γιὰτὶ θεραπεύουν διάφορες ἀρρώστειες, τοὺς ρευματισμούς, ἀρρώστειες τοῦ δέρματος, τοῦ σηκωτιοῦ κλπ.

Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν πολλὲς κι ἔξαιρετικὲς θερμὲς πηγές. Πολλοὶ δικοὶ μας καὶ ξένοι πηγαίνουν γιὰ θεραπεία κάθε καλοκαίρι. Γι' αὐτὸ καὶ μικρὰ χωριουδάκια, πού εἶχαν τὴν τύχη νὰ ἔχουν θερμὲς πηγές, ἔγιναν ὀλόκληρες λουτροπόλεις.

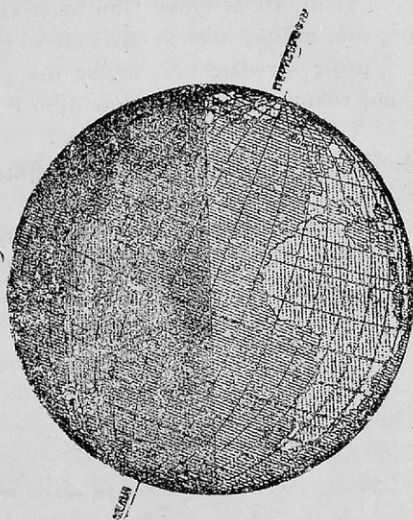
Ἔργασίες. 1. Ποιὲς λουτροπόλεις ξέρετε στὴν Ἑλλάδα; 2. Τί γίνεται στὶς λουτροπόλεις; 3. Ἐπισκέφθηκε κανεὶς δικὸς σας λουτροπόλη καὶ ποιά; 4. Ἀνακοινώσεις, φωτογραφίες κλπ.

6. Κινήσεις τῆς γῆς

α. Κίνηση τῆς γῆς γύρω στὸν ἄξονά της

Ἡ γῆ εἶναι ἓνα οὐράνιο σῶμα, χωρὶς δικό της φῶς καὶ κάμνει δυὸ κινήσεις. Ἡ μία κίνησή της γίνεται γύρω στὸν ἑαυτὸ της (στὸν ἄξονά της) καὶ ἡ ἄλλη γύρω στὸν ἥλιο.

Ξέρομε τί εἶναι ὁ ἄξονας τῆς γῆς. Εἶναι μιὰ φανταστικὴ γραμμὴ,

Κίνηση τῆς γῆς γύρω στὸν ἄξονά της.

ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς γῆς καὶ βγαίνει στοὺς πόλους της. Γύρω στὸν ἄξονα αὐτὸν γυρίζει ἀδιάκοπα μὲ κίνηση ἀπὸ τὴ δύση πρὸς τὴν ἀνατολὴ καὶ κάνει μιὰ δλόκληρη στροφή σὲ 24 ὥρες.

Ἡμέρα καὶ νύχτα. Τὸ πρᾶγμα τώρα εἶναι ἀπλὸ γιὰ νὰ καταλάβωμε πῶς γίνεται ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα. Ὅσο μέρος τῆς γῆς εἶναι γυρισμένο πρὸς τὸν ἥλιο καὶ στὸ φῶς του ἔχει ἡμέρα καὶ ὅσο εἶναι στὸ ἀντίθετο μέρος ἔχει νύχτα. Γυρίζοντας ὁμως ἡ γῆ φέρνει πρὸς τὸν ἥλιο τὰ μέρη, ποὺ εἶχαν νύχτα, ἐνῶ τὰ μέρη, ποὺ εἶχαν ἡμέρα, βρῖσκονται σιγὰ - σιγὰ στὸ πίσω μέρος, στὸ σκοτεινὸ μέρος τῆς γῆς.

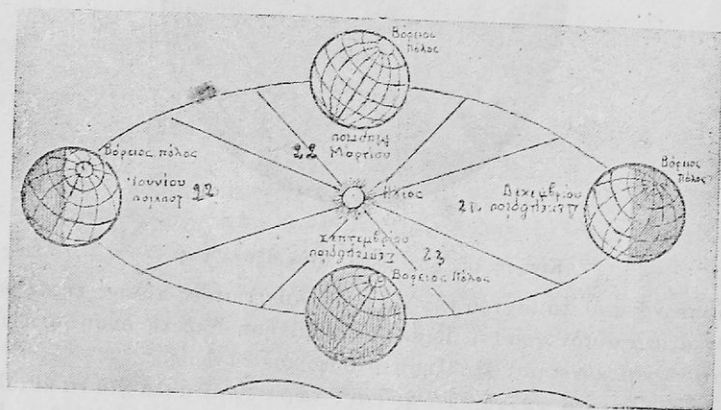
Αὐτὸ μπορεῖτε νὰ τὸ δοκιμάσετε μὲ τὴν ὑδρόγειο σφαῖρα, σ' ἓνα σκοτεινὸ δωμάτιο, ἀφοῦ ἀνάψετε μπροστὰ στὴ σφαῖρα ἓνα κερί καὶ γυρίζετε γύρω στὸν ἄξονά της ἀπὸ τὴ δύση πρὸς τὴν ἀνατολὴ σιγὰ - σιγὰ τὴ σφαῖρα.

Ἀνισότητα ἡμερῶν καὶ νυκτῶν. Ξέρομε καλά, πὼς οἱ μέρες καὶ οἱ νύχτες δὲν εἶναι ἴσες, ἀλλὰ ἄνεσες. Αὐτὴ τὴν ἀνισότητα εὐκόλα τὴν ἐξηγοῦμε.

Ὅπως βλέπουμε καὶ στὴν ὑδρογόειο σφαῖρα, ὁ ἄξονας τῆς γῆς δὲν εἶναι κάθετος, ἀλλὰ κάπως πλαγιαστός. Ἄν ἦταν κάθετος, ὅλοι οἱ τόποι θὰ εἶχαν ἴση μέρα καὶ ἴση νύχτα. Ἔτσι ὅμως ποὺ εἶναι ὁ ἄξονας, ἄλλοι τόποι τῆς γῆς βλέπουν περισσότερο τὸν ἥλιο καὶ ἄλλοι λιγώτερο. Στὸν Ἰσημερινὸ π. χ. οἱ τόποι ἔχουν ἴση μέρα καὶ ἴση νύχτα. Ὅσο ὅμως φεύγουμε πρὸς τοὺς πόλους, τόσο καὶ ἀρχίζουμε νὰ ἔχωμε ἄνεσες μέρες καὶ νύχτες, δηλ. ἡ μέρες μεγάλες καὶ νύχτες μικρὲς ἢ τὸ ἀντίθετο. Σὲ ποιὸς ὅμως τόπους καὶ πότε γίνεται αὐτὸ θὰ τὸ ἰδοῦμε τώρα.

β. Κίνηση τῆς γῆς γύρω στὸν ἥλιο

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κίνησή της γύρω στὸν ἑαυτὴ της, ἡ γῆ κάμνει καὶ ἄλλη μεγάλη κίνηση γύρω στὸν ἥλιο. Αὐτὴ ἡ κίνηση γίνεται σ' ἓνα

Κίνηση τῆς γῆς γύρω στὸν ἥλιο

χρόνο, δηλ. σὲ 265 ἡμέρες, 5 ὥρες, 48' καὶ 47'' καὶ μὲ ταχύτητα 29 χιλιόμετρα σὲ 1'.

Τὴν κίνηση αὐτὴ τῆς γῆς γύρω στὸν ἥλιο μποροῦμε νὰ τὴ σημειώσωμε μὲ μιὰ γραμμὴ, ποὺ λέγεται **τροχιά**. Τὴν τροχιά αὐτὴ τῆς γῆς δὲν πρέπει νὰ φανταστοῦμε πὼς εἶναι ἓνας κανονικὸς κύκλος, ἀλλὰ ἓνα σχῆμα **ἐλλείψεως**. Τέτοιο περίπου σχῆμα π.χ. ἔχει τὸ αὐγὸ, ὅταν τὸ σχεδιάσωμε στὴ χαρτί.

Ἐποῦ λοιπὸν ἡ τροχιά τῆς γῆς ἔχει σχῆμα ἑλλείψεως, ἡ γῆ παίρνει διαφορετικὴ θέση ἀπέναντι στὸν ἥλιο. Ὅπως βλέπετε καὶ στὸ σχῆμα, ἄλλοτε δείχνει στὸν ἥλιο τὸ νότιο κι ἄλλοτε τὸ βόρειο ἡμισφαίριο. Ἄλλοτε πάλι βρίσκεται κοντὰ στὸν ἥλιο κι ἄλλοτε μακριά. Ὅταν π.χ. ἓνα μέρος τῆς γῆς φωτίζεται ἔτσι, πὺν νὰ πέφτουν κάθεται οἱ ἀκτίνες ἐπάνω σ' αὐτό, τότε ἔχομε καλοκαίρι κλπ. Τὸ σχῆμα μᾶς δείχνει ἐπίσης, γιατί ἔχομε τὴν ἀνισότητα τῶν ἡμερῶν καὶ νυχτῶν.

Οἱ 4 ἐποχές. Ἐποῦ βέβαια ἀλλάζει ἡ θέση τῆς γῆς ἀπέναντι στὸν ἥλιο, ἀλλάζει καὶ ἡ θερμοκρασία, καθὼς καὶ οἱ ἡμέρες καὶ οἱ νύχτες τοῦ τόπου αὐτοῦ. Ἐτσι ἔχομε τὶς 4 ἐποχές. Οἱ ἐποχές αὐτὲς εἶναι ἡ **ἄνοιξη**, τὸ **θέρους** (καλοκαίρι), τὸ **φθινόπωρο** καὶ ὁ **χειμῶνας**.

Ἡ ἄνοιξη ἀρχίζει στὶς 21 Μαρτίου, τὸ καλοκαίρι στὶς 21 Ἰουνίου, τὸ φθινόπωρο στὶς 22 Σεπτεμβρίου κι ὁ χειμῶνας στὶς 21 Δεκεμβρίου. Κάθε ἐποχὴ δηλ. διαρκεῖ τρεῖς μῆνες. Ἐτσι λοιπὸν οἱ μῆνες τῶν 4 ἐποχῶν εἶναι : Ἰανουάριος (ἡμέρες 31), Φεβρουάριος (ἡμέρες 28 καὶ κάθε 4 χρόνια ἡμέρες 29), Μάρτιος (31), Ἀπρίλιος (30), Μάιος (31), Ἰούνιος (30), Ἰούλιος (31), Αὐγούστος (31), Σεπτέμβριος (30), Ὀκτώβριος (31), Νοέμβριος (30), Δεκέμβριος (31).

Ἐνῶ σ' ὁλόκληρο τὸ χρόνο δὲν ἔχομε ἴσες μέρες μὲ ἴσες νύχτες στὰ δύο ἡμισφαίρια (βόρειο καὶ νότιο), ὅμως δυὸ φορές τὸ χρόνο, δηλ. στὶς 21 Μαρτίου καὶ στὶς 23 Σεπτεμβρίου ἔχομε ἴση μέρα καὶ νύχτα. Ἐτσι λέμε, πὺς στὶς 21 Μαρτίου ἐμεῖς στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἔχομε **ἔαρινὴ ἰσημερία** καὶ στὶς 23 Σεπτεμβρίου **χειμερινὴ ἰσημερία**, ἐνῶ στὸ νότιο ἡμισφαίριο συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Στὶς ἴδιες ἡμέρες, δηλ. ἐκεῖ εἶναι χειμερινὴ ἰσημερία, ὅταν ἐμεῖς ἔχομε ἔαρινή.

Τώρα πιά καταλαβαίνομε πότε ἓνας τόπος ἔχει μεγάλες μέρες καὶ πότε μικρές.

Μία ἀκόμα παρατήρηση στὴν εἰκόνα (κίνηση τῆς γῆς γύρω στὸν ἥλιο) μᾶς δείχνει πὺς στὸ μισὸ χρόνο φωτίζεται διαρκῶς ὁ βόρειος πόλος, ἐνῶ στὸν ἄλλο μισὸ χρόνο ὁ νότιος πόλος. Ἐτσι ἡ μέρα στοὺς πόλους διαρκεῖ 6 μῆνες καὶ ἡ νύχτα ἄλλους 6 μῆνες κι ὅταν ὁ βόρειος πόλος ἔχη ἡμέρα, ὁ νότιος ἔχει νύχτα καὶ τὸ ἀντίθετο.

Οἱ μέρες καὶ οἱ νύχτες τῶν πόλων λέγονται **πολικές**. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ φανταστοῦμε, πὺς οἱ τόσο μεγάλες νύχτες εἶναι ὀλοσκότεινες. Σ' ὄλο τὸ διάστημά τους οἱ πολικές νύχτες φωτίζονται ἀπὸ ἓνα φῶς σκόρπιο στὸν οὐρανό, πὺς λέγεται **πολικὸ σέλας**, πὺς ὡς τώρα ἀκόμη δὲν μπόρεσαν νὰ ἐξηγήσουν οἱ ἐπιστήμονες.

γ'. Μονάδες χρόνου

Τὸ χρόνο τὸν μετροῦμε μὲ τις μονάδες του.

Μικρότερη μονάδα εἶναι τὸ δεύτερο λεπτό, πού τὸ σημειώνομε ἔτσι " , 60" φτιάνουν ἓνα πρῶτο λεπτό (1'), 60' λεπτά κάνουν τὴν ὥρα, 24 ὥρες, δηλ. ὅσες χρειάζονται γιὰ νὰ κάνη ἡ γῆ μιὰ ὀλόκληρη στροφή γύρω στὸν ἑαυτὸ της, φτιάνουν μιὰ *ἡλιακὴ ἡμέρα* ἢ τὸ *ἡμερονύκτιο*, 29 1/2 ἡλιακὲς ἡμέρες (ὅσες δηλ. μεσολαβοῦν ἀπὸ τὴ μιὰ πανσέληνο ὡς τὴν ἄλλη) φτιάνουν τοὺς μῆνες κι οἱ 12 μῆνες φτιάνουν τὸ ἔτος, δηλ. τὸ χρόνο πού χρειάζεται γιὰ νὰ κάμη ἡ γῆ μιὰ ὀλόκληρη στροφή γύρω στὸν ἥλιο. Ἡ στροφή αὐτὴ γίνεται σὲ 365 ἡμ., 5 ὥρ., 48' καὶ 47". Τὸ ἔτος αὐτὸ λέγεται *ἡλιακό*.

Τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα δὲν κάνει ἀκέραιο ἀριθμὸ ἡμερῶν καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἀστρονόμοι ἔκαμαν τὸ *πολιτικὸ ἔτος*, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 365 ἡμέρες καὶ κάθε 4 χρόνια ἀπὸ 366 ἡμέρες.

δ'. Ἡμερολόγια

Ὁ καιρὸς περνᾷ καὶ ἂν δὲν εἴχαμε ἓνα τρόπο νὰ τὸν μετρήσωμε, δὲν θὰ ξέραμε πότε ἔγινε ἓνα πρᾶγμα. Θὰ χάναμε δηλ. τὸ μέτρομα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἡλικίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἔτσι ὁ ἀνθρώπος βρῆκε γιὰ τέτοιο μέτρο τὸ ἡμερολόγιο. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μετροῦσαν τὸ χρόνο μὲ τις Ὀλυμπιάδες. Ἡ πρώτη Ὀλυμπιάδα τοὺς ἀρχισε τὸ 776, ὕστερα ἀπὸ 4 χρόνια δικὰ μας, ἀρχισε ἡ δευτέρα Ὀλυμπιάδα κλπ.

Ἀργότερα ὅμως διεμορφώθηκαν 2 ἡμερολόγια, συστήματα, δηλ. γιὰ νὰ μετροῦμε τὸ χρόνο. Τὰ ἡμερολόγια αὐτὰ εἶναι τὸ Ἰουλιανὸ καὶ τὸ Γρηγοριανό.

Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο. Ὁ αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης Ἰούλιος Καῖσαρ (45 μ Χ) ἀνάθεσε στὸν ἀστρονόμο Σωσιγένη νὰ κάμη ἓνα ἡμερολόγιο. Αὐτὸ τὸ ἡμερολόγιο ἔγινε καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορα ὀνομάσθηκε *Ἰουλιανό*.

Σύμφωνα μὲ τὸ ἡμερολόγιο τοῦτο ὁ χρόνος (τὸ ἔτος) ἔχει 365 ἡμέρες καὶ 6 ὥρες. Οἱ ὥρες αὐτὲς σὲ 4 χρόνια κάνουν μιὰ ἡμέρα (ἡμερονύκτιο). Τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὴν πρόσθεσαν στὸ Φεβρουάριο, πού σὲ κάθε τέταρτο ἔτος ἔχει 29 μέρες. Τὸ κατὰ μία ἡμέρα μεγαλύτερο ἔτος λέγεται *δίσεκτο*. Τὰ δίσεκτα ἔτη τὰ βρίσκομε εὐκόλα, ἂν διαιροῦνται ἀκριβῶς διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 4.

Γρηγοριανό ημερολόγιο. Στο Ίουλιανό ημερολόγιο όμως παρατηρούμε ένα λάθος. Ἐνώ τὸ ἡλιακὸ ἔτος ἔχει 365 ἡμέρες, 5 ὥρες, 48' καὶ 47'', στὸ Ίουλιανὸ ημερολόγιο τὸ λογαριάζομε μὲ 365 ἡμέρες καὶ 6 ὥρες, πού ἔτσι εἶναι 11' 13' μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἡλιακόν. Αὐτὰ ὅμως τὰ λεπτὰ καὶ δευτερόλεπτα ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια γίνονται πολλὲς ἡμέρες. Ἔτσι τὸ 1852 μ.Χ. οἱ ἡμέρες αὐτὲς εἶχαν γίνει 10 περίπου. Τότε ὁ πάπας τῆς Ρώμης Γρηγόριος ὁ 13ος ὑπελόγισε τὴ διαφορὰ αὐτὴ καὶ ἀφῆρεσε ἀπὸ τὸ ημερολόγιο τῆς 10 ἡμέρες.

Παρ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἀφαίρεση σὲ κάθε 130 ἔτη θὰ εἶχαμε πάλι διαφορὰ μιᾶς ἡμέρας. Αὐτὴ ἢ διαφορὰ θὰ γινόταν 3 ἡμέρες τὸ 1972 καὶ οἱ ἀστρονόμοι τὴς ἀφῆρεσαν, τὴ μία ἀπὸ τὸ 1700, τὴν ἄλλη ἀπὸ τὸ 1800 καὶ τὴν τρίτη ἀπὸ τὸ ἔτος 1900.

Τὸ ημερολόγιο αὐτὸ εἶναι πιά τὸ σωστότερο, γιατί πλησιάζει πολὺ στὸ ἡλιακὸ ἔτος. Γι' αὐτὸ τὸ δεχθήκαμε κι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὸ ἔτος 1923, πού ὡς τότε εἶχαμε τὸ Ίουλιανόν.

Ἐργασίες. 1. Κάνετε τὸ πείραμα πού εἶπαμε γιὰ τὴν κίνηση τῆς γῆς γύρω στὸν ἄξονά της. 2. Σὲ ποιά ἐποχὴ βρισκόμαστε τώρα; 3. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πολιτικὸ ἔτος, ποιά ἄλλα ἔτη ἔχομε; 4. Πότε ἀρχίζει τὸ οικονομικὸ ἔτος; Τὸ θρησκευτικὸ ἔτος; 5. Ποιὲς εἶναι οἱ μεγαλύτερες μονάδες ἀπὸ τὸ ἔτος; 6. Ἀπὸ ποῦ ἔτος ἀρχίζει καὶ σὲ ποῦ τελειώνει ὁ 20ὸς αἰώνας; Ὁ 15ος, ὁ 5ος π.Χ. αἰώνας; 7. Ποῦ μεγάλο γεγονός γιὰ τὸν ἑλληνισμό ἔγινε στὰ μέσα τοῦ 15ου αἰώνα; 8. Ἐλεύθερες ἐργασίες. 9. Γεωγραφικὸ λεύκωμα (εἰκόνες).

Β'. Ο ΕΝΑΣΤΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

1. Ἄστρα καὶ ἀστερισμοὶ

Τὰ οὐράνια σώματα λέγονται μ' ἓνα ὄνομα **ἄστρα**. Τὰ σώματα αὐτὰ ἄλλα εἶναι μεγαλύτερα κι ἄλλα μικρότερα ἀπὸ τὴ γῆ. Βρίσκονται ὅμως πολὺ μακριὰ καὶ γι' αὐτὸ φαίνονται τόσο μικρά. Ἐπίσης ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν ἀκόμη δικό τους φῶς, εἶναι δηλ. **αὐτόφωτα σώματα** (ὅπως π.χ. ὁ ἥλιος) κι ἄλλα δὲν ἔχουν δικό τους φῶς καὶ λέγονται **ἐτερόφωτα** (ὅπως π.χ. ἡ γῆ, ἡ σελήνη κι ἄλλα).

Τὰ ἄστρα αὐτὰ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ μετρηθοῦν. Σύμφωνα ὅμως μὲ ὑπολογισμοὺς τῶν ἀστρονόμων περνοῦν τὰ 2 δισεκατομμύρια.

Ἀπὸ τὰ ἄστρα, πολλὰ τὰ βλέπομε ξεμοναχιασμένα στὸν οὐρανὸ ὅπως π.χ. τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη, τὴν Ἄφροδίτη (Ἀὐγερινὸ) κ.ἄ. Ἄλλα ὅμως τὰ βλέπομε πολλὰ πολλὰ μαζί, ὅπως τὸ Γαλαξία, τὴ Μεγάλῃ Ἄρκτο, τὴ Μικρῇ Ἄρκτο, τὴς Πλειάδες (Πούλια) κ.ἄ. Αὐτὰ τὰ πολλὰ ἀστέρων Β. Γιαννακοπούλου, Γεωγραφία τῆς Εὐρώπης, ΣΤ' Δημοτικῶν 2

ρια, πού φαίνονται κοντά-κοντά και φτιάχνουν διάφορα σχήματα, ζῳα κλπ. λέγονται **ἀστερισμοί**. Ἄλλοι ἀστερισμοί, ἔκτος ἀπὸ τὸ Γαλαξία, τὴν Ἄρκτο, μικρὴ ἢ μεγάλη καὶ τὶς Πλειάδες, εἶναι ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Τοξότη, τοῦ Αἰγόκερω κλπ.

α'. Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Γαλαξία

Τὶς βραδιὲς τοῦ καλοκαιριοῦ βλέπομε ἓνα νεφέλωμα σὰ φωτεινὸ ποτάμι νὰ ξεχύνεται στὸν οὐρανὸ μὲ διεύθυνση ἀπὸ τὸ Βορρᾶ πρὸς τὸ Νότο. Τὸ νεφέλωμα αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ χιλιάδες ἀστρα τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο καὶ λέγεται **Γαλαξίας**.

Σὲ πολλὰ μέρη λένε τὸ Γαλαξία Ἰορδάνη ποταμὸ, γιατί μοιάζει μὲ ποτάμι.

β'. Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Μεγάλης Ἄρκτου

Πρὸς τὸ Βορρᾶ βλέπομε τὴ νύχτα 4 φωτεινὰ ἀστρα, πού φτιάχνουν ἓνα ἀκανόνιστο τετράγωνο μὲ 3 ἄλλα ἀστρα στὸν οὐρανό. Ὁ ἀστερισμὸς αὐτὸς εἶναι ἡ Μεγάλη Ἄρκτος, πού μᾶς βοηθεῖ νὰ βροῦμε εὐκόλα τὸν **πολικὸ ἀστέρα**, τὸν ἀστέρα δηλ. πού εἶναι ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὸ Βορρᾶ.

γ'. Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἄρκτου

Πιο πέρα ἀπὸ τὴ Μεγάλη Ἄρκτο βρίσκεται ἡ Μικρὰ Ἄρκτος. Στὸ σχῆμα εἶναι ὅμοια μὲ τὴ Μεγάλη, ἀλλὰ πιὸ μικρότερη. Ἐχει καὶ αὐτὴ 4 ὅμοια ἀστρα στὸ τετράγωνο καὶ 3 στὴν οὐρά. Τὸ τελευταῖο ἀστρα τῆς οὐρᾶς της εἶναι ὁ πολικὸς ἀστέρας, πού εἴπαμε πιὸ πάνω.

Τὸν πολικὸ ἀστέρα τὸν βρίσκομε εὐκόλα, ἂν ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἀστρα τοῦ τετραγώνου τῆς Μεγάλης Ἄρκτου τραβήξωμε μιὰ γραμμὴ σχεδὸν εὐθεῖα. Ἡ γραμμὴ αὐτὴ θὰ συναντήσῃ τὸν πολικὸ ἀστέρα.

Ἄλλος τρόπος νὰ βροῦμε τὸν πολικὸ ἀστέρα εἶναι, ἂν βροῦμε τὴ Μικρὴ Ἄρκτο. Τότε βρίσκομε τὴν οὐρά της καὶ ἔτσι τὸν πολικὸ.

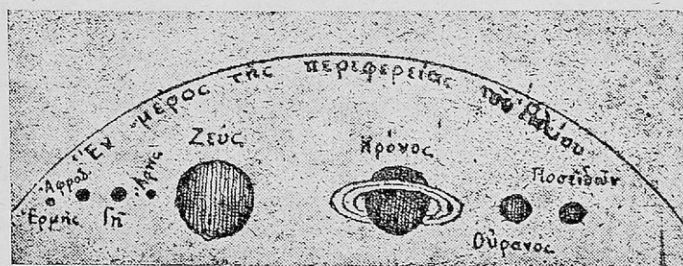
Ἐ ρ ρ α σ ῖ ε ς. 1. Παρατηρήστε τὴ νύχτα τὸν οὐρανό. Ποιοὺς ἀστερισμοὺς βλέπετε; 2. Σχεδιάστε τὴ Μεγάλη καὶ Μικρὴ Ἄρκτο καὶ σημειώστε τὸν πολικὸ ἀστέρα. 3. Τί ξέρετε γιὰ τὴν Πούλια; Γιὰ τὸν Αὐγερινό; (Παραμύθι). 4. Χρειαίεται νὰ μποροῦμε νὰ βροῦμε στὸν οὐρανὸ τὸν πολικὸ ἀστέρα; Γιατί;

2. Πλανήτες και άπλανείς άστέρες

α'. Πλανήτες

Τά άστρα, πού βλέπομε στόν ούρανόν νά κινούνται και νά αλλάζουν θέση, νά πλανιῶνται δηλ. μέσα στόν ούρανόν, λέγονται *πλανήτες*. Τά ούράνια αὐτά σώματα εἶναι έτερόφωτα, πράγμα πού σημαίνει πώς έχουν σβύσει από καιρό κι έχουν σχηματίσει έξωτερικά τή λιθόσφαιρά τους.

Όλοι οἱ πλανήτες κινούνται σάν τή γῆ γύρω στόν ἥλιο. Γι' αὐτό

Πλανήτες

όλοι τους και μαζί μέ τόν ἥλιο ἀποτελοῦν τὸ *ἡλιακὸ πλανητικὸ σύστημα*.

Οἱ πλανήτες εἶναι πάρα πολλοί. Σπουδαιότεροι ὅμως και μεγαλύτεροι εἶναι οἱ : *Ζεὺς, Κρόνος, Οὐρανός, Ποσειδῶν, Γῆ, Ἀφροδίτη, Ἑρμῆς, Ἄρης*. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν ἀπόστασή τους ἀπὸ τόν ἥλιο, πιὸ κοντὰ ἔρχονται στή σειρά οἱ Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Γῆ, Ἄρης, Ζεὺς, Κρόνος, Οὐρανός και τελευταῖος ὁ Ποσειδῶν, πού για νά κάνη μιὰ περιφορὰ γύρω στόν ἥλιο θέλει 164 χρόνια δικά μας και 279 ἡμέρες.

Ὁ Κρόνος ἔχει γύρω του και δακτυλίους (δακτυλίδια).

β'. Ἀπλανεῖς

Τά άστρα αὐτά κινούνται στὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι πολὺ μακριὰ μᾶς φαίνονται σὰ νά μὴ αλλάζουν θέση, δηλ. φαίνονται ἀκίνητα. Γι' αὐτὸ λέγονται *άπλανεῖς*.

Οἱ ἀπλανεῖς εἶναι *αὐτόματα σώματα* καὶ τοὺς διακρίνομε ἀπὸ τὸ φῶς τους, γιατί τρεμοσβύνει, ἐνῶ τὸ φῶς τῶν πλανητῶν μᾶς φαίνεται καθαρό.

Ἔ ρ α σ ί ε ς. 1. Σχεδιάστε τὸν ἥλιο καὶ γύρω του νὰ τοποθετήσετε στὴ σειρά τοὺς πλανῆτες μὲ τὴν τροχιά τους. 2. Σὲ ποιά κατάσταση βρίσκονται οἱ ἀπλανεῖς; Ἐχουν λιθόσφαιρα; 3. Ἄλλες πληροφορίες. 4. Εἰκόνες.

3. Δορυφόροι

Γενικά γιὰ τοὺς δορυφόρους

Δορυφόροι λέγονται οἱ πλανῆτες, ποὺ κινοῦνται γύρω σὲ ἄλλον πλανῆτη. Ἡ γῆ ἔχει ἓνα δορυφόρο, τὴ σελήνη. Ὁ Κρόνος ὅμως ἔχει 10, ὁ Ζεὺς 9 κλπ.

Ἔ ρ α σ ί ε ς. Κάμετε ἓνα σχέδιο. Στὸ κέντρο τοποθετήστε τὸν ἥλιο. Γύρω στὸν ἥλιο τοποθετήστε τὴν τροχιά τῆς γῆς καὶ τὴ γῆ (προσέξτε τὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως) καὶ γύρω στὴ γῆ νὰ βάλετε τὴν τροχιά τῆς σελήνης καὶ τὴ σελήνη.

4. Κομήτες

Γενικά γιὰ τοὺς κομήτες

Φωτεινὰ καὶ περίεργα σώματα εἶναι οἱ κομήτες. Ἡ κεφαλή τους εἶναι μεγάλη καὶ γύρω τους ὑπάρχει μιὰ ἀραιὰ φωτεινὴ μάζα ἀπὸ μόρια, ποὺ πολλὲς φορὲς παίρνει τὸ σχῆμα μεγάλης φορᾶς.

Ἡ φωτεινὴ μάζα λέγεται *κόμη* κι ἀπὸ τὴ λέξη αὐτὴ ἔχομε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κομήτη.

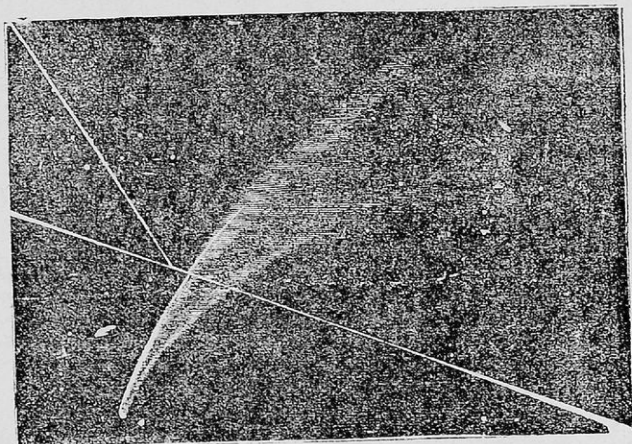
Ἡ οὐρὰ τοῦ κομήτη πολλὲς φορὲς ἔχει μῆκος πολλῶν ἑκατομμυρίων χιλιομέτρων.

Κομήτες ὑπάρχουν πολλοί, μὰ δὲν φαίνονται μὲ τὸ μάτι. Κάποτε ὅμως παρουσιάζονται καὶ ὁρατοὶ μὲ τὸ μάτι κομήτες.

Οἱ κομήτες κινοῦνται μὲ μεγαλύτερη ταχύτητα ἀπὸ τὴν ταχύτητα τῆς γῆς. Εἶναι κι αὐτοὶ πλανῆτες κι' ἡ τροχιά τους ἔχει σχῆμα ἐλλειψῆς.

Ἀπὸ τοὺς κομήτες ἄλλοι παρουσιάζονται συχνότερα κι ἄλλοι σὲ μεγαλύτερα χρονικὰ διαστήματα δηλ. σὲ 3, 5, 6 ἔτη κλπ. Ὁ κομήτης

τοῦ Χάλεϋ (τὸ ὄνομα τοῦ ἀστρονόμου ποὺ τὸν ἀνακάλυψε) παρουσιά-
σθηκε τὸ 1910 καὶ θὰ παρουσιασθῇ πάλι ὕστερα ἀπὸ 76 ἔτη.

Κομήτης

Ἔργασίαι. 1. Εἰκόνες τῶν κομητῶν. 2. Σὲ ποιὸ ἔτος θὰ ξαναἰδοῦμε
τὸν κομήτη τοῦ Χάλεϋ;

5. Διάττοντες ἀστέρες

Γενικὰ γιὰ τοὺς διάττοντας

Οἱ διάττοντες ἀστέρες εἶναι μικρὰ σώματα, ποὺ κινοῦνται μέσα
στὸ οὐράνιο διάστημα μὲ μεγάλη ταχύτητα. Ὄταν ὁμως μποῦν στὴν
ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς, τρίβονται μὲ τὰ μόριά της κι ἀναφλέγονται.
Ἔτσι παρουσιάζουν μικρὴ λάμψη, ποὺ διαρκεῖ ὥσπου νὰ καοῦν καὶ
νὰ σβύσουν.

Πάρα πολλοὶ διάττοντες παρατηροῦνται στὶς ἀρχὲς Αὐγούστου,
τὸ Νοέμβριο, καθὼς καὶ τὸν Ἀπρίλιο. Καὶ τότε λέμε πὼς ἔχομε
βροχὴ διατιόντων ἀστέρων.

Πολλὲς φορὲς συμβαίνει ἕνας διάττων νὰ σπᾶσει κι ἕνα κομμάτι
του νὰ πέσει στὴ γῆ. Τότε λέμε πὼς ἔπεσε ἕνας *μετεωρόλιθος* ἢ *ἀε-
ρόλιθος*. Τέτοιος ἀερόλιθος εἶναι στὴ Μέκκα ὁ λίθος *Κααμπᾶ*, ποὺ

οί Μωαμεθανοὶ τὸν προσκυνοῦν γιὰ ἱερὸ λίθο. Ἐνας ἄλλος, πάλι, ἔπεσε στὸ Μεξικὸ κι ἔχει 50 τόννους βάρους.

Ἐργασίες. Θέμα γραπτὸ: Τὰ ἀστέρια, ποὺ ἀνάβουν καὶ σβύνουν.

6. Ὁ ἥλιος

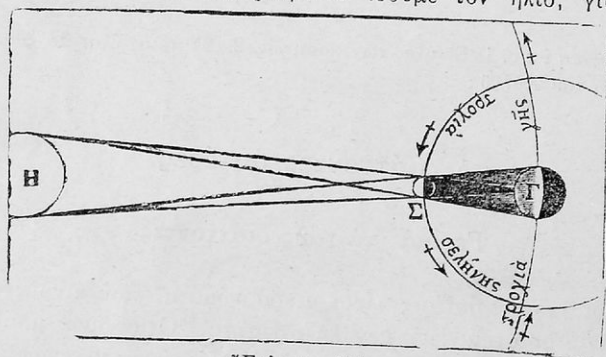
α'. Γενικὰ γιὰ τὸν ἥλιο

Ὁ ἥλιος ἔχει σφαιρικὸ σχῆμα καὶ ἡ μάζα του εἶναι διάπυρη. Εἶναι 1.300.000 φορές μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ γῆ κι ἀπέχει ἀπ' αὐτὴ 150.000.000 χιλιόμετρα.

Τὰ ὑλικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται, εἶναι ὅμοια μὲ τῆς γῆς. Γύρω του γυρίζουν οἱ πλανῆτες. Ἀλλὰ κι αὐτὸς γυρίζει γύρω στὸ φανταστικὸ ἄξονά του καὶ κινεῖται μέσα στὸν ἀπέραντο χῶρο.

β'. Ἐκλειψη τοῦ ἡλίου

Ἡ σελήνη εἶναι δορυφόρος τῆς γῆς. Ὅταν συμβῆ ἡ σελήνη νὰ βρεθῆ ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ στὴ γῆ, σκιάζει ἓνα μέρος τῆς γῆς κι ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο δὲν μπορούμε νὰ ἰδοῦμε τὸν ἥλιο, γιατί εἶναι

Ἐκλειψη ἡλίου

μπροστά μας ἡ σελήνη. Τότε λέμε, πὼς ἔχομε **ἐκλειψη τοῦ ἡλίου**. Ὁ ἥλιος θὰ ξαναφανῆ πάλι, ὅταν προχωρώντας ἡ σελήνη, ἀφήσῃ μπροστά μας ἀδειανὸ τὸ μέρος.

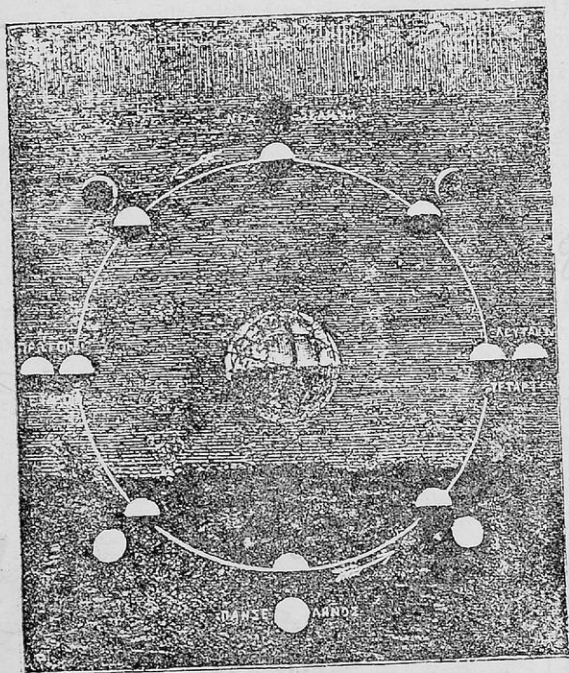
Ἡ ἐκλειψη τοῦ ἡλίου ἄλλοτε εἶναι **ὀλική** (ὅταν χάνεται δλόκληρος ὁ δίσκος του) κι ἄλλοτε **μερικὴ**.

Ἐργασίες. Ἄν ἐφέτος μπορούμε νὰ στείλωμε μιὰ ρουκέτα μὲ ταχύτητα 100 χιλιόμετρων τὴν ὥρα, πότε θὰ φθάσῃ στὸν ἥλιο;

7. Ἡ σελήνη

α'. Γενικὰ γιὰ τὴ σελήνη

Ἡ σελήνη ἔχει σφαιρικό σχῆμα, εἶναι 49 φορές μικρότερη ἀπὸ τὴ γῆ καὶ βρίσκεται 382.000 χιλιόμετρα μακριά της. Ἔχει γίνει ἀπὸ τὴ γῆ. Κόπηκε ἀπ' αὐτή, ὅταν ἀκόμη ἦταν σὲ ρευστὴ κατάστασι. Γι' αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἴδια ὕλικά. Ὅμως ἡ σελήνη, σὰ μικρότερο σῶμα, κρῦσε γρηγορότερα ἀπὸ τὴ γῆ.

Φάσεις τῆς σελήνης

Ἄν ἔχη ἀτμόσφαιρα, νερὸ ἢ ζωὴ στὴ σελήνη, δὲν εἶναι ἀπόλυτα βεβαιωμένο.

Ἐκεῖνο, ποὺ ξέρομε ὅμως εἶναι, πὼς εἶναι δορυφόρος τῆς γῆς (κινεῖται γύρω στὴ γῆ σὲ 27 ἡμ., 7 ὥρ., 43' καὶ 11'') καὶ πὼς τὰ

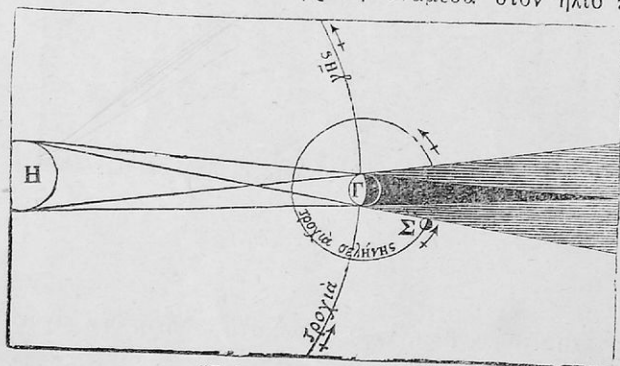
σκοτεινά σημάδια, πού βλέπομε στὴν ἐπιφάνειά της εἶναι κρατῆρες ἠφαιστειῶν, βουνὰ ἢ χαράδρες βαθεῖς καὶ πὼς εἶναι σῶμα ἐτε-
ρόφωτο.

β'. Φάσεις τῆς σελήνης

Φάσεις τῆς σελήνης εἶναι οἱ γνωστὲς ἀλλαγές της. Αὐτὲς οἱ ἀλ-
λαγές ἔχουν σχέση μετὰ τῆ θέσης πού παίρνει ἡ σελήνη γύρω στὴ γῆ καὶ
ἀνάμεσα στὴ γῆ καὶ στὸν ἥλιο. Ὄταν π. χ. βρίσκεται σὲ θέση πού
νὰ δείχνῃ ὀλόκληρο τὸ ἡμισφαίριό της φωτισμένο, τότε εἶναι *πανσέ-
ληνος*. (Βλέπε τὴν εἰκόνα τῆς σελ. 23—Φάσεις τῆς σελήνης). Τὸ
ἄλλο βράδυ δείχνει λιγώτερο φωτισμένο μέρος καὶ ὡς τὶς 7 βραδιές
δείχνει τὸ μισὸ τοῦ ἡμισφαιρίου της φωτεινὸ καὶ τὸ ἄλλο
μισὸ σκοτεινὸ καὶ τότε εἶναι τὸ *τελευταῖο τῆς τέταρτο*. Ὅσο
ὅμως ἡ σελήνη προχωρεῖ, τόσο λιγώτερο μέρος της φωτισμένο βλέ-
πομε καὶ στὶς 7 νύχτες ἀπὸ τὸ τελευταῖο τέταρτό της χάνεται ὀλό-
κληρη, γιὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ *νέα σελήνη*. Ὑστερα ἀρχίζει πάλι νὰ φαί-
νεται μικρὸ μέρος τοῦ φωτισμένου δίσκου της, πού βραδιὰ μετὰ τῆ
βραδιὰ ὄλο καὶ μεγαλώνει καὶ φτάνει νὰ δείχνῃ σὲ 7 νύχτες τὸ μισὸ
ἡμισφαίριό της φωτισμένο. Αὐτὸ εἶναι τὸ *πρῶτο τῆς τέταρτο* καὶ
ἀπὸ ἐκεῖ προχωρεῖ καὶ σὲ 7 νύχτες γίνεται πανσέληνος, γιὰ νὰ συνε-
χισθῇ ὁ ἴδιος κύκλος πάλι.

γ'. Ἐκλειψη τῆς σελήνης

Κάποτε συμβαίνει ἡ γῆ νὰ βρεθῇ ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ στὴ

Ἐκλειψη τῆς σελήνης

σελήνη. Τότε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου δὲν πέφτει στὴ σελήνη, γιὰ τὸ ἔμπο-

δίζει ή γῆ. Ἡ σελήνη τότε, ἐπειδὴ εἶναι ἑτερόφωτο σῶμα σκοτεινιάζει, γιατί πέφτει ἐπάνω της κι ή σκιά τῆς γῆς κι ἔτσι ἐμεῖς δὲν τὴν βλέπομε γιὰ ἓνα μικρὸ διάστημα. Αὐτὸ τὸ χάσιμο τῆς σελήνης λέγεται **ἔκλειψη τῆς σελήνης**.

Ὅταν ή σελήνη χαθῆ ὀλόκληρη, τότε λέμε πὼς ἔχομε **ὀλική ἔκλειψη**, κι ὅταν χαθῆ μόνο ἓνα μέρος της, τότε λέμε πὼς ἔχομε **μερικὴ ἔκλειψη**.

Ἐργασίεσ. 1. Ἐλεύθερη ἐργασία γιὰ τὴ σελήνη. Σὲ τί μέρος τῆς γῆς πρέπει νὰ βρεθοῦμε, ὅταν γίνεται ἔκλειψη σελήνης γιὰ νὰ ἰδοῦμε τὸ φαινόμενο αὐτό ;

27 7 0
 0
 0
 144^{wp} 528^{wp} 139^{wp}

29^{wp} 12^{wp} 44 11
 12 12 12 12
 —————
 58 24 88 22
 12
 —————
 29 144 44 11
 —————
 348 528 139

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Α'. ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

α'. Φυσική εξέταση τῆς Εὐρώπης

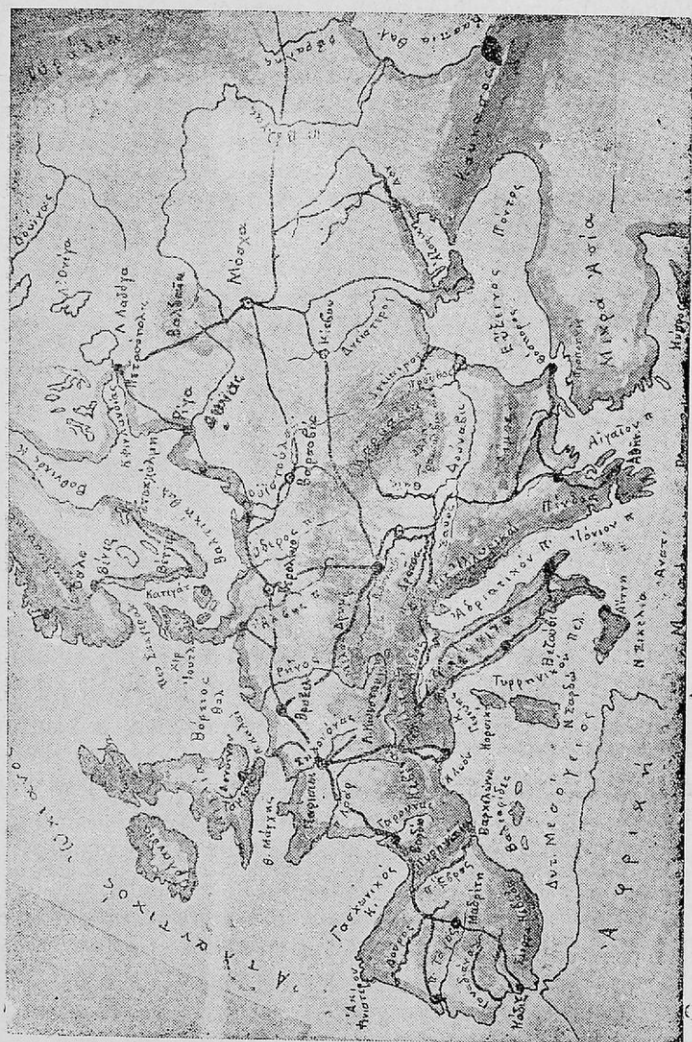
Θέση—ἔκταση—σύνορα. Ἡ Εὐρώπη βρίσκεται στὸ βόρειο ἡμισφαίριο καὶ ἔχει ἔκταση 10.022.736 τ. χιλμ. Πρὸς Α. συνορεύει μὲ τὴν Ἀσία μὲ διαχωριστικὴ γραμμὴ τὰ Οὐράλια ὄρη καὶ τὴν Κασπία θάλασσα, πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντο καὶ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, πρὸς Δ. ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ πρὸς Β. ἀπὸ τὸ Βόρειο Παγωμένο Ὤκεανό.

Παράλια. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ μέρος της, ποὺ συνορεύει μὲ τὴν Ἀσία, ὅλη ἡ ὑπόλοιπη Εὐρώπη βρέχεται ἀπὸ τὴ θάλασσα. Κόλποι μεγάλοι καὶ μικροὶ εἰσχωροῦν στὸ ἔδαφός της. Ἀκρωτήρια προχωροῦν στὴ θάλασσα, καθὼς κι ἓνα πλῆθος μεγάλων καὶ μικρῶν χερσονήσων, ἐνῶ πολλὰ νησιά ἀναπηδοῦν μέσα ἀπὸ τὰ θαλασσιὰ νερά.

Μεγάλες θάλασσες τῆς Εὐρώπης εἶναι : Εὐξείνιος Πόντος, Μεσόγειος θάλασσα, Ἀδριατικὴ, Τυρρηνικὴ, οἱ δύο Ὤκεανοὶ (Ἀτλαντικὸς καὶ Βόρειος Παγωμένος), ἡ θάλασσα τῆς Μάγχης, ἡ Βόρειος θάλασσα, ἡ Βαλτικὴ, ἡ Λευκὴ καὶ ἀπὸ τὰ πελάγη τὸ Αἰγαῖο καὶ τὸ Ἴόνιο.

Κόλποι. Στὸν Εὐξείνιο Πόντο εἶναι ὁ κόλπος τοῦ Κέρτς (ὅπου ἦταν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ πόλις Παντικάπαιο) ἢ Ἀζοφικὴ θάλασσα, ποὺ συνήθως παγώνει τὸ χειμῶνα. Στὸ Αἰγαῖο ὁ Θερμαϊκὸς (κόλπος τῆς Θεσσαλονίκης), ὁ Παγασητικὸς (τοῦ Βόλου), ὁ Σαρωνικὸς. Στὸ Ἴόνιο, ὁ Πατραϊκὸς καὶ ὁ Ἀμβρακικὸς. Ὁ κόλπος τῆς Τεργέστης, τοῦ Τάραντος καὶ τῆς Γενεύης, στὴν Ἰταλία. Ὁ κόλπος τοῦ Λέοντος καὶ ὁ Γασκωνικὸς στὴ Γαλλία. Ὁ Βοθνικὸς καὶ οἱ κόλποι τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας μὲ τὰ ἀτέλειωτα **φιόρδ** τους, δηλ. τὶς μακρόστενες θαλασσι-

νές λουρίδες, πού μπαίνουν βαθειά κι ανάμεσα στις βραχώδεις άκτές της
'Ακρωτήρια. Τά σπουδαιότερα θά τά βρῆτε στο χάρτη.

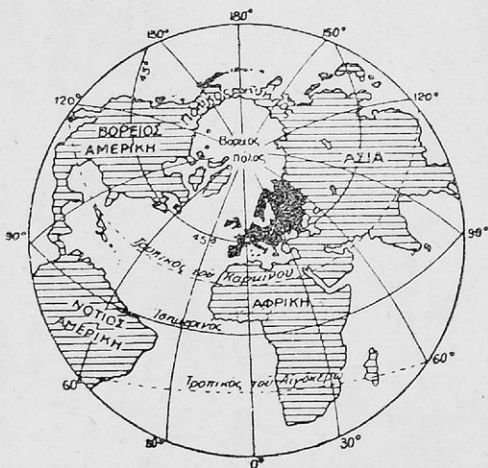

Χάρτης τῆς Εὐρώπης

Χερσόνησοι. Κριμαίας, ἡ Βαλκανική ἢ Ἑλληνική, ἡ Ἰταλική, Ἰβηρική, τῆς Γουτλάνδης, ἡ Σκανδιναυική με τὴ Χερσόνησο Κολᾶ κι ἄλλες μικρότερες.

Πορθμοί. Βοσπόρου, Ἑλλησπόντου, Μεσσήνης, Γιβραλτάρ, Καλαί, πορθμὸς Σκαγεράκη, Κατεγάττη κ. ἄ.

Νησιά. Τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου μετὴν Κρήτη, Σικελία, Σαρδηνία, Κορσικὴ (ἡ πατρίδα τοῦ Μ. Ναπολέοντος), οἱ Βαλεαρίδες, τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας κ. ἄ.

Ἡ Εὐρώπη σὲ σύγκριση μετὰ τὰς ἄλλας ἡπείρους

Ἔδαφος. Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρώπης εἶναι ποικίλο· ὄρεινὸ στὴ νότια καὶ κεντρικὴ Εὐρώπη μετὰ ἀρκετὰς πεδιάδες καὶ πεδινὸ στὴν ἀνατολική.

Κυριώτερα ὄρη τῆς εἶναι οἱ **Ἄλπεις** (ὑψ. 4.810 μ.), ἡ Σιέρρα Νεβάδα, τὰ Πυρηναῖα, ἡ Ροδόπη, ὁ Ὀλυμπος (2.197 μ. ὑψ.), τὰ Ἀπέννινα, τὰ Καρπάθια, οἱ Σκανδιναυικὰ Ἄλπεις, ὁ Αἶμος κ. ἄ.

Πεδιάδες. Ἀνάμεσα στὰ μεγάλα αὐτὰ ὄρη, καθὼς καὶ σὲ μικρότερα σχηματίζονται διάφορες μεγάλες ἢ μικρὰς εὐφορες πεδιάδες. Σπουδαιότερες εἶναι οἱ Ρωσικὰς, οἱ Γερμανικὰς καὶ Γαλλικὰς χαμηλὰς πεδιάδες, οἱ πεδιάδες τοῦ Δούναβη καὶ τῆς Θράκης στὴ Βαλκανική, τοῦ Πάδου στὴν Ἰταλία κ. ἄ. Ἐκτὸς ὅμως τῶν πεδιάδων ὑπάρχουν τοῦνδρες στὴ χερσόνησο Κολᾶ, στὴ Βόρειο Ρωσία, ἡ στεππώδης ζώνη στὰ βόρεια τῆς Κασπίας θάλασσης, τὰ ἔλη Πριπέτ στὴν περιοχὴ τοῦ ποταμοῦ Δνειπέρου (Ρωσσία) κλπ.

Ποταμοί. Τὰ ἔδάφη τῆς Εὐρώπης διασχίζονται μεγάλοι ποταμοί,

ἀπὸ τοὺς ὁποίους μεγαλύτεροι εἶναι ὁ **Βόλγας** μὲ μήκος 3.670 χιλμ., Δόν, Δνείπερος, Δνείστερος, Δούναβης, Πάδος, Ροδανός, Τάγος, Λείγη, Σηκουάνας, Ἐλβας, Ὀδερος καὶ Βιστούλας.

Λίμνες. Οἱ λίμνες τῆς Φιλλανδίας, Λαδόγα, Ὀνέγα, Πείπους, Γενεύης, Κωνσταντίας κὶ ἄλλες μικρότερες.

Ἄνεμοι, θερμοκρασίες, βροχές. Οἱ ἄνεμοι, ἢ θερμοκρασία καὶ οἱ βροχές δὲν εἶναι ἴδια σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη. Στὶς χῶρες πού βρῖσκονται κοντὰ στὸ Β. Παγωμένο Ὀκεανό, καὶ κυρίως στὴ Ρωσία, ἔχομε τὸ χειμῶνα δυνατὸ κρύο, πυκνὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ψυχρὰ ρεύματα ἀέρα, ἐνῶ τὸ καλοκαίρι ἔχομε δυνατὴ ζέστη, γιὰτὶ ἡ ἕξηρά θερμαίνονται πολὺ, κὶ ἄνεμους, πού κινουῦνται ἀπὸ τὰ βόρεια καὶ φθάνουν ὡς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου σχηματίζουν *τις ἐτήσιες τῶν ἀρχαίων*, δηλ. τὰ μελέμια.

Ἀντίθετα, στὰ παράλια τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ὁ χειμῶνας εἶναι πιὸ μέτριος, πιὸ γλυκὸς δὲ στὴ νότια Εὐρώπη, ὅπου καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ἀραιότερη. Ἐξ ἄλλου οἱ δυνατοὶ ἄνεμοι τοῦ καλοκαιριοῦ, πού φυσοῦν ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ οἱ ἄνεμοι πού περνοῦν ἀπὸ τὴ Μεσόγειο, φέρνουν πολλοὺς ὑδατμούς, πού κοντὰ στὰ βουνὰ κρυώνουν, συμπυκνώνονται καὶ γίνονται ἀφθονες βροχές.

Κλίμα. Μιὰ τόσο μεγάλῃ κὶ ἐκτεταμένη χώρα, πού εἶναι ἡ Εὐρώπη, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη σ' ὅλα τὰ μέρη της τὸ ἴδιο κλίμα. Ἀνάλογο μὲ τὴ μορφὴ τοῦ κάθε ἐδάφους της (ὄρη, πεδιάδες, ποταμοί, θάλασσες, ἄνεμοι κλπ.) εἶναι καὶ τὸ κλίμα. Ἐτσι στὰ βόρεια μέρη της τὸ κλίμα εἶναι ψυχρὸ μὲ πολλὰ χιόνια καὶ πάγους. Στὰ δυτικὰ εἶναι ὠκεάνειο (Ἀτλαντικὸς), ἀτμόσφαιρα βαρεῖα, πολλὲς βροχές καὶ ὑγρασία. Στὰ ἀνατολικὰ καὶ στὸ κέντρο της εἶναι ἡπειρωτικὸ (ψυχρὸ δηλ. τὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ τὸ καλοκαίρι) καὶ στὰ νότια εὐκρατο κὶ ὑγιεινὸ μὲ καλὸ χειμῶνα, δροσερὸ καλοκαίρι κὶ ἀνάλογες βροχές.

Φυτὰ. Ἀνάλογη μὲ τὸ κλίμα καὶ τὴν ἐδαφικὴ διαμόρφωση τῆς χώρας εἶναι καὶ ἡ βλάστηση. Στὰ βουνὰ ὑπάρχουν πολλὰ κὶ ἐκτεταμένα δάση μὲ βελανιδιές, δξινές, καστανιές καὶ ἐλιές καὶ πευκῶνες στὰ παράλια καὶ πλῆθος ἄλλα δασικὰ δέντρα, ἐνῶ στὶς τοῦνδρες καὶ στὶς στέπες εἶναι οἱ θάμνοι, οἱ πόες καὶ χαμηλὸ χόρτο στὶς πεδιάδες.

Ζῶα. Ἐπίσης σχέση μὲ τὴ βλάστηση καὶ τὸ κλίμα ἔχει τὸ εἶδος καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῶν ζῶων. Ἐτσι στὴν πυκνοκατοικημένη Εὐρώπη δὲν ὑπάρχουν μεγάλα κὶ ἄγρια ζῶα, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀρκοῦδες πού ὑπάρχουν σὲ πολὺ ὄρεινὰ μέρη. Τὰ ζῶα τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι τὰ συνηθισμένα, δηλ. λύκοι, ἀλεποῦδες, λαγοί, κτηνοτροφικὰ ζῶα

(ἀγελάδες, πρόβατα, κατσίκες) κι ἀπὸ τὰ πτηνὰ καὶ ἑρπετὰ ὅ,τι συναντοῦμε καὶ στὴν πατρίδα μας.

β'. Οἰκονομικὴ ἐξέταση

Σχέση ἐπίσης μὲ τὴν ἑδαφικὴ διαμόρφωση καὶ μὲ τὸ κλίμα τῆς χώρας ἔχουν καὶ τὰ προϊόντα της. Ἔτσι ἡ χώρα ἔχει:

Γεωργικὰ προϊόντα. Στὶς ἐκτεταμένους πεδιάδες τῆς καλλιεργεῖται τὸ σιτάρι καὶ γενικὰ τὰ δημητριακὰ, ἡ πατάτα κι ὁ καπνός. Στὰ νότια παράλια τῆς ἡ ἐλιά, τὸ ἀμπέλι, τὰ ἑσπεριδοειδῆ καὶ τὰ καρποφόρα δέντρα. Τὰ δημητριακὰ ὁμως ἀποτελοῦν τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς ὅλης γεωργικῆς παραγωγῆς.

Κτηνοτροφία. Ἡ Εὐρώπη ἔχει πολλοὺς βοσκοτόπους σὲ ὄρεινὰ καὶ πεδινὰ μέρη καὶ γι' αὐτὸ ἔχει ἀξιόλογη κτηνοτροφία. Ἀγελάδες, γιδοπρόβατα, χοῖροι καὶ ἄλογα ἀφθονοῦν στὴ χώρα καὶ τὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα καὶ ἰδίως τὸ βούτυρο, τυρί, κρέας, δέρματα καὶ μαλλιά δίνουν σημαντικὸ πλοῦτο στὴ χώρα. Ἐξ ἄλλου στὰ βουνὰ ὑπάρχει κι ἀξιόλογο κυνήγι.

Δασικὸς πλοῦτος. Ἐπίσης τὰ δασικὰ προϊόντα ἀφθονοῦν στὴν Εὐρώπη, ἀφοῦ τὰ δάση καλύπτουν 3 δισεκατομμύρια σχεδὸν στρέμματα. Καυσόξυλα, κάρβουνα, ξυλεία γιὰ οἰκοδομές, ρητίνη κλπ. εἶναι τὰ κύρια δασικὰ προϊόντα τῆς.

Βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία στὴν Εὐρώπη ἔχει πάρεῖ μεγάλες διαστάσεις. Ἄν καὶ ὁ τελευταῖος πόλεμος ἔγινε ἀφορμὴ νὰ μεταβληθῇ ἡ βιομηχανία σὲ πολεμικὴ, τώρα τελευταῖα πάλι ἄρχισε νὰ ἀναπτύσσεται. Χιλιάδες εἶναι σήμερα τὰ ἐργοστάσια στὴν Εὐρώπη, πού κατεργάζονται τὶς πρῶτες ὕλες καὶ φτιάχνουν μηχανές, αὐτοκίνητα, ἐργαλεῖα, ὑφάσματα, φάρμακα κι ὅ,τι εἶναι χρήσιμο στὸν ἄνθρωπο.

Ἀλιεΐα. Σημαντικὴ θέση στὴ χώρα ἔχει καὶ ἡ ἀλιεΐα τῆς. Στὰ παράλια τῆς, στοὺς ποταμούς καὶ στὶς λίμνες ψαρεύονται κατὰ τόνους τὰ ψάρια, πού δίνονται στὴν κατανάλωση φρέσκα ἢ κονσερβαρισμένα.

Ορυκτά. Τὸ ὑπέδαφος τῆς Εὐρώπης εἶναι πλούσιο σὲ ὄρυκτὸ πλοῦτο. Σημαντικὲς εἶναι οἱ ποσότητες σὲ γαιάνθρακα, σίδηρο, πετρέλαιο (πετρέλαια τῆς Ρουμανίας), χαλκὸ, μολύβι, ἀλουμίνιο κλπ.

Ἐμπόριο. Πολλὰ ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς ἔξαγει ἡ Εὐρώπη, γιὰ τὴν περισσεύουν. ἔχει ἀνάγκη ὁμως νὰ κάμῃ εἰσαγωγὴν βαμβακιοῦ, σιτηρῶν, ρυζιοῦ, καφέ, κρέατος κι ἄλλων εἰδῶν. Ἔτσι τὸ ἔξαγωγικὸ

καὶ εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο μιᾶς ὀλοκλήρου ἡπείρου, τῆς Εὐρώπης, εἶναε σημαντικώτατο.

Συγκοινωνίες. Τὸ συγκοινωνιακὸ δίκτυο εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένο. Οἱ θαλάσσιοι δρόμοι τῆς μὲ τὰ πολλὰ καὶ ἄριστα λιμάνια, οἱ αὐτοκινητόδρομοι καὶ οἱ σιδηρόδρομοι στὴν ξηρὰ καὶ οἱ ἀεροπορικῆς γραμμῆς κάνουν ξεκούραστο κι εὐκολώτατο τὸ ταξίδι καὶ τὶς μεταφορὰς ἀπὸ ἓνα σὲ ἄλλο τόπο τῆς Εὐρώπης.

Τουρισμός. Ἡ Εὐρώπη ἔχει πολλὰ ἀξιοθέατα μέρη, πὺν κάθε χρόνο τὰ ἐπισκέπτονται χιλιάδες ἐπισκέπτες καὶ περιηγητῆς.

Τέτοια μέρη τουριστικὰ ἔχει ἀφθονώτατα ἡ Ἑλλάδα, ἡ Ἰταλία καὶ πολλὰ μέρη τῆς Γαλλίας, Γερμανίας καὶ Ἰσπανίας. Οἱ Ἄλπεις, ἔξ ἄλλου, κάθε χρόνο μαζεύουν πλῆθος ἀπὸ ἐπισκέπτες, τοὺς **ἀλπι-νιστάς**, πὺν ἐπιχειροῦν νὰ ἀναρριχηθοῦν στὶς ὑψηλότερες, ἀπόκρη-νες καὶ πάντα χιονισμένες βουνοκορφῆς τοὺς.

γ'. Κάτοικοι

Πληθυσμός. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Εὐρώπης περὶ τὰ 525 ἑκατομ. κατοίκους, πὺν εἶναι σκορπισμένοι σ' ὅλη τὴ χώρα, ἀλλὰ περισσό-τερο στὴν κεντρικὴ, δυτικὴ καὶ στὶς νότιες περιοχῆς τῆς.

Φυλῆς. Ἀνήκουν ὅλοι στὴ λευκὴ φυλὴ. Ἰδιαιτέρω ὁμως ἡ φυλὴ αὐτὴ χωρίζεται στὶς ἐπόμενες φυλῆς.

1. **Ἑλληνικὴ.** Εἶναι ἡ ἀρχαιότερη φυλὴ, πὺν ἔχει ἀναπτύξει τὸ μεγαλύτερο πολιτισμὸ στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν ἀποτελοῦν οἱ Ἕλλη-νες, πὺν κατέχουν τὸ νότιο ἄκρο τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Πολλοὶ Ἕλληνες ὁμως ζοῦν καὶ σὲ μεγάλες Εὐρωπαϊκῆς πόλεις (Παρίσι, Λονδίνο κλπ.), ὅπου ὑπάρχουν ἑλληνικῆς παροικίης μὲ ἀξιόλογο ἑλλη-νοευρωπαϊκὸ πολιτισμὸ.

2. **Ρωμαιολατινικὴ.** Ἀρχαία φυλὴ, δευτέρω στὴν ἀρχαιότητα (μετὰ τὴν ἑλληνικὴ). Τὴν ἀποτελοῦν οἱ Ἰταλοὶ, οἱ νότιοι Γάλλοι, οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι.

3. **Γερμανικὴ** φυλὴ. Τὴν ἀποτελοῦν οἱ Γερμανοὶ, οἱ λαοὶ τῆς Σκανδιναβικῆς Χερσονήσου, οἱ Ὀλλανδοὶ καὶ Δανοί, οἱ Βόρειοι Γάλλοι κι οἱ Ἄγγλοι.

4. **Ἡ Σλαβικὴ** φυλὴ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Ρώσους, Πολωνούς, Ρουμάνους, Βουλγάρους, Σέρβους, Τσέχους καὶ Σλοβάκους. Ἡ φυλὴ αὐτὴ εἶναι ἡ νεώτερη ἀπ' ὅλες, ἡ πιὸ καθυστερημένη στὸν πολιτισμὸ.

ἀλλὰ καὶ ἡ πολυπληθέστερη. Γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ διαρκῶς ἀπειλὴ καὶ κίνδυνο, γιὰ τὶς ἄλλες φυλὲς τῆς Εὐρώπης.

5. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς φυλὲς αὐτὲς ἔχομε καὶ μερικοὺς κατοίκους τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἀνήκουν στὴν Μογγολικὴ φυλὴ. Τέτοιοι εἶναι οἱ Τοῦρκοι, οἱ Οὐγγροὶ καὶ Λάπωνες (στὰ βόρεια ἄκρα τῆς) κλπ.

Γλῶσσες. Στὴν Εὐρώπη μιλοῦνται πολλὲς γλῶσσες. Κυριώτερες ὅμως εἶναι ἡ *Ἑλληνικὴ*, στὴν ὁποία ἔχουν γραφῆ τὸ Εὐαγγέλιο καὶ ἕνα πλῆθος ἀπὸ σοφὰ βιβλία, ἡ *λατινικὴ*, νεκρὴ γλῶσσα τῶρα, ἀλλ' ἀπ' αὐτὴ ἔγινε ἡ ἰταλικὴ, ρουμανικὴ, ἰσπανικὴ, γαλλικὴ καὶ ἕνα μέρος τῆς γερμανικῆς καὶ ἡ *σλαβικὴ*, ἡ γλῶσσα τῶν Ρώσων, Πολωνῶν, Βουλγάρων, Σέρβων, Τσεχοσλαβῶν κ. ἄ.

Θρησκείες. Ἐκτὸς ἀπὸ λίγες ἑξαιρέσεις οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης εἶναι Χριστιανοί, ἀλλ' ἀνήκουν σὲ διάφορα δόγματα. Στὰ Χριστιανικὰ αὐτὰ δόγματα ἀνήκουν οἱ ὀρθόδοξοι (Ἕλληνες, σλάβοι κλπ.), οἱ καθολικοὶ (ἰταλοί, ἰσπανοί, γάλλοι), διαμαρτυρούμενοι (γερμανοὶ κλπ.) καὶ ἀγγλικοὶ (ἄγγλοι κ. ἄ.).

Πολιτεύματα. Τὰ κυριώτερα πολιτεύματα εἶναι ἡ *Βασιλεία* (Μεγάλῃ Βρετανία, Ἑλλάς, Ὀλλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Βέλγιο, Δανία), ἡ *Δημοκρατία* (Γαλλία Ἰταλία κλπ.), ἡ *Δικτατορία* (Ἰσπανία) καὶ *Κομμουνισμός* (στὰ σλαβικὰ κράτη, ποὺ κλείνονται μέσα σὲ σιδερένιο παραπέτασμα), ποὺ τόσο μεγάλες καταστροφὲς ἔκαμε τελευταῖα στὴ χώρα μας.

Ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Ἄν θυμηθοῦμε τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρώπης, τὸ κλίμα τῆς καὶ τὰ προϊόντα τῆς, εὐκόλα θὰ βροῦμε καὶ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Σ' ἕνα καλὸ κλίμα οἱ κάτοικοι εἶναι ἐργατικοὶ καὶ ἀποδοτικοί. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία, κτηνοτροφία, ἐμπόριο, βιομηχανία, ἀλιεῖα καὶ μὲ τὴν ἐξαγωγή καὶ ἐκμετάλλευση τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου τῆς ἡπείρου. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἰδιόκτητα κτήματα, ὑπάρχουν στὴν Εὐρώπη καὶ ἄφθονες εἰσαγωγεῖς, στὶς ὁποῖες ἐργάζονται ἑκατομμύρια ἐργατῶν.

δ'. Διαιρέση τῆς Εὐρώπης

Ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη σὰ μιὰ μεγάλη ἡπειρο δὲν μποροῦμε νὰ τὴν ἐξετάσωμε μὲ λεπτομέρεια. Γι' αὐτὸ καὶ γιὰ εὐκολία μας θὰ τὴν διαιρέσωμε σὲ τμήματα :

α'. **Νότια Εὐρώπη.** Τὴν περιοχὴ αὐτὴ ἀποτελοῦν ἡ *βαλκανικὴ χερσόνησος* μὲ χῶρες τὴν Ἑλλάδα, Ἀλβανία, Γιουγγοσλαβία, Βουλ-

γαρία, Τουρκία και Ρουμανία, ἡ *Ἰταλική* με χῶρες τὴν Ἰταλία, τὸν Ἅγιο Μαρίνο καὶ τὸ Βατικανὸ καὶ ἡ *Ἰβηρικὴ* με χῶρες τὴν Ἰσπανία, Πορτογαλία καὶ τὸ Γιβραλτάρ.

β'. *Κεντρικὴ Εὐρώπη*. Στὴν περιοχὴ αὐτὴ ὑπάρχουν ἡ Οὐγγαρία, Τσεχοσλοβακία, Αὐστρία, Πολωνία, Γερμανία, Δανία, Ἑλβετία, Λιχτενστάϊν, Λουξεμβούργο, Μονακό.

γ'. *Δυτικὴ Εὐρώπη*. Γαλλία, Ὀλλανδία, Βέλγιο, Μεγάλῃ Βρετανία.

δ'. *Ἀνατολικὴ Εὐρώπη*. Σοβιετικὴ Ρωσία.

ε'. *Βόρεια Εὐρώπη*. Φιλανδία, Σουηδία, Νορβηγία.

ε'. Ἱστορία τῆς Εὐρώπης

Ἡ ἱστορία τῆς Εὐρώπης εἶναι ἱστορία κάθε λαοῦ, πού κατοικεῖ σ' ἓνα τμήμα τῆς. Ἔτσι ἡ ἱστορία τῆς περιοχῆς τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου εἶναι ἱστορία τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἄλλων λαῶν. Ἡ ἱστορία τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου εἶναι ἱστορία τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἡ ἱστορία τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης εἶναι ἱστορία τῶν διαφόρων γερμανικῶν φυλῶν, τῶν Γότθων, Ὀστρογότθων καὶ Βησιγότθων, πού ἐμάθαμε στὴν περυσινὴ ἱστορία μας, τῶν Γαλατῶν κλπ. Κάθε Εὐρωπαϊκὸς λαὸς ἔχει τὴν ἱστορία του καὶ τὸν πολιτισμὸ του, πού ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, ὅταν ἐνωθοῦν φτιάχνουν τὴν ἱστορία τῆς Εὐρώπης. Μὰ ἂν ἡ Εὐρώπη θέλει νὰ καυχηθῆ γιὰ κάποια ἐνδοξη ἱστορία καὶ γιὰ ἓνα ἀθάνατο πολιτισμὸ, ἔχει νὰ τὰ δείξῃ σὲ κάποιο μέρος τῆς, σὲ κάποια μικρὴ, μὰ ἐνδοξη γωνιά τῆς. Κι αὐτὴ ἡ γωνιά εἶναι ἡ μικρὴ, μὰ μεγάλῃ σὲ ἥρωισμό κι ἀθάνατα ἔργα πολέμων, εἰρήνης καὶ πολιτισμοῦ χώρα. Εἶναι ἡ ἀθάνατη πατρίδα τῶν πατρίδων, ἡ Ἑλλάδα μας.

Ἐργασίεσ. 1. Κάνετε σὲ μεγάλο χαρτὶ τὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης καὶ σημειώστε τὶς θάλασσεσ, ἀκρωτήρια, κόλπουσ, πορθμοῦσ, νησιά. Ἐπειτα σημειώστε τὰ βουνά, τοὺσ μεγάλουσ ποταμοῦσ, τὶσ λίμνεσ καὶ τὶσ σιδηροδρομικέσ γραμμέσ. Χρωματίστε τον με χρωμα ἔτσι, πού νὰ φαίνονται οἱ πεδιάδεσ καὶ τὰ βουνά. 2. Κάνετε τὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης με ἄμμο ἢ με πηλό, ἂν ἔχετε χρόνο. 3. Συγκρίνετε τὴν Εὐρώπη με τὰσ ἄλλασ ἡπείρουσ. Τί παρατηρεῖτε στο μέγεθοσ; 4. Τί ἄλλα ζῶα καὶ φυτὰ ἔχει ἡ Εὐρώπη; 5. Τί εἶναι οἱ τοῦνδρεσ; Οἱ στέππεσ;

Β'. ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Ι. ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

1. Ἡ Ἑλλάδα μας

α' Φυσικὴ ἐξέταση

Θέσις, ἔκτασις, σύνορα. Ἡ Ἑλλάδα βρίσκεται στὸ νότιο ἄκρο τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου καὶ ἔχει ἔκτασις, μαζί με τὰ νησιά της, 132.380 τετ. χιλμ. Πρὸς Α. συνορεύει με τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία (Ἀνατολικὴ Θράκη) καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο, πρὸς Δ. ἀπὸ τὸ Ἴόνιο Πέλαγος καὶ πρὸς Β. συνορεύει με τὴν Ἀλβανία, Γιουγκοσλαβία καὶ Βουλγαρία.

Παράλια. Πολὺ γραφικὰ εἶναι τὰ ἀκρογιάλια τῆς πατρίδας μας. Ἡ θάλασσα κάμνει ἄπειρα παιγνίδια με τὴν ξηρὰ. Ἄλλοῦ μπαίνει βαθειὰ της καὶ κάμνει κόλπους καὶ ἄλλοῦ δέχεται τὰ ἀκρωτήρια καὶ τὰς χερσονήσους της, ἐνῶ μέσα ἀπὸ τὰ νερά της ξεπηδοῦν ὠραῖα μεγάλα καὶ μικρὰ νησιά.

Κόλποι. Κυριώτεροι κόλποι τῆς Ἑλλάδας εἶναι τοῦ Αἴνου, τῆς Καβάλας, ὁ Σιρμωνικός, ὁ Σιγγιτικός, τῆς Κασσάνδρας, ὁ Θερμαϊκός, ὁ Παγασητικός, ὁ Μαλιακός, ὁ Εὐβοϊκός, ὁ Σαρωνικός, ὁ Ἀργολικός, ὁ Λακωνικός, ὁ Μεσσηνιακός, ὁ Κυπαρισσιακός, ὁ Πατραϊκός, ὁ Κορινθιακός, ὁ Ἀμβρακικός, οἱ κόλποι τῆς Κρήτης κ. ἄ.

Ἀκρωτήρια. Ἀκρωτήρια τοῦ Ἄθω στὴν ἀκτὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, Δρέπανο, Ποσειδίο, Σηπιάς, Τρίκκερι, Ἀτάντειο, Σούνιο, Σκύλαιο, Μαλέας, Ταίναρο, Ἀκρίτας καὶ Ἀραξος στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα καὶ τὰ ἀκρωτήρια Κήναιο, Ἀρτεμισίο καὶ Καφηρεὺς στὴν Εὐβοία, τὸ Ψάκο, Σαμώνιο, Λίθινο στὴν Κρήτη καὶ τὸ Πρασονήσι στὴ Ρόδο.

Χερσόνησοι. Τῆς Χαλκιδικῆς, πού προεκτείνεται στὶς 3 χερσονήσους : τῆς Ἀκτῆς ἢ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς Σιθωνίας (Συκιᾶς) καὶ Παλλήνης (Κασσάνδρας), ἢ Χερσόνησος τῆς Μαγνησίας, τῆς Ἀττικῆς, τῆς Ἀργολιδοκορινθίας, αἱ δύο Λακωνικαί, ἢ Μεσσηνιακὴ, ἢ Χερσόνησος τῆς Βονίτισης καὶ αἱ χερσόνησοι τῶν νησιῶν μας.

Πορθμοί. Σπουδαιότερος πορθμὸς εἶναι τοῦ *Εὐδρίπου*, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὸ στενώτερο μέρος, πού σχηματίζεται ἀπὸ τὴν Εὐβοία

καὶ τὴ Στερεά, μὲ τὸ γνωστὸ φαινόμενο τῆς θάλασσης, πὺν τρέχει σὰν ποτάμι καὶ σὲ ἀντίθετες κατευθύνσεις στὸ διάστημα τῆς ἡμέρας καὶ

τῆς νύχτας. Ἄλλος πορθμὸς εἶναι τῆς **Κορίνθου**, πὺν ἦταν ἰσθμὸς πρῶτα καὶ μὲ τὸ ἀνοίγμα τῆς διώρυγος ἐγίνε πιά πορθμὸς.]

Νησιά. Μεγάλος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν νησιῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἠρωϊκὴ **Κρήτη** καὶ ἡ **Εὐβοία** εἶναι τὰ μεγαλύτερα νησιά μας. Ἄλλα νησιά εἶναι τὰ ἐλεύθερα πιά **Δωδεκάνησα** μὲ μεγαλύτερό τους τὴ

Ρόδο, οἱ **Κυκλάδες** μὲ τὸν καθαρὸ οὐρανό, τὸ πλούσιο φῶς, τοὺς πολλοὺς ἀνεμομύλους καὶ τὰ κάτασπρα σπίτια τους (γιὰ ὅλα αὐτὰ λέγονται **ἄσπρα νησιά**) οἱ **Σποράδες** κοντὰ στὴν Εὐβοία, ἡ **Δῆμος**, **Δέσφος**, **Χίος**, **Σάμος** καὶ **Ίκαρία** κοντὰ στὶς ἀκτὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰ Ἴονια νησιά (ἑπτάνησα) **Κέρκυρα**, **Δευκάδα**, **Κεφαλληνία**, **Ζάκυνθος**, **Ιθάκη** κ. ἄ.

Τὸ καθένα, ὅπως ξέρετε, ἔχει τὴν ἱστορία του. Τὸ ὄνομά του καί μᾶς θυμίζει.

Ἐδαφος. Ὅλη σχεδὸν ἡ ἔκτασις τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὄρεινὴ ἐκτὸς ἀπὸ λίγες μικρὰς πεδιάδες, πού ἔχει.

Ὄρη. Στὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα παρατηροῦμε μιὰ μεγάλη προέκτασις τῶν Δειναρικῶν Ἄλπεων. Εἶναι ἡ ὄροσειρὰ τῆς **Πίνδου**, πού συνεχίζεται καὶ στὴν Πελοπόννησο ἀκόμα. Στὸ ἔνδοξο αὐτὸ Ἑλληνικὸ βουνὸ δοξάστηκε στὸν τελευταῖο πόλεμο ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Πίνδος ἔγινε σύνθημα ἐλευθερίας καὶ τραγοῦδι ἑλληνικὸ καὶ παγκόσμιο. Μέρους τῆς Πίνδου (ὑψ. 2673 μ.) εἶναι καὶ ὁ περίφημος **Γράμμος** (ὑψ. 2520 μ.) ἡ νεώτερη δόξα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ προέκτασή της εἶναι τὸ ξακουστὸ Βέρονη (**Βίτσι**) καὶ **Βόρας** (Καϊμακτσαλάν 2524 μ.), πού δίνει ἀδελφικὰ τὸ χέρι του στὴν **Πάικο**, στὸ **Μπέλες** καὶ στὰ ἄλλα βουνὰ τῶν βορείων συνόρων μας.

Ἐξ ἄλλου ἡ Πίνδος κοντὰ στὸ κέντρο της σχεδὸν σχηματίζει μιὰ προέκτασή της μὲ τὸν **Ὀλυμπο**, τὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἦταν ἡ κατοικία τῶν 12 θεῶν, ὅπως πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι, τὴν Ὅσα καὶ τὰ Καμβούνια, ἐνῶ νοτιώτερα σχηματίζονται σὰν προεκτάσεις της ὁ Τυμφρηστός, ἡ Ὄθρου, ἡ Γκιώνα, ἡ Οἶτη, τὸ Καλλίδρομο καὶ ὁ Παρνασσὸς μὲ τὸν Κιθαιρώνα, τὸν Ἑλικώνα (τὸ βουνὸ τῶν 9 μουσῶν) καὶ τὰ Γεράνεια.

Καὶ ἡ ἀλυσίδα αὐτὴ τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Πίνδου συνεχίζεται ἀπὸ τὰ Γεράνεια μὲ δύο βραχίονες: Ὁ ἓνας ἔχει τὴν Κυλλίνη, Ἀρσάνεια καὶ Ἐρύμανθο καὶ ὁ δεῦτερος τὸ Μαίναλο, Πάρωννα, Ταῦγετο καὶ βγαίνει στὴν ὄροσειρὰ τῆς Κρήτης.

Πεδιάδες. Τὸ σύστημα αὐτὸ τῶν βουνῶν καὶ ἡ θάλασσα σχηματίζουν σχετικὰ μικρὰς πεδιάδες. Μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες εἶναι ἡ σιτοπαραγωγικὴ **Θεσσαλικὴ πεδιάδα**, ἡ εὐφορὴ πεδιάδα **Θεσ/νίκης**, **Βεροίας** καὶ **Γιαννιτσῶν**, οἱ πεδιάδες τῶν **Σερρῶν**, **Δράμας**, **Ξάνθης**, **Κομοτινῆς**, ἡ βιαιβακοπαραγωγικὴ πεδιάδα τῆς Βιοχίης (Λειβαδιάς καὶ Θηβῶν). ἡ Ἀργολικὴ πεδιάδα, ἡ πεδιάδα τῆς Ἠλείας κ. ἄ.

Ποταμοί. Ἄν θελήσωμε νὰ συγκρίνωμε τοὺς ποταμοὺς ἄλλων

χωρῶν, θὰ ἰδοῦμε ὅτι εἶναι σχετικῶς μικροί. Μεγαλύτεροι ἅπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ **Ἐβρος** στὰ σύνορα Ἑλλάδος καὶ Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ποὺ ἔχει τὶς πηγές του στὸν Αἴμο, ὁ **Νέστος** καὶ ὁ **Σιρυνῶν**, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Βουλγαρίας, ὁ **Ἀξιὸς** (Βαρδάρης), ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Σερβίας καὶ χύνεται στὸ Θερμαϊκόν, ὁ **Ἀλιάκμων** τὸ καθ' αὐτὸ ἑλληνικὸ ποτάμι, μὲ τὶς πηγές του στὴν Πινδο, ὁ **Δουδίας**, στὸν κάμπο Θεσ|νίκης—Βερούας, ὁ **Πηνεῖος**, ποὺ διασχίζει τὴ Θεσσαλικὴ πεδιάδα, ὁ **Σπερχειός**, στὸν κάμπο τῆς Λαμίας, τὸ ἱερὸ ποτάμι τοῦ Ἀχιλλέου, τὸ ποτάμι τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, ὁ **Ἀχελῷος** ἢ Ἀσπροπόταμος στὴν Αἰτωλοακαρνανία, ὁ **Εὐρώτας** τῶν Σπαρτιατῶν στὴν Πελοπόννησο καὶ ἄλλα μικρότερα, καθὼς καὶ πολλοὶ χεῖμαρροι σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Τὰ μεγαλύτερα ποτάμια τῆς Μακεδονίας πολλὰ φορὲς πλημμυρίζουν καὶ φέρνουν μεγάλες καταστροφές στὴ γεωργία. Ἀπὸ καιρὸ ὁμοῦς ἄρχισαν νὰ γίνωνται διάφορα ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα, πρόκειται δὲ σύντομα νὰ γίνῃ σποndaία ἐκμετάλλευση τῶν ὑδατοπτώσεων τῶν νερῶν τοῦ Βερούου (Τριπόταμος, Βόδας) καὶ τοῦ Ἀλιάκμονος ποὺ ἂν γίνουν, θὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ἠλεκτροφωτίσουν ὅλοκληρη τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἠλεκτροκινήσουν τὰ ἔργοστάσιά της καὶ τὶς βιομηχανίες της.

Λίμνες Μεγάλες λίμνες δὲν ἔχει ἡ Ἑλλάδα. Σημαντικώτερες εἶναι ἡ **Βοιβῆς** στὴ Θεσσαλία (115 τ. χλμ.), ἡ **Τριχωνίς** στὴν Ἀκαρνανία (97 τ. χλμ.), **Βόλβη** (73 τ. χλμ.), τοῦ **Δαγκαδᾶ** (57 τ. χλμ.), τοῦ **Ἰοσφοῦ** (62 τ. χλμ.), τῆς **Δοῦραίνης**, ἡ **Μικρὴ Πρέσπα**, ἓνα τμῆμα τῆς Μεγάλης Πρέσπας (μόνο τὰ 37 τ. χλμ.) κ.ἄ.

Γεωλογία. Στὴν Ἑλλάδα συναντοῦμε τόσο πυριγενῆ, ὅσο καὶ ὑδατογενῆ πετρώματα. Κάποτε, μάλιστα, στὰ παλιὰ χρόνια, ὅπως λένε οἱ γεωλόγοι, δὲν ὑπῆρχε τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, ἀλλὰ μιὰ μεγάλη Χώρα, ἡ **Αἰγιῶδα**, ποὺ ἔπιανε τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα καὶ ἔφθανε ὡς τὴ Μικρὰ Ἀσία. Τὸ κεντρικὸ ὁμοῦς τμῆμα της βούλιαξε κι ἔπάνω σ' αὐτὸ ἀπλώθηκε τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος μὲ μόνα σημάδια τῆς χώρας αὐτῆς τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου.

Σεισμοί. Ἡ χώρα ἔχει ἀρκετὲς σεισμόπληκτες περιοχές. Ἡ Κόρινθος, ἡ Χαλκιδική, ἡ Λευκάδα, ἡ Χίος, ἡ Μυτιλήνη, ἡ Λοκρίδα, ἡ Ζάκυνθος, ἡ Μεσσηνία κ.ἄ. ἔχουν παρουσιάσει συχνοὺς σεισμούς.

Ἡφαίστεια. Τὸ μοναδικὸ ἠφαίστειο στὴν Ἑλλάδα εἶναι τῆς Θήρας (Σαντορίνης). Εἶναι ἐνεργὸ καὶ ἀπὸ τὴ λάβα του σχηματίσθηκαν λίγα μικρὰ νησιὰ.

Άνεμοι, θερμοκρασία, βροχές. Τὸ καλοκαίρι οἱ επικρατέστεροι ἄνεμοι εἶναι οἱ ἐτήσιες (τὰ μετέμια), ποὺ κάνουν δροσερώτερο τὸ κλίμα. Ἐτσι ἡ θερμοκρασία δὲν εἶναι μεγάλη τὸ καλοκαίρι. Ἐξ ἄλλου τὸ χειμῶνα πέφτουν χιόνια στὰ ὄρεινά μέρη καὶ κυρίως στὴ βόρεια Ἑλλάδα, τὰ ὁποῖα δὲν διαρκοῦν πολὺ. Οἱ βροχὲς ὅμως εἶναι συχνότερες καὶ πρὸς παντὸς στὴ δυτικὴ Μακεδονία, ἐνῶ στὴ νότια Ἑλλάδα ὁ καιρὸς εἶναι πιὸ γλυκὸς καὶ δὲν παρουσιάζει πολλὲς βροχὲς καὶ ὑψηλὴ θερμοκρασία τὸ καλοκαίρι, γιατί ἐπιδρᾷ πολὺ ἡ Μεσόγειος. Πάντως ὁμίχλη, καταιγίδες καὶ θύελλες δὲν εἶναι συνηθισμένες στὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ οὐρανὸς τῆς δὲν ἀργεῖ πολὺ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ὁμορφιά του καὶ τὸ γαλίζιο χρῶμα του.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι σχεδὸν ἠπειρωτικὸ στὴ Βόρεια, ἐνῶ στὴν Κεντρικὴ, στὴ Νότια καὶ στὴ Νησιωτικὴ Ἑλλάδα εὐκρατο.

Ἄλλως τε ἡ χώρα ἀνήκει στὴν εὐκρατη ζώνη καὶ δέχεται τίς ἐπιδράσεις τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Φυτὰ. Ἡ Ἑλλὰδα εἶχε στὰ παλιὰ χρόνια μεγάλα δάση, ποὺ τώρα ἔχουν λιγοστέψει πολὺ. Τὰ σπουδαιότερα φυτὰ τῆς χώρας εἶναι δασικά δηλ. βελανιδιές, πεῦκα, ἀριές, καστανιές, ἀγριελιές, ὄξυες καὶ ἔλατα, ὀπωροφόρα δέντρα, δηλ. συκιές, μηλιές, ροδακινιές, πορτοκαλλιές, ἀμπέλια, ἐλιές κλπ. Ἐξ ἄλλου στὴν Ἑλλάδα εὐδοκιμοῦν τὸ σιτάρι, τὸ καλαμπόκι, τὰ ὄσπρια, ἡ πατάτα κ ἄ.

Ζῶα Τὰ ἄγρια ζῶα τῶν ἐλληνικῶν βουνῶν εἶναι ὁ λύκος, ἡ ἀλεπού, τὰ ζαρκαδία, τὰ ἀγριογούρουνα, ὁ λαγὸς κλπ. Ὑπάρχουν ὅμως στὴ χώρα καὶ πολλὰ κτηνοτροφικὰ ζῶα, 340 περίπου εἶδη πουλιῶν καὶ πολλὰ εἶδη ἐντόμων, ἐρπετῶν καὶ ψαριῶν.

β'. Οἰκονομικὴ ἐξέταση

Μὲ τὴν ἔδαφικὴ διαμόρφωση τῆς χώρας καὶ μὲ τὸ κλίμα τῆς ἔχουν σχέση καὶ τὰ προϊόντα τῆς. Τὰ προϊόντα τῆς λοιπὸν εἶναι :

1) Γεωργικά. Κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα τῆς εἶναι ἡ σταφίδα, τὸ σιτάρι (κυρίως στὶς πεδιάδες), τὰ ὄσπρια, τὸ λάδι καὶ οἱ ἐλιές, ὁ καπνός, τὰ κρασιά, τὸ βιμπάκι, τὰ λαχανικά, τὰ φρούτα καὶ οἱ ξηροὶ καρποί. Τὸ γεωργικὸ ὅμως ἔδαφος τῆς χώρας μόλις περνᾷ τὸ $\frac{1}{5}$, τὸ δὲ $\frac{1}{3}$ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἔδαφος τελείως ἄγονο. Ὁ πόλεμος ἔξ ἄλλου δὲν ἄφησε νὰ γίνουν παραγωγικὰ ἔργα κι' ἔτσι ἡ γεωργία δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Ἐτσι τὸ Κράτος φέρνει καὶ ἀπὸ τὸ

ἔξωτερικὸν γεωργικὰ εἶδη (σιτάρι), προσπαθεῖ ὅμως ν' αὐξήσῃ τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν καὶ βοηθεῖ τοὺς γεωργοὺς μὲ δάνεια, μὲ τὴν συγκέντρωση τοῦ σιταριοῦ καὶ μὲ τὴν παροχὴν γεωργικῶν ἐργαλείων.

2. Κτηνοτροφικά. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἡ Ἑλλάδα εἶχε ἀρκετὰ καλὴν κτηνοτροφίαν. Τὰ γιδοπόβητα περνοῦσαν τὰ 12.500.000 χωρὶς νὰ προσθέσωμε σ' αὐτὰ τὶς ἀγελάδας, τὰ γουρούνια, τὰ ἄλογα καὶ τὰ ἄλλα κατοικίδια ζῶα καὶ πτηνά, πού ἦταν ἄλλα 14.500.000. Τώρα ὅμως ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου τῆς κατοχῆς καὶ τοῦ συμμοριτισμοῦ ἡ κτηνοτροφία ἔχει σημαντικώτατα περιορισθῆ.

Σηροτροφία. Κι αὕτη εἶναι μετὰ τὸν πόλεμον περιορισμένη. Ὁ μεταξοσκώληκας τρέφεται ἀκόμα σὲ μερικὰ μέρη τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς Θράκης (Σουφλί, Διδυμότειχο κλπ.) κ. ἄ.

Δασικὰ προϊόντα. Τὰ Ἑλληνικὰ δάση δίνουν καλὴν ξυλείαν γιὰ οἰκοδομὰς. Ἐπίσης δίνουν καυσόξυλα, ξυλοκάρβουνα, ρητίνην καὶ βαλανίδια. Τὰ δασικὰ προϊόντα ὅμως εἶναι λίγα, γιὰτὶ καὶ τὰ δάση εἶναι λίγα. Προπολεμικὰ μόλις τὰ δάση ἔπιαναν τὰ 15% ἀπ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας.

Ἄλιεα. Καὶ ἡ ἄλιεα δὲν εἶναι προωδευμένη στὴν Ἑλλάδα, γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἀλιευτικὰ προϊόντα δὲν εἶναι σημαντικὰ.

Σπογγαλιευτικὴ Μὲ τὴν σπογγαλιευτικὴν ἀσχολοῦνται κάτοικοι τῶν νησιῶν καὶ πρὸ παντὸς τῆς Δωδεκανήσου καὶ τῆς Κρήτης σὲ περιορισμένην σχετικὰ κλίμακα, ἀλλὰ μὲ καλὰ ἀποτελέσματα.

Μάρμαρα. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει πολλὰ λατομεῖα λευκοῦ καὶ χρωματιστοῦ μαρμαροῦ. Περίφημο εἶναι τὸ λευκὸ μάρμαρον τῆς Πεντέλης καὶ τῆς Πάρου καὶ τὸ χρωματιστὸ τῆς Σκύρου, Ὑδρας, Μάνης, Φαρσάλων κλπ.

Ἄλυκές. Ἄλυκές, ἀπ' τὶς ὁποῖες βγαίνει ἀρκετὸ ἀλάτι, εἶναι σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Σπουδαιότερες ὅμως εἶναι τοῦ Μεσολογγίου, Λέσβου, Λευκάδος, Ἀναβύσσου (στὴν Ἀττικὴν), Βόλου κ. ἄ.

Λουτρά. Ἡ πατρίδα μας εἶναι πλούσια χώρα σὲ ἱαματικὰς πηγὰς. Οἱ σπουδαιότερες ἀπ' αὐτὰς εἶναι στὴν Αἰδηψό, στὸ Λουτράκι, στὰ Μέθανα, στὴν Ὑπάτη, στὸ Λαγκαδᾶ, στὰ Καμμένα Βοῦρα (Φθιώτιδα), στὸ Πολύστομον, στὴ Βουλιαγμένη, στὴν Κυλλήνην καὶ σὲ ἄλλα μέρη. Στὰ λουτρά αὐτὰ πηγαίνουν χιλιάδες ἀρρωστοὶ κάθε χρόνον, γιὰ νὰ θεραπευθοῦν.

Ὄρυκτά. Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδος ἔχει σημαντικώτατον ὄρυκτον πλοῦτον, ἀλλὰ χωρὶς σημαντικὴν ἐκμετάλευσιν. Κυριώτερα ὄρυκτά τῆς χώρας εἶναι ὁ σίδηρος μὲ μεταλεῖαν στὸ Λαύριο, στὴν Κύθνον καὶ στὴν

Σίφνο, ὁ *λιγνίτης* μὲ λιγνιτωρυχεῖα στὸν Ὠρωπό, στὴν Κύμη καὶ στὸ Ἄλιβέρι τῆς Εὐβοίας, στὴν Καλογρέζα τῆς Ἀττικῆς, στὴ Βεύη, στὴ Βεγόρα καὶ στὸ Παγγαῖο τῆς Μακεδονίας, *ψευδάργυρος* (Λαύριο καὶ Θάσος), *θειάφι* (Μῆλος καὶ Θύρα), *χρῶμιο*, *νικέλιο*, *μολύβι*. *μαγνάνιο* κλπ.

Βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία ἔχει μικρὴ σχετικῶς ἀνάπτυξη στὴ χώρα μας. Τὰ ἐργοστάσια τῆς εἶναι λίγα καὶ αὐτὰ ἔχουν συγκεντρωθῆ στὴν Ἀθήνα, στὸν Πειραιᾶ, στὴ Θεσσαλονίκη, στὸ Βόλο καὶ στίς ἄλλες μεγάλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Σημαντικώτερα ἐργοστάσια εἶναι τὰ *ὕφαντουργεῖα* (Ἀθήναι, Βόλος, Νάουσα κλπ.) *μηχανουργεῖα*, *ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων καὶ λιπασμάτων* (Δραπετσώνα Πειραιῶς) *χαρτοποιεῖα* (Αἴγιο), *παραγωγῆς σιγαρέτων* (Πειραιεύς, Βόλος), *βυρσοδεμικά*, *ξύλουργικά* κλπ.

Ἐμπόριο. Ὅπως εἶδαμε παραπάνω οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς παραγωγῆς δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένοι. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐξαγωγικὸ ἔμπόριο εἶναι μικρότερο ἀπὸ τὸ εἰσαγωγικόν. Ἀπὸ τὰ προϊόντα, πὺν εἰσάγομε, σπουδαιότερα εἶναι βενζίνες καὶ καύσιμα, σιτάρι, μηχανήματα, αὐτοκίνητα, ἐργαλεῖα, ἐπεξεργασμένα μέταλλα καὶ φάρμακα. Στέλνομε ὅμως στὸ ἔξωτερικόν: καπνόν, σταφίδα, λάδι, κρασί, οἶνον-πνευμα καὶ ἄλλα εἶδη.

Παράλληλα πρὸς τὸ ἐξαγωγικὸ καὶ εἰσαγωγικὸ ἔμπόριο, ἡ Ἑλλάδα ἔχει ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένο ἐσωτερικὸ ἔμπόριο, πὺν ἔξυπηρετεῖται μὲ ὅλα τὰ συγκοινωνικά μέσα καὶ κυρίως μὲ τὰ ἔμπορικὰ πλοῖα.

Ναυτιλία. Ἡ χώρα πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε ἀξιόλογο ἔμπορικὸ στόλο. Τὰ ἔμπορικὰ πλοῖα τῆς ἔφταναν τὸ Σεβριο τοῦ 1939 τὰ 1259 πλοῖα, τὸ Μάρτιο τοῦ 1945 ἦταν περιορισμένα στὰ 194 καὶ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1949 ἠϋξήθησαν σὲ 729. Τοῦτο δείχνει πὺς ἡ Ἑλλάδα εἶναι μία ἀπὸ τίς σπουδαῖες ναυτιλιακῆς χώρες καὶ πὺς ὁ ἔμπορικὸς τῆς στόλος τείνει νὰ φτάσῃ τὸν προπολεμικὸ ἀριθμὸ σὲ πλοῖα.

Τράπεζες. Τόσο τὸ ἔμπόριο, ὅσο ἡ βιομηχανία καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας ἐξυπηρετοῦνται μὲ τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα, πὺν λέγονται Τράπεζες. Κυριώτερα τραπεζικὰ ἰδρύματα εἶναι ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀγροτικὴ, ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν, ἡ Τράπεζα Ἐμπορικῆς Πίστewος καὶ ἄλλες.

Οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους. Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους στηρίζονται κυρίως στὸ εἰσαγωγικόν, ἐξαγωγικόν, ἐσωτερικὸ ἔμπόριο καὶ στὴ φορολογία. Μετὰ τὸν πόλεμο καὶ μέχρι τοῦ 1952 ἡ χώρα θὰ ἐνισχύεται οἰκονομικά μὲ τὸ σχέδιο Μάρσαλ.

Ταχυδρομεία, Τηλέγραφοι, Τηλέφωνα (Τ.Τ.Τ). Τὰ ταχυδρομεία λειτουργοῦν καὶ ἐξυπηρετοῦν πολὺ καλὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἑλλάδος. Τακτικὸ εἶναι καὶ τὸ ἀεροπορικὸ ταχυδρομεῖο, ποὺ φέρνει στὴν ἀποστολὴ τους (ἑσωτερικὸ καὶ ἔξωτερικὸ) δέματα, ἀλληλογραφία καὶ ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς. Ἡ τηλεγραφικὴ ὁμως ἐπικοινωνία δὲν ἔχει ἀκόμα μὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς χώρας ἀποκατασταθῆ, γιὰτὶ ὁ πόλεμος ἔγινε ἀφορμὴ νὰ καταστραφοῦν οἱ γραμμὲς. Τέλος τώρα τελευταῖα οἱ τηλεγραφοὶ καὶ τὰ τηλέφωνα ἀνῆκουν σὲ ἑταιρεία γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα **Ὁργανισμὸς τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος (Ο.Τ.Ε.).**

Συγκοινωνίες. Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν ὄλων τῶν εἰδῶν οἱ συγκοινωνίες. Αὐτὲς εἶναι **θαλάσσιες**, ποὺ γίνονται μὲ πλοῖα, ποὺ ἐξυπηρετοῦν γραμμὰς τόσο στὸ ἑσωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ ἔξωτερικὸ, **χερσαῖες**, ποὺ ἐξυπηρετοῦνται μὲ πολλοὺς δρόμους καὶ χιλιάδες αὐτοκίνητα καὶ μὲ λίγες σιδηροδρομικὰς γραμμὰς. ποὺ μὲ γοργότητα ἐπισκευάζονται καὶ **ἀεροπορικὰς** μὲ ἀερολιμένες στὴν Ἀθήνα, Θεσσαλονίκη, Βόλο, Λάρισα, Κοζάνη, Καβάλα, Ἰωάννινα, Ἡράκλειο Κρήτης καὶ μὲ ἀναχωρήσεις ἀεροπλάνων γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ.

Τουρισμός. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μοναδικὴ στὸ εἶδος τῆς χώρα γιὰ ξένους ἐπισκέπτες, γιὰτὶ ἔχει καὶ φυσικὰς ὁμορφίαις καὶ πλῆθος ἀρχαίων μνημείων καὶ ἔξαιρητικὸ κλίμα. Ὁμως ὁ Τουρισμὸς δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ. Ἐλπίζομε ὁμως ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ μιὰ σημαντικὴ πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ τῆς χώρας, ὅταν στὴν Ἑλλάδα ἀποκατασταθοῦν οἱ συγκοινωνίες καὶ ἡσυχάσῃ ὁ κόσμος.

γ. Κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος

Πληθυσμός. Σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία ἀπογραφή, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος φτάνει τὰ 7.460.000 κατοίκους. Ὅλοι οἱ κάτοικοὶ τῆς εἶναι Ἕλληνες καὶ μόνον 2% εἶναι Τοῦρκοι (Θράκη), 1% Ἑβραῖοι καὶ ἐλάχιστοι Βούλγαροι, Ἀρμένιοι καὶ ξένοι.

Γλῶσσες. Ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ Κράτους εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ, ποὺ τὴ μιλοῦνε τὰ 93,2% τοῦ πληθυσμοῦ, 3% τῶν κατοίκων μιλοῦνε τὴν Τοῦρκικὴ, 1,3% τὴν Σλαβομακεδονικὴ καὶ οἱ ὑπόλοιποι μιλοῦνε ἄλλες γλῶσσες.

Θρησκεία. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ὀρθόδοξοι. Ἄλλες θρησκείαι εἶναι ἡ μωαμεθανικὴ, ἡ Ἰσραηλιτικὴ καὶ ἡ καθολικὴ.

Νόμισμα. Τὸ ἑλληνικὸ νόμισμα εἶναι ἡ δραχμὴ.

Πολίτευμα. Ἡ Ἑλλάδα κυβερνᾶται δημοκρατικὰ μὲ βασιλέα

τὸν Παῦλο τὸν Α'. Ἡ Βουλὴ ψηφίζει τοὺς νόμους, ἡ Κυβέρνησις τοὺς ἐκτελεῖ καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἀπονέμει τὸ δίκαιο.

Ἐκπαίδευσις. Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσια, ἔμπορικὲς καὶ ἐπαγγελματικὲς σχολῆς καὶ τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ὑπῆρχαν στὴν Ἑλλάδα πολλοὶ ἀναλφάβητοι. Ὅσο ὅμως περᾶ ὁ καιρὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγραμμάτων γίνεται ὅλο καὶ πρὸ μικρότερος.

Ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα καὶ τὰ προϊόντα τῆς χώρας μᾶς βοηθοῦν νὰ βροῦμε καὶ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν λοιπὸν τῆς Ἑλλάδος (σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία ἀπογραφὴν) τὰ 61 % ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἀλιείαν, τὰ 24 % μὲ τὴ βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ ὑπόλοιπα 15 % μὲ διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα ἰδιωτικὰ ἢ δημόσια.

δ'. Περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος

Τὴν Ἑλλάδα ἀποτελοῦν τὰ παρακάτω γεωγραφικὰ τμήματα :

1. **Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ Εὐβοία.** Τὸ τμήμα τοῦτο ἀποτελοῦν οἱ νομοὶ :

Ἀττικῆς, μὲ τὶς ἐπαρχίας Ἀττικῆς, Μεγαρίδος, Αἰγίνης, Κυθῆρων, Τροιζηνίας καὶ Ὑδρας.

Βοιωτίας, μὲ τὶς ἐπαρχίας Λεβαδείας καὶ Θηβῶν.

Φθιώτιδος, μὲ τὶς ἐπαρχίας Φθιώτιδος, Δομοκοῦ καὶ Λοκρίδος.

Φωκίδος, μὲ τὶς ἐπαρχίας Παρνασίδος καὶ Δωρίδος.

Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, μὲ τὶς ἐπαρχίας Μεσολογγίου, Τριχωνίδος, Ναυπακτίας, Βάλτου, Βονίτσης καὶ Σηρομέρου.

Εὐρυτανίας, μὲ τὴν ἐπαρχίαν Εὐρυτανίας (Καρπενῆσι) καὶ

Εὐβοίας, μὲ τὴν ἐπαρχίαν Χαλκίδος, Ἰστιαίας καὶ Καρυστίας.

2. **Πελοπόννησος.** Τὴν περιοχὴ αὐτὴ ἀποτελοῦν οἱ νομοὶ :

Κορινθίας, μὲ τὴν ἐπαρχίαν Κορινθίας.

Ἀργολίδος, μὲ τὶς ἐπαρχίας Ναυπλίου, Ἄργους καὶ Ἐρμιονίδος.

Ἀχαΐας, μὲ τὶς ἐπαρχίας Πατρῶν, Αἰγιαλείας, Καλαβρῦτων.

Ἠλείας, μὲ τὶς ἐπαρχίας Ἠλείας καὶ Ὀλυμπίας.

Μεσσηνίας, μὲ τὶς ἐπαρχίας Καλαμῶν, Μεσσήνης, Πυλίας καὶ Τριφυλίας.

Δακωνίας, μὲ τὶς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος, Ἐπιδαύρου, Λιμηρᾶς, Οἰτύλου καὶ Γυθείου.

Ἀρκαδίας μετὰ τὰς ἐπαρχίας Μαντινείας, Γορτυνίας, Κυνουρίας καὶ Μεγαλοπόλεως.

3 **Θεσσαλία**. Οἱ νομοὶ τῆς Θεσσαλίας εἶναι :

Λαρίσης μετὰ τὰς ἐπαρχίας Λαρίσης, Τυρνάβου, Ἐλασσῶνος, Ἁγιάς καὶ Φαρσάλων.

Μαγνησίας μετὰ τὰς ἐπαρχίας Βόλου, Ἄλμυρσῦ καὶ Σκοπέλου.

Καρδίτσης ἐπαρχία Καρδίτσης.

Τρικάλων μετὰ τὰς ἐπαρχίας Τρικάλων καὶ Καλαμπάκας.

4. **Ἡπειρος**. Ἡ Ἡπειρος ἀποτελεῖ Γενικὴ Διοίκηση. Σ' αὐτὴν ὑπάγονται οἱ νομοί :

Ἰωαννίνων μετὰ τὰς ἐπαρχίας Δωδώνης, Κονίτσης, Πωγωνίου καὶ Μετσόβου.

Θεσπρωτίας μετὰ τὰς ἐπαρχίας Θυάμιδος, Παραμυθίας καὶ Μαργαριτίου.

Πρεβέζης μετὰ τὰς ἐπαρχίας Νικοπόλεως καὶ Πάργας.

Ἄρτης μετὰ τὰς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων.

5. **Μακεδονία**. Εἶναι Γενικὴ Διοίκηση καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς νομούς :

Θεσσαλονίκης μετὰ τὰς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης καὶ Λαγκαδᾶ.

Κιλκίς μετὰ τὰς ἐπαρχίας Κιλκίς καὶ Παιωνίας.

Πιερίας ἐπαρχία Πιερίας μετὰ πρωτεύουσα τὴν Κατερίνη.

Ἡμαθίας ἐπαρχία Ἡμαθίας μετὰ πόλεις τὴ Βέροια καὶ Νάουσα.

Πέλλης (ἐπαρχίες Ἐδέσσης, Γιανιτσῶν καὶ Ἄλμωπίας).

Κοζάνης (ἐπαρχίες Κοζάνης, Ἐορδαίας, Βοΐου καὶ Γρεβενῶν).

Καστορίας (ἐπαρχία Καστορίας).

Φλωρίνης (ἐπαρχία Φλωρίνης).

Χαλκιδικῆς (ἐπαρχίες Χαλκιδικῆς καὶ Ἀρναίας).

Σερρῶν (ἐπαρχίες Σερρῶν, Βισαλτίας, Σιντικῆς καὶ Φυλλίδος).

Δράμας (ἐπαρχία Δράμας).

Καβάλας (ἐπαρχίες Καβάλας, Νέστου, Παγγαίου καὶ Θάσου). Καὶ **Διοίκηση Ἁγίου Ὁρους**, μετὰ ἰδικὴ τῆς ἀνεξαρτησία.

6. **Θράκη**. Εἶναι Γενικὴ Διοίκηση καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς νομούς :

Ροδόπης. Ἐπαρχίες Κομοτινῆς καὶ Σαμπῶν.

Ξάνθης. Ἐπαρχία Ξάνθης. Καὶ

Ἐβρου. Ἐπαρχίες Ἀλεξανδρουπόλεως, Σουφλίου, Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σαμοθράκης.

7. **Κυκλάδες**. Ἀποτελοῦν ἓνα νομό, τὸ νομὸ Κυκλάδων μετὰ τὰς

ἐπαρχίες Σύρου, Μύλου, Ἄνδρου, Τήνου, Νάξου, Θήρας Πάρου καὶ Κέας.

8. Νησιὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου. Ἀποτελοῦν τοὺς νομούς : *Δέσβου*, με ἐπαρχίες τῆς Μυτιλήνης, Πλωμαρίου, Μηθύμνης καὶ Λήμνου.

Χίου. Ἐπαρχία Χίου.

Σάμου. Ἐπαρχίες Σάμου καὶ Ἰκαρίας.

9. Δωδεκάνησος. Εἶναι Γενικὴ Διοίκηση με τὶς ἐπαρχίες Ρόδου Καρπάθου, Κῶ καὶ Καλύμνου.

10. Κρήτη. Εἶναι Γενικὴ Διοίκηση καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς νομούς :

Χανίων. Ἐπαρχίες Κυδωνίας, Κισσάμου, Σελίνου. Σκαφίων καὶ Ἀποκορώνου.

Ρεθύμνης. Ἐπαρχίες Ρεθύμνης, Ἀγίου Βασιλείου, Ἀμαρίου καὶ Μυλοποτάμου.

Ἡρακλείου. Ἐπαρχίες Τεμένους (Ἡρακλείου), Μαλεβιζίου, Καϊνούργιου, Μυργιατίσης, Μονοφατισίου, Βιάνου καὶ Πεδιάδος.

Λασηθίου. Ἐπαρχίες Μεραμβέλλου, Λασηθίου, Σητείας καὶ Ἱεραπέτρας.

11. Ἐπτάννησος. Τὴν Ἐπτάνησο ἀποτελοῦν οἱ νομοί :

Κερκύρας. Ἐπαρχίες Κερκύρας καὶ Παξῶν.

Λευκάδος. Ἐπαρχίες Λευκάδος καὶ Ἰθάκης.

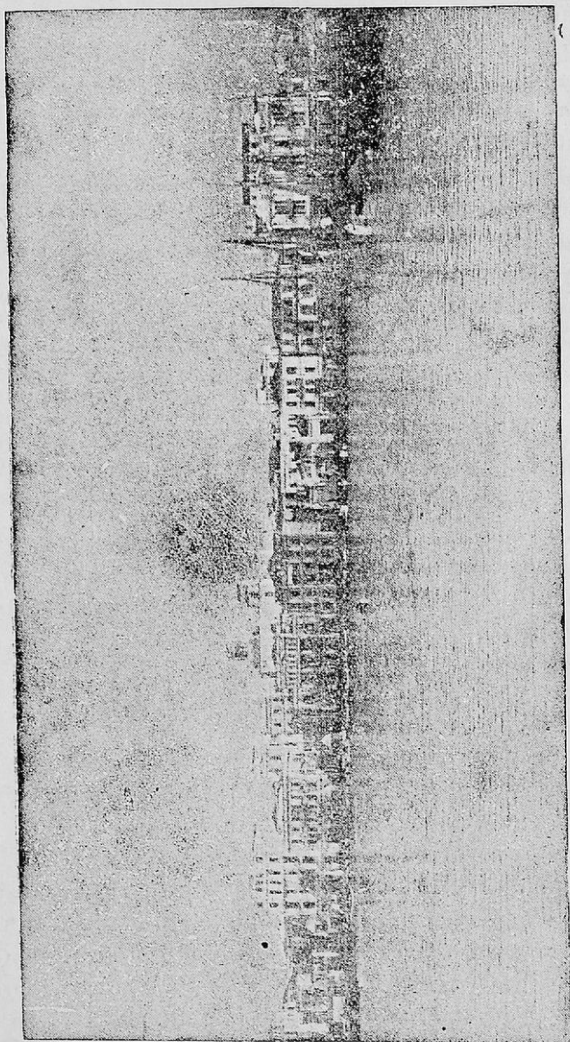
Κεφαλληνίας. Ἐπαρχίες Κραναίας, Κάλης καὶ Σάμης, καὶ *Ζακύνθου*, με μίαν ἐπαρχίαν, τῆς Ζακύνθου.

ε'. Πόλεις τῆς Ἑλλάδος

Πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος εἶναι αἱ Ἀθῆναι (791.711 κατ.) ἡ πρὸ ἱστορικῆ πόλη τοῦ κόσμου. Εἶναι πόλη συγχρονισμένη με ὥραϊα ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια κτίρια (Πανεπιστήμιο, Ἀκαδημία, Βιβλιοθήκη, Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος κλπ.), με μεγάλους δρόμους, πλατεῖες καὶ με πολλοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους, ἀρχαῖα καὶ νεώτερα μνημεῖα. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι κέντρο ἐμπορικὸ, βιομηχανικὸ, τουριστικὸ, συγκοινωνικὸ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐγκέφαλος τῆς χώρας.

Ἄλλες πόλεις εἶναι ὁ *Πειραιεὺς* (333.000 κατ.) μεγάλο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα λιμάνια τῆς Εὐρώπης. Ἡ *Θεσσαλονίκη* (250.000 κατ.), ἡ ὥραϊα νύφη τοῦ Θερμαϊκοῦ, ἡ πόλη τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, τὸ καμάρι τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλ-

λάδος. Ἡ Θεσ|νίκη εἶναι κέντρο ἐμπορικό, βιομηχανικό, συγκοινω-

Θεσσαλονίκη. Τμήμα τῆς προκυμαίας

νιακὸ καὶ ἔξοχο λιμάνι. Πάτραι (79.570 κατ.). Ἡ μεγαλύτερη καὶ ὠραιότερη πόλη τῆς Πελοποννήσου μὲ ἔξοχη ρυμοτομία καὶ μὲ καλὸ

λιμάν. **Βόλος** (55.000 κατ.), ἡ ὠραιότερη πόλη τῆς Θεσσαλίας στοὺς πρόποδες τοῦ Πηλίου, τοῦ ὠραίου βουνοῦ τῶν φρούτων, μὲ ὠραῖο λιμάνι, πού εἶναι καὶ τὸ μοναδικὸ τῆς Θεσσαλίας. **Καβάλα** (50.000 κατ.) κέντρο καπνεμπορικὸ καὶ καλὸ λιμάνι τῆς Μακεδονίας. **Ἡράκλειο** (43.000 κατ.) τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς Κρήτης. **Καλάμαι** (35.500 κατ.) κέντρο ἔξαγωγῆς σταφίδος, σύκων, λαδιοῦ καὶ μὲ καλὸ λιμάνι. **Κέρκυρα** (34.000 κατ.), πόλη ὠραιότητι μὲ καλὴ βιομηχανία καὶ ἐμπόριο. **Ρόδος** (22.344 κατ.) μὲ ἄριστο λιμάνι μὲ ὠραῖα κτίρια καὶ ἑξαίρετα ξενοδοχεῖα. **Χαλκίς** (21.820 κατ.) ὠραία πόλη τῆς Εὐβοίας μὲ τὸν πορθμὸ τοῦ Εὐρίπου καὶ τὴ σιδερένια γέφυρα, πού ἐνώνει τὴ στερεὰ μὲ τὴν Εὐβοία.

Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ **Δεβάδεια** (12.500 κατ.) μὲ ἐμπόριο βαμπακιοῦ, **Λαμία** (15.300 κατ.), **Μεσολόγγι** (11.000 κατ.) ἡ ἱερὴ πόλη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, **Αἴγιο** (15.300 κατ.) κέντρο τῆς καλύτερης ποιότητος κορινθιακῆς σταφίδος, **Δάρισα** (35.000 κατ.) κέντρο στρατιωτικὸ, **Ἰωάννινα** (22.000 κατ.), ἡ πατρίδα πολλῶν ἔθνικων εὐεργετῶν, **Κιλκίς** (10.500 κατ.), ἐνδοξο ἀπὸ τὴ νίκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, **Βέροια** (19.000 κατ.) μὲ τὰ ἀφθονα νερά της καὶ τοὺς 74 ναοὺς της, **Νάουσα** (13.000 κατ.), πόλη βιομηχανικὴ καὶ φρουτοπαραγωγικὴ, τὸ Ζάλογγο τῆς Μακεδονίας, **Καστοριά** (11.500 κατ.), γνωστὴ γιὰ τὰ γουναρικά της, **Φλώρινα**. **Σέρρες**, **Δράμα**, **Ἀλεξανδρούπολη** κλπ.

στ'. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος

Ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα διδασκόμαστε τὴν Ἱστορία τῆς Πατρίδος μας. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ τὴ γράψουμε ἐδῶ. Μποροῦμε ὅμως νὰ τὴν ξαναθυμηθοῦμε. Νὰ θυμηθοῦμε τὴ μυθικὴ ἐποχὴ, τὴν Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος μὲ τοὺς Περσικοὺς πολέμους καὶ μὲ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο, τὴν Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως καὶ τὴν Ἱστορία τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ Ἱστορία μας εἶναι μιὰ ἀλυσίδα ἀπὸ μεγάλα γεγονότα καὶ ἀπὸ μεγάλα ἔργα πολιτισμοῦ. Κι ὅταν τὴ μελετήσουμε καλὰ, θὰ βεβαιωθοῦμε, πὼς δὲν ὑπάρχει ἄλλος λαὸς καὶ ἄλλη χώρα μὲ τόσο λαμπρὴ Ἱστορία σὰν τὴ δική μας, σὰν τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία.

Ἐ γ α σ ί ε ς. 1. Κάνετε τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδος καὶ σημειῶστε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς χώρας. 2. Σημειῶστε τίς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς. 3. Κάνετε πίνακα μὲ τὰ κυριώτερα ὄρη καὶ ποταμοὺς τῆς Ἑλλάδος. 4. Σημειῶ-

στε τὰ προϊόντα τῆς χώρας. 5. Κάνετε ἐργασία μέ θέμα: Ἱστορικά μέρη τῆς Ἑλλάδος. 6. Σημειώστε τίς πρωτεύουσες τῶν ἐπαρχιῶν. 7. Ταξίδι σιδηροδρομικό ἀπό τὰς Καλάμας στό Διδυμότειχο (ἀπό ποιά μέρη θά περάσωμε;). 8. Ταξίδι ἀτμοπλοϊκό ἀπό τὸν Πειραιᾶ στό Ἅγιο ὄρος. 9. Ταξίδι μέ αὐτοκίνητο ἀπό τὰς Ἀθήνας στή Βέροια. 10. Κάμετε καί μόνοι σας διάφορα ταξίδια (ἐργασίαι). 11. Χάρτες: Γεωφυσικός, πολιτικός, προϊόντων, ἱαματικῶν πηγῶν, ὄρυκτῶν συγκοινωνιῶν κλπ. 12. Ἐλεύθερες ἐργασίαι. 13. Εἰκόνες. 14. Ἀνακοίνωση: Διήγησι συντομῆ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Ἡ Ἀλβανία

Γενικὴ ἐξέταση

Θέσις, ἔκτασις, σύνορα. Ἡ Ἀλβανία βρίσκεται στὰ βόρεια τῆς Ἡπείρου, ἔχει ἔκτασις 27.530 τ. χιλμ. καί συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τὴν Γιουγκοσλαβία, πρὸς Α. μετὰ τὴν ἴδια χώρα καί μετὰ τὴν Ἑλλάδα, πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἑλλάδα καί πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα.

Ἔδαφος Τὸ ἔδαφος εἶναι ὄρεινὸ καί κατέχεται ἀπὸ τίς Ἰλλυρικὰς Ἀλπεις μετὰ ὄρεινὰ συγκροτήματα τὸ Κορᾶπ (2764 μ.), τὸ ὄρος Τομόρι, γνωστὸ ἀπὸ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο (2480 μ.), Κάμια, Τρεμπεσίνα, Κεραύνεια, ὅπου ἡ ἑλληνικωτάτη πόλις **Χειμᾶρρα** καὶ ἄλλα. Μικρὰς πεδιάδες ἔχει μόνο στὰ δυτικὰ παράλια τῆς καί κυρίως στὴν περιοχὴ Αἰλῶνος καί Δυρραχίου.

Ποταμοὶ—Λίμνες. Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ Δρίνος (305 χιλ.) στὰ βόρεια τῆς χώρας, ὁ Γενοῦσος ἢ Σκούμπη. Ὁ Ἄψος ἢ Σεμένης καί ὁ Ἀῶς καί λίμνες ἡ Μεγάλῃ Πρέσπα, τῆς Ὀχρίδος, τῆς Σκόδρας κ.ἄ.

Ἄνεμοι, θερμοκρασίαι, βροχές. Τὰ ἀπὸτομα βουνὰ τῆς Ἀλβανίας σχηματίζουν πολλὰς μεγάλας καί βαθεῖαι χαράδρες, πὺν τὸ χειμῶνα δέχονται ψυχρὰ βόρεια ρεύματα. Ἔτσι ἡ θερμοκρασία τὸ χειμῶνα πέφτει πολὺ κάτω ἀπὸ τὸ μηδὲν καί οἱ βροχές μεταβάλλονται σὲ χιόνια καί πάγους. Τὰ δυτικὰ ὅμως παράλια δέχονται τὸ καλοκαίρι τοὺς ἀνέμους τῆς Ἀδριατικῆς, πὺν φέρουν ὄρροσιὰ καί βροχές καί μετὰ ἐναλλαγὰς τῆς θαλασσίας καί τῆς ἀπογείου αὔρας.

Κλίμα. Ἡ μορφή τοῦ ἐδάφους, τὰ ὕδατα, οἱ ἄνεμοι καί οἱ θερμοκρασίαι, πὺν ἐξετάσαμε παραπάνω μᾶς δίδουν τὸ κλίμα τῆς χώρας, πὺν εἶναι ἡπειρωτικὸ στὸ ἐσωτερικὸ καί εὐκρατο στὰ παράλια τῆς.

Προϊόντα. Σὰν ὄρεινὴ χώρα, ἡ Ἀλβανία ἔχει ἀρκετὰ καλὴ κτηνοτροφία. Γεωργικὰ προϊόντα τῆς εἶναι σιτάρι, καλαμπόκι, κριθᾶρι,

καπνός, λάδι, που βγαίνουν σε μικρές ποσότητες. Έτσι η γεωργία παρασιιάζεται καθυστερημένη, καθώς και η βιομηχανία, η αλιεία και η

Χάρτης Βαλκανικής Χερσονήσου

έκμετάλλευση του υπεδάφους, που έχει αρκετά ορυκτά και κυρίως γαιάνθρακες και πετρέλαιο.

Συγκοινωνία. Ἡ χώρα ἔχει μόνο μερικοὺς αὐτοκινητοδρόμους. σιδηροδρομικὲς γραμμὲς δὲν ἔχει.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀλβανίας φτάνει τὸ 1.120.000 κατοίκους, πὸν μιλοῦν τὴν Ἀλβανικὴ γλῶσσα.

Φυλές. Οἱ Ἀλβανοὶ ἀνήκουν σὲ δύο φυλές : Τοὺς γκέκηδες, πὸν κατοικοῦν στὰ βόρεια καὶ τοὺς τόσκηδες (τσάμηδες) πὸν κατοικοῦν στὰ νότια τῆς χώρας, ὅπου πλεονάζει τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο.

Θρησκεία. Τὰ 70% τῶν κατοίκων εἶναι μωαμεθανοί, 21% ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ οἱ ὑπόλοιποι εἶναι καθολικοί.

Πολίτευμα. Ἡ Ἀλβανία εἶναι δορυφόρος τῆς Ρωσίας καὶ ἔχει κομμουνιστικὸ πολίτευμα.

Πολιτισμὸς. Λαὸς ἀγράμματος καὶ καθυστερημένος εἶναι οἱ Ἀλβανοί. Ἡ χώρα ἔχει μόνο περὶ τὰ 600 δημ. σχολεῖα καὶ 2 γυμνάσια. Πανεπιστήμιο καὶ ἄλλα ἀνώτερα σχολεῖα δὲν ἔχει.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Οὔτε μὲ τὰ γράμματα καὶ τὶς ἐπιστήμες, οὔτε μὲ τὸ ἐμπόριο ἀσχολοῦνται οἱ Ἀλβανοί. Οἱ κύριαι ἀσχολίαι τῶν εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ἀλβανίας εἶναι τὰ *Τίρανα* (31.000), ἢ *Σκόδρα* (29.300), τὸ *Δυρράχιο*, ἡ ἀρχαία Ἐπίδαμνος, ἀποικία τῶν Κερκυραίων καὶ Κορινθίων, *Αὐλών*, *Βεράτιο* καὶ οἱ ἑλληνικώτατες πόλεις τῆς Βορείου Ἡπείρου *Κορυτσά* (23.000), *Ἀργυροκάστρο*, *Ἅγιοι Σαράντα*, *Χειμάρρα* κ. ἄ.

Ἀλύτρωτος Ἑλληνισμὸς. Ἡ Ἀλβανία κατέχει τὴ Βόρειο Ἡπειρο, χώρα ἑλληνικωτάτη καὶ μὲ καθαρὸ ἑλληνικὸ πληθυσμὸ. Ἀπὸ πολλὰ χρόνια τώρα οἱ Ἀλβανοὶ καταδιώκουν ἄγρια τοὺς Ἕλληνας τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο ὄλο καὶ λιγοστεύει ἐκεῖ. Ζωρηρὸς ὅμως πόθος τοὺς εἶναι νὰ ἐνωθῆ ἡ πατρίδα τοὺς Βόρειος Ἡπειρος μὲ τὴ μητέρα Ἑλλάδα.

Ἱστορία. Οἱ Ἀλβανοὶ εἶναι λαὸς, πὸν κατάγεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἰλλυριοὺς. Κύριοι τῆς χώρας ἔγιναν οἱ Μακεδόνες, ἔπειτα οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Βυζαντινοὶ καὶ κατόπιν οἱ Τοῦρκοι. Τὸ 1912 ὅμως ἡ Ἀλβανία ἐλευθερώθηκε καὶ ἔγινε κράτος ἀνεξάρτητο, ἀλλὰ τὸ 1939 τὴν κατέλαβαν οἱ Ἰταλοί, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ βοήθησαν τοὺς Ἰταλοὺς στὸν Ἑλληνοἰταλικὸ πόλεμο. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἦττα τῆς Ἰταλίας, ἡ Ἀλβανία ἔγινε ἰδιαιτερο κράτος, δορυφόρο ὅμως τῆς Ρωσίας.

Ἐργασίαι. 1. Κάμετε τὸ χάρτη τῆς Ἀλβανίας. Σημειώστε στὸ χάρτη μὲ γραμμὴ τὴ Βόρειο Ἡπειρο καὶ χρωματίστε τὴν μὲ ἰδιαιτερο χρῶμα. 2. Σημειώστε τὶς ἑλληνικὰς πόλεις στὴ Βόρειο Ἡπειρο, τὶς συγκοινωνίας καὶ τὰ Β. Γιαννακοπούλου, Γεωγραφία τῆς Εὐρώπης, ΣΤ' Δημοτικοῦ 4

βουνά. 3. Μέχρι πού έφτασε ό έλληνικός στρατός στον πόλεμο του 1940; (σημειώστε τή γραμμή). 4. Πληροφορίες για τις πόλεις Κορυτσά, Άργυροκάστρο, Άγιοι Σαράντα, Χειμάρα. 5. Να βρήτε στο χάρτη τό Τεπελένι. Τι γνωρίζετε γι' αυτό; 6. Τι ξέρετε για τόν νικηφόρο μας πόλεμο, πού λέγεται Άλβανικό έπος;

3. Γιουγκοσλαβία

Γενική εξέταση

Θέση, έκταση, σύνορα. Η Γιουγκοσλαβία βρίσκεται στα ΒΔ. της Βαλκανικής Χερσονήσου, έχει έκταση 256.000 τ. χιλμ. και συνορεύει προς Β με την Αυστρία, Ουγγαρία και Ρουμανία, προς Α με τή

Χάρτης Γιουγκοσλαβίας

Ρουμανία και τή Βουλγαρία, προς Δ με τήν Άλβανία, τήν Τεργέστη και βρέχεται από τήν Άδριατική θάλασσα.

Έδαφος. Το έδαφος είναι ποικίλο, γιατί έχει όρη, πεδιάδες, ποταμούς και λίμνες.

Όρη. Στο βόρειο άκρο της είναι οι Ίούλιες Άλπεις (2850 μ.

ὕψ.). Νοτιώτερα εἶναι οἱ Διναρικῆς (2528 μ.) μὲ προέκτασή τους τὶς Ἰαλβανικῆς Ἰαλπεις (2677 μ.), ἐνῶ στὸ κέντρο καὶ στὰ νότια τῆς χώρας ἐκτείνεται ὁ ὄγκος τοῦ Σκάρδου (2740 μ.). Ἔτσι τὸ δυτικὸ, κεντρικὸ καὶ νότιο ἔδαφος τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶναι ὄρεινὸ κι ἔχει πολλὰ καὶ εὐφορα ὄροπέδια.

Πεδιάδες. Τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς χώρας ἀποτελεῖ ἐκτάσεις πεδινῆς. Σπουδαιότερες πεδιάδες εἶναι ἡ ἐκτεταμένη *πεδιάδα τοῦ Δούναβη* κοντὰ στὸ Βελιγράδι, στὰ βορειοδυτικὰ τῆς ἡ πεδιάδα τοῦ *Ζάκρεμπ* καὶ στὰ νότια τῆς χώρας ἡ *πεδιάδα τοῦ Ἀξιῶ*.

Ποταμοί. Πολλοὶ ποταμοὶ διασχίζουν τὸ πεδινὸ ἔδαφος τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τὸ κάνουν γόνιμο. Μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους ποταμὸς εἶναι ὁ *Δούναβις*, πὺ περνᾷ ἀπὸ τὶς *σιδηρῆς πύλες* (ὀχυρὴ θέση στὰ σύνορα Γιουγκοσλαβίας καὶ Ρουμανίας), μέσα ἀπὸ τὴ Ρουμανία καὶ χύνεται στὸν Εὐξείνιο Πόντο. Παραπόταμοὶ του εἶναι οἱ μεγάλοι ἐπίσης ποταμοὶ *Δραῦος*, *Σαῦος* καὶ *Μοράβας*. Ἄλλοι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Δρίνος*, ὁ Ἰαξιὸς κλπ.

Λίμνες. Οἱ κυριώτερες λίμνες τῆς χώρας *Σκόδρα*, *Ἀχρὶς*, *Πρέσπα* καὶ τῆς *Δοϊράνης* βρίσκονται στὴ νότια περιοχὴ τῆς χώρας.

Ἄνεμοι, θερμοκρασίες, βροχῆς, κλίμα. Στὴ χώρα φυσοῦν βόρειοι ἄνεμοι, πὺ ἀκολουθοῦν τὶς χαράδρες τῶν Ἰουλιανῶν καὶ Διναρικῶν Ἰαλπεων. ἐνῶ στὴν παραλιακὴ ζώνη τῆς φυσοῦν δυτικοὶ ἄνεμοι. Ψυχροὶ οἱ πρῶτοι, μαλακώτεροι οἱ δεύτεροι. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα, φέρουν πολλοὺς ὕδατομοὺς ἀπὸ τὴν Ἰαδριατικὴ, πὺ συμπυκνῶνται στὰ ὄρεινὰ τῆς χώρας καὶ γίνονται συχνῆς βροχῆς τὸ καλοκαίρι καὶ χιόνια πολλὰ τὸ χειμῶνα. Ἔτσι τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικὸ στὸ ἐσωτερικὸ καὶ μεσογειακὸ στὰ παράλια τῆς χώρας.

Προϊόντα. Ἀνάλογα μὲ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τῆς χώρας. Ἔτσι ἡ Γιουγκοσλαβία ἔχει προϊόντα *γεωργικὰ* δηλ. σιτάρι, κριθάρι, ὕσπρια, καπνὸ, τεῦτλα, πατάτες, τριφύλλι καὶ σταφύλια, *κτηνοτροφικὰ*, *πιτηνοτροφικὰ* καὶ *δασικὰ* (ὄξυές, βελανιδιές, ἔλατα, καστανιές κλπ. Ἐπίσης καὶ τὸ ὑπέδαφός τῆς δίνει γαιάνθρακες, σίδηρο, χρῶμιο, χαλκὸ καὶ μολύβι. Τὰ βιομηχανικὰ, ἔξ ἄλλου, προϊόντα εἶναι λίγα, οἱ δὲ βιομηχανίες ἔχουν κρατικοποιηθῆ ἀπὸ τὸ 1946, πὺ ἄλλαξε καὶ τὸ πολίτευμα τῆς χώρας.

Συγκοινωνίες. ἔχει ἀρκετοὺς αὐτοκινητοδρόμους καὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένες εἶναι οἱ θαλάσιες συγκοινωνίες καὶ οἱ ἀεροπορικῆς. ἔχει ὅμως καὶ πλωτοὺς ποταμοὺς, πὺ καὶ αὐτοὶ ἐξυπηρετοῦν τὴ συγκοινωνία τῆς χώρας.

Τμήματα τῆς χώρας. Ἡ χώρα ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ τμήματα, πὺν μερικὰ ἦταν ἀνεξάρτητα κράτη. Ὅλα μαζί ἀπετέλεσαν τὴν ὁμοσπονδία τῆς Γιουγκοσλαβίας. Τὰ τμήματα αὐτὰ εἶναι ἡ Σερβία (μέσα σ' αὐτὴ εἶναι κι ἡ Σερβικὴ Μακεδονία), τὸ Μαυροβούνιο, ἡ Ἑρζεγοβίνη, Βοσνία, Κροατία, Σλαβενία καὶ Βοϊβοδίνα (στά βόρεια τοῦ Βελιγραδίου).

Κάτοικοι. Πολλὲς φυλὲς ἀποτελοῦν τὴν Ὅμοσπονδία τῆς Γιουγκοσλαβίας. Περισσότεροι εἶναι οἱ Σέρβοι (46 % τοῦ πληθυσμοῦ), ὕστερα ἔρχονται οἱ Κροάτες (28, %), οἱ Σλοβένοι (8,5 %), Οὐγγροί, Ἕλληνες, Βούλγαροι, Τοῦρκοι κλπ., πὺν ὅλοι μαζί ἀνεβάζουν τὸν πληθυσμὸ τῆς χώρας σὲ 16.000.000.

Γλῶσσα. Στὴ Γιουγκοσλαβία μιλοῦνται πολλὲς γλῶσσες. Κυριώτερες εἶναι ἡ Σερβοκροατικὴ, ἡ Σλοβενικὴ κι ἡ Σλαβομακεδονικὴ.

Θρησκεία. Τὸ μισὸ τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ οἱ ὑπόλοιποι εἶναι καθολικοί, μωαμεθανοί, Ἰουδαῖοι κλπ.

Πολίτευμα. Ἡ χώρα ἦταν βασιλευομένη δημοκρατία, Μετὰ τὸ δεύτερο πόλεμο ὅμως ἔγινε λαϊκὴ δημοκρατία (χώρα κομμουνιστικὴ) με ἀρχηγὸ τῆς τὸ στρατάρχῃ Τίτο, πὺν θέλει νὰ διατηρήσῃ τὴ χώρα του σὲ ἀνεξαρτησία ἀπὸ τὴ Ρωσία.

Πολιτισμός. Τὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένο. Ἐχει ὅμως ἡ χώρα πολλὰ κατώτερα καὶ ἀνώτερα σχολεῖα.

Ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Μὲ ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα ἀνάλογες εἶναι καὶ ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Κύριες ἀσχολίες των εἶναι ἡ γεωργία, κτηνοτροφία καὶ ἡ δασικὴ ἐκμετάλλευση τῆς χώρας.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶναι τὸ *Βελιγράδι* (390.000), πόλη με ὥραϊα κτίρια, τὸ *Ζάγρεμπ* στὴν Κροατία (290.000), ἡ *Δουμπλιάνα* (122.000) πὺν εἶναι καὶ βιομηχανικὸ κέντρο, τὸ *Σεράγεβο* (120.000) γνωστὸ, γιατί ἀπὸ ἐκεῖ ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ νὰ κηρυχθῇ ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος, τὰ *Σκόπια*, κέντρο σιτοπαραγωγικὸ καὶ κτηνοτροφικὸ, τὸ ἑλληνικὸ *Μοναστήρι* κ. ἄ.

Ἱστορία. Γύρω στὸ 800 μ.Χ. παρουσιάζονται στὴ χώρα οἱ Σέρβοι, Κροάτες καὶ Σλοβένοι, πὺν ὅλοι εἶχαν τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα. Τὸ 1389 νικήθηκαν ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους στὴ μάχη τοῦ Κοσσυφοπεδίου καὶ ὑποδουλώθηκαν. Μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιο πόλεμο ἐλευθερώθηκαν καὶ ἔκαμαν τὸ ἀνεξάρτητο βασίλειο τῆς Νοτιοσλαβίας. Στὸ Β' Παγκόσμιο πόλεμο πολέμησαν ἐναντίον τῶν Γερμανῶν καὶ ἔγιναν ἀνεξάρτητο κράτος. Τώρα οἱ Σέρβοι, Κροάτες καὶ Σλοβένοι, μαζί με τοὺς ἄλλους λαοὺς ἀποτελοῦν, ὅπως εἶπαμε, Ὅμοσπονδιακὴ *Δαϊκὴ Δημοκρατία*.

Έργασίες. 1. Χάρτης τῆς Γιουγκοσλαβίας. Σημειώστε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ τμήματα τῆς χώρας (Σερβικὴ Μακεδονία, Σερβία, Κροατία κλπ.). 2. Ἀνακοίνωση: Ποιὲς εἶναι οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμὲς τῆς χώρας καὶ μὲ ποιὲς ἔννεται ἡ χώρα μὲ τὴν Ἑλλάδα. 3. Τί ξέρετε γιὰ τὸ Δούναβι; Γιὰ τὸ Βελιγράδι; 4. Ταξίδι ἀπὸ τὴ Θεσ/νίκη στὴ Λουμπλιάνα (μέρη πὸν θὰ περάσωμε). 5. Τί ξέρετε ἀπὸ τὴν Ἱστορία μας γιὰ τοὺς Σέρβους; 6. Ἐλεύθερες ἐργασίες. 7. Πίνακες. 8. Εἰκόνες.

4. Βουλγαρία

Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. Βρίσκεται στὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος, ἔχει ἔκταση 110.700 τ. χιλμ. καὶ συνορεύει πρὸς Ν μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, πρὸς Δ μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία, πρὸς Β μὲ τὴ Ρουμανία καὶ πρὸς Α βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο πόντο.

Ἔδαφος. Ἡ μεγάλη ὄροσειρὰ τοῦ Αἴμου (2375 μ. ὕψ.) στὸ κεντρικὸ καὶ βόρειο μέρος τῆς χώρας, ὁ Ρίλος (2750 μ.) στὸ δυτικὸ, ὁ Ὅρβηλος, ἡ Κερκίνη κι ἡ Ροδόπη στὰ νότια παρουσιάζουν ὄρεινὸ τὸ ἔδαφός της καὶ ἀνοίγουν πεδιάδες στὰ βόρεια τοῦ Αἴμου (κοιλιάδα τοῦ Δουνάβεως), στὸ κεντρικὸ καὶ στὸν ἀνατολικὸ χῶρο τῆς Βουλγαρίας (πεδιάδες Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας), καθὼς καὶ ὄροπέδια. Ἐξ ἄλλου οἱ ποταμοὶ **Δούναβις**, πὸν περνᾷ στὰ ρουμανοβουλγαρικὰ σύνορα, πολλοὶ παραπόταμοὶ του (Ἰσκερ, Τίμοκ κλπ.) καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς Νοτίου Βουλγαρίας **Στρυμών, Νέστος, Ἐβρος** κλπ. κάμνουν εὐφορὸ τὸ ἔδαφος,

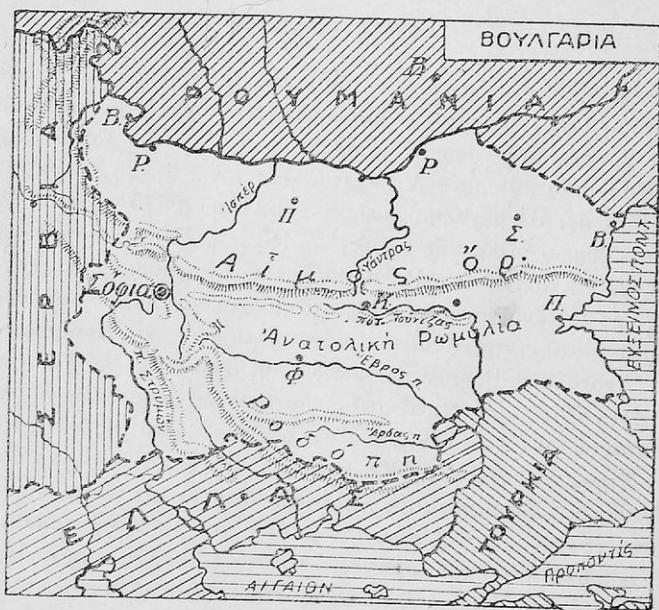
Ἄνεμοι, θερμοκρασίες, κλίμα. Μεγάλαι καὶ ψυχρὰ ρεύματα ἀέρα σημειώνονται στὰ βόρεια τοῦ Αἴμου, ὅπου ἡ θερμοκρασία φτάνει τὸ χειμῶνα κάτω τοῦ μηδενός, ἐνῶ στὰ νότια τῆς ὄροσειρᾶς αὐτῆς εἶναι πρὸ μαλακῆ. Ἔτσι καὶ τὸ κλίμα στὰ βόρεια παρουσιάζεται ἡπειρωτικὸ, ἐνῶ στὸ κέντρο καὶ στὰ νότια εἶναι μαλακόν.

Προϊόντα. Χώρα ὄρεινὴ καὶ πεδινὴ ἡ Βουλγαρία παράγει γεωργικὰ, κτηνοτροφικὰ καὶ πτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἐπίσης ἔχει καὶ καλὴ σιροτροφία (μεταξοσκώληκας). Κύρια γεωργικὰ προϊόντα εἶναι τὸ σιτάρι, τὸ καλαμπόκι, ἡ σίκαλη, ἡ πατάτα, τὸ βαμπάκι, ὁ καπνός, τεύτλα, σταφύλια, ροδέλαιο (λάδι, πὸν βγαίνει ἀπὸ τὰ τριαντάφυλλα) κλπ. Ἡ κτηνοτροφία, ἐξ ἄλλου, εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ μαλλιού εἶναι ἀφθονη, ἐνῶ τὰ δασικὰ προϊόντα δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς χώρας. Τέλος τὸ ὑπέδαφός της εἶναι φτωχὸ καὶ δίνει μόνο λιγνίτη.

Βιομηχανία. Ἡ Βουλγαρία δὲν παρουσιάζει ἀξιοσημείωτη βιομηχανία, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια ροδελαίου, καπνοῦ καὶ τοὺς ἀλευρομύλους της.

Ἐμπόριο. Τὸ ἐμπόριο τῆς Βουλγαρίας εἶναι ἀνάλογο μὲ τὰ προϊόντα της. Βγάζει δηλ. στὸ ἐξωτερικὸ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ εἶδη καὶ εἰσάγει εἶδη βιομηχανίας, δηλ. μηχανές, αὐτοκίνητα, ἐργαλεῖα, ὑφάσματα κλπ.

Συγκοινωνίες. Ἔχει ὅλων τῶν εἰδῶν τὶς συγκοινωνίες, ἀλλὰ

Χάρτης τῆς Βουλγαρίας

εἶναι περιορισμένης μορφῆς. Ὅμως τόσο μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὅσο καὶ μὲ τὶς ἄλλες χώρες συνδέεται μὲ καλὲς γραμμές.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Βουλγαρίας φτάνει τὰ 7.000.000, πὺν μιλοῦν τὴ βουλγαρικὴ γλῶσσα. Θρησκεία τους εἶναι ἡ ὀρθόδοξη καὶ τὸ πολίτευμά τους ἡ λαϊκὴ (κομμουνιστικὸ καθεστῶς) δημοκρατία. Στὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν καὶ ἔχουν πολλὰ σχολεῖα, βρίσκονται πολὺ χαμηλά. Αὐτὸ τουλάχιστο δείχνουν τὰ φρεσκια-

στικά ἐγκλήματα τῶν σφαγῶν, πού διέπραξαν σὲ πόλεις καὶ χωριὰ τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας.

Ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Οἱ Βούλγαροι ἀσχολοῦνται μὲ γεωργικὲς καὶ μὲ κτηνοτροφικὲς ἐργασίες, καθὼς καὶ μὲ ἄλλες, πού εἶναι ἀνάλογες μὲ τὰ ἄλλα προϊόντα τῆς χώρας.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας εἶναι ἡ **Σόφια** (435.000 κατ.). Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ **Φιλιππούπολη** (125.000), πού βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς χώρας, ἡ **Βάρνα**, λιμάνι στὸ ΒΔ ἄκρο της, ὁ **Πύργος** λιμάνι ἐπίσης στὸν Εὐξεινο κ.ἄ.

Ἱστορία. Οἱ Βούλγαροι εἶναι λαὸς τουρανικῆς καταγωγῆς, πού ἦλθαν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Βόλγα τὸ 679 μ.Χ. καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ σημερινὴ βόρεια Βουλγαρία, ὅπου ἐνώθηκαν μὲ ἄλλους Σλάβους. Στὰ ἐδάφη τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἔκαμαν πολλὰς ἐπιδρομὰς, ἀλλὰ στὸ τέλος ὑποτάχθηκαν. Ὑστερα βρέθηκαν μέχρι τοῦ 1908 στὴν κυριαρχία τῶν Τούρκων. Τὸ 1912—1913 πολέμησε μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Σερβία ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ τότε εἶχε κατακτητικὰς βλέψεις στὴν Ἑλληνικὴ Μακεδονία, μάλωσε μὲ τοὺς συμμάχους της καὶ ἐγένεο ὁ ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος, στὸν ὁποῖο νικῆθηκε. Ἐπειτα ἔλαβε μέρος στοὺς δύο παγκοσμίους πολέμους μὲ τὸ μέρος τῆς Γερμανίας καὶ μὲ σκοπὸ νὰ ἀποσπάσῃ τὴν Ἑλληνικὴ Μακεδονία. Νικῆθηκε ὁμως καὶ τώρα μὲ νέο βοηθὸ της τὴ Ρωσία δὲν ἔπαυε νὰ ἔχῃ τὶς βλέψεις της στὴ Μακεδονία μας.

Ἐργασίαι. 1. Κάμετε τὸ χάρτη τῆς Βουλγαρίας. Σημειώστε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα καὶ τὶς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς. 2. Ἀνακοίνωση γιὰ τὰ παρὰ τῆς. 3. Πληροφορίες γιὰ τὴν ἀνατολικὴν Ρωμυλία καὶ γιὰ τὸν ἑλληνισμὸ πού ὑπῆρχε ἐκεῖ. 4. Τί διδαχθήκατε γιὰ τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τὴν ἱστορία; 5. Θέμα ἐργασίας: Οἱ Βούλγαροι. 6. Ἄλλο θέμα: Ὁ πολιτισμὸς τῶν Βουλγάρων. 7. Ταξίδια στὴ Βουλγαρία. 8. Ἐλευθέραις ἐργασίαις. 9. Εἰκόνες.

5. Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία

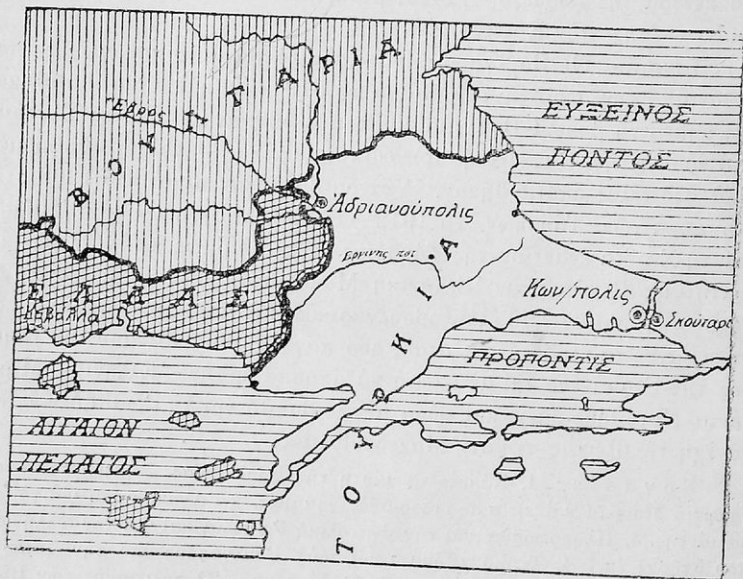
Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκη καὶ βρίσκεται στὰ Ἀνατολικά τῆς Ἑλληνικῆς Θράκης ἀπὸ τὴν ὁποία χωρίζεται μὲ τὸν Ἐβρο ποταμὸ. Ἐχει ἔκταση 24.000 περίπου τ. χιλμ. καὶ συνορεύει πρὸς Β μὲ τὴ Βουλγαρία καὶ πρὸς Δ μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ τὰ ἄλλα μέρη της βρέχονται ἀπὸ τὸν Εὐξεινο, τὴν Προπαντίδα καὶ τὸ Αἰγαῖο.

Ἔδαφος. Εἶναι πεδινὸν μὲ μόνον ὄρη τῆς τὰ ὄρη τῆς *Σιράτζας*, στὰ ΒΔ καὶ τὸ *Ἱερὸ Ὄρος* στὰ νότια καὶ μὲ ποταμοὺς τὸν *Ἐβρο* καὶ τὸν παραπόταμό του *Ἐργίνη*.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς χώρας εἶναι εὐκρατο στὰ νότια καὶ δυτικὰ μέρη τῆς καὶ ἠπειρωτικὸ στὰ βόρεια καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ Εὐξείνου.

Προϊόντα. Τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι κυρίως *γεωργικὰ* (σιτάρι, καλαμπόκι, κριθάρι κλπ.) καὶ *κτηνοτροφικὰ*. Καλὴ σχετικὰ βιομηχανία ἔχει ἡ Κωνσταντινούπολη.

Χάρτης Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας

Συγκοινωνία. Ὅλα τὰ εἶδη τῶν συγκοινωνιῶν εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένα, γιὰτὴν ἡ Κωνσταντινούπολη εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας καὶ δύο μεγάλων θαλασσῶν, δηλ. τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Μεσογείου.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Τουρκίας φτάνει τὸ 1.346.000 κατοίκους. Ἀπ' αὐτοὺς οἱ 102.600 εἶναι Ἕλληνες. Γλῶσσες λοιπὸν, ποὺ μιλοῦνται εἶναι ἡ Τουρκικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ θρησκείες ἡ μωαμεθανικὴ καὶ ἡ χριστιανικὴ. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ χώρα ἔχει μεγάλο κέντρο τῆς τὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ πολιτισμὸς τῶν κατοίκων

είναι αρκετά ανεπτυγμένος και οί ασχολίες των είναι ανάλογες με τὰ προϊόντα της.

Πολίτευμα. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Τουρκικῆς δημοκρατίας, πὸν μάθαμε πέρυσι.

Πόλεις. Μεγαλύτερες πόλεις της εἶναι ἡ **Κωνσταντινούπολη** (845. 500 κατ.), ἡ μεγαλύτερη πόλη ἀπ' ὅλες τὶς πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ ἀπὸ τὶς πρωτεύουσες τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ **Βουκουρέστιο** τῆς Ρουμανίας. Ἡ Κωνσταντινούπολη (τουρκικὰ **Ἰσταμπούλ**) ὑπῆρξε γιὰ ἑκατοντᾶδες χρόνια ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκεῖ ἔζησε τὸ ἑλληνικὸ μεγαλεῖο με τοὺς Ἰουστινιανούς, τοὺς Ἡρακλείους, τοὺς Βασιλείους, τοὺς Ἰσαύρους καὶ τοὺς Παλαιολόγους, με τὰ πατριαρχεῖα, τὰ παλάτια, τὸ Φανάρι καὶ τοὺς Ἑλληνες σοφοὺς του. Τώρα εἶναι κέντρο με ἀρκετὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια ἡ ἔδρα τοῦ Πατριάρχου.

Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις εἶναι ἡ **Ἀδριανούπολη**, οἱ **Σαράντα Ἐκκλησίαι**, ἡ **Καλλίπολη** κλπ.

Ἱστορία. Ἡ ἱστορία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας εἶναι ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου καὶ εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὸ σχετικὸ μάθημα.

Ἐργασίαι. 1. Χάρτης με τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα. 2. Ἡ ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 3. Πληροφορίες γιὰ τὴν Ἁγία Σοφία. 4. Μῦθοι, θρύλοι, παραδόσεις. 5. Τοξίδια στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη. 6. Ἐλεύθερες ἐργασίαι. 7. Σχέδια, εἰκόνες.

6. Ρουμανία

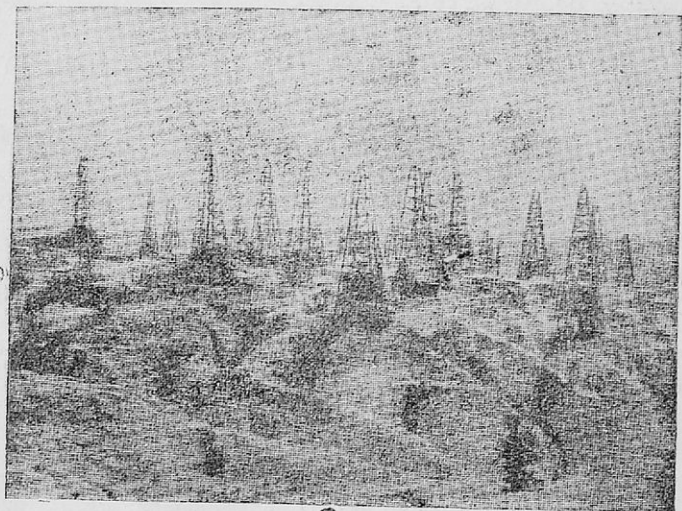
Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. Ἡ Ρουμανία βρίσκεται στὰ βόρεια τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἀνόμεσα στὸν Εὐξείνιο πόντο, τὴ Βουλγαρία, Ρωσία, Οὐγγαρία καὶ Γιουγκοσλαβία καὶ ἔχει ἔκταση 339.000 τ. χιλμ. Εἶναι δηλ. δευτέρα σὲ ἔκταση χώρα τῆς Βαλκανικῆς.

Ἔδαφος. Τὰ **Καρπάθια** ὄρη ((2305 μ. ὑψ.) καὶ οἱ **Τρανσυλβανικὲς Ἄλπεις** (2544 μ. ὑψ.), τὰ δύο αὐτὰ μεγάλα ὄρεινὰ συγκροτήματα στὰ βόρεια τῆς χώρας καὶ ὁ **Αἴμος** στὰ νότια καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά της, σχηματίζουν τὴ μεγάλη καὶ εὐφορὴ πεδιάδα τῆς **Βλαχίας**, πὸν τὴ διασχίζει ὁ **Δούναβις** καὶ οἱ παραπόταμοί του καὶ τὴν πεδιάδα τῆς **Μολδαβίας**, πὸν τὴ διαρρέει ὁ **Προῦθος** ποταμὸς. Καὶ οἱ δύο πεδιάδες ξαπλώνονται ὡς τὸν Εὐξείνιο Πόντο. Ὑπάρχουν ἔτσι καὶ ἀρκετὲς λίμνες καὶ ἔτσι τὸ ἔδαφος της παρουσιάζεται ποικίλο.

Άνεμοι, θερμοκρασίες, κλίμα. Ἡ χώρα δέχεται τὸ χειμῶνα τὰ ψυχρὰ βόρεια ρεύματα καὶ τὸ καλοκαίρι τὰ ρεύματα τοῦ Εὐξείνου, πὺ φέρουν πολλοὺς ὕδατμούς, πὺ τὸ χειμῶνα μεταβάλλονται σὲ βροχές. Ἄν πάλι προσέξωμε καὶ τὸ βόρειο πλάτος τῆς χώρας, θὰ ἴδοῦμε, πὺς τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἠπειρωτικό.

Προϊόντα. Ἡ φύση τοῦ ἐδάφους (ὄρεινὸ καὶ πεδινὸ) καὶ τὸ κλίμα, μᾶς ὀδηγοῦν νὰ βροῦμε τὰ προϊόντα τῆς χώρας, τὰ ὀποῖα εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά, δασικά, βιομηχανικά (ἀλευροβιομηχανίες, βιομηχανίες ὕφασμάτων, σιδηροβιομηχανίες κλπ.), ἀλιευτικά καὶ ὀρυκτά.

Πετρελαιοπηγές τῆς Ρουμανίας

Σημαντικώτερο εἶδος τοῦ ὑπεδάφους τῆς εἶναι τὰ πετρέλαια, πὺ βγαίνουν ἀπὸ τῆς πετρελαιοπηγῆς τοῦ **Πλοεστίου**, κοντὰ στὸ Βουκουρέστι.

Συγκοινωνίες. Τὰ πλούσια προϊόντα τῆς χώρας βοήθησαν ν' ἀναπτυχθῆ ἔμπορική κίνηση καὶ ὄλων τῶν εἰδῶν οἱ συγκοινωνίες σὲ πυκνὸ δίκτυο.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρουμανίας φθάνει τὰ 16.000.000 κατοίκους (86 ο]ο Ρουμάνοι) μὲ γλῶσσα τὴ Ρουμανική καὶ θρησκεία τὴν ὀρθόδοξο (81 ο]ο) καὶ τὴν καθολική. Ἀσχολοῦνται μὲ ἔργασίες ἀνάλογες μὲ τὰ προϊόντα τῆς χώρας καὶ τὸ πολίτευμά τους εἶναι λαϊκὴ δημοκρατία (κομμουνιστικὸ καθεστῶς).—

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ρουμανίας εἶναι τὸ *Βουκουρέστι* (985.000 κατ.), πὺν βρῖσκεται στὸ κέντρο τῆς πεδιάδας τῆς Βλαχίας καὶ εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Βαλκανικῆς. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ *Ίάσιο* (110.000 κατ.), τὸ πετρελαιοπαραγωγικὸ *Πλοέστι* (105.000 κατ.), *Γαλάτσι*, *Κισνόβιο*, *Βραῖλα*, *Κωσταντζα*, *Δραγατσάνι*, γνωστὸ ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 κ.ἄ.

Ίστορία. Στὶς ἀρχές τοῦ 2ου αἰῶνα μ.Χ. ἐγκαταστάθηκαν στὴ Ρουμανία ἝΡωμαῖοι, πὺν διέδωσαν τὴ λατινικὴ γλῶσσα. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ χώρα κράτησε τὸ ὄνομα Ρωμανία καὶ Ρουμανία. Ἐπειτα στὴ χώρα ἔγιναν οἱ ἐπιδρομὲς τῶν Οὐννων, τῶν Ἀβάρων καὶ Ρώσων καὶ κατόπιν κυριεύθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, πὺν ἔστειλαν ἐκεῖ γιὰ διοικητὲς Ἑλληνες Φαναριῶτες. Τὸ 1859 ἡ Ρουμανία ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος. Τὸ 1941 πολέμησε μὲ τὸ μέρος τῆς Γερμανίας καὶ τὸ 1946 καταργήθηκε ἡ βασιλεία καὶ ἔγινε λαϊκὴ δημοκρατία.

Ἐ ρ α σ ί ε ς. 1. Χάρτης τῆς χώρας. 2. Προϊόντα. Ταξίδι ἀτμοπλοικὸ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὴν Κωσταντζα καὶ σιδηροδρομικὸ ἀπὸ τὴν Κωσταντζα στὰς Ἀθήνας. 4. Ταξίδι σιδηροδρομικὸ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας στὸ Βελιγράδι, ἀπὸ τὸ Βελιγράδι στὴ Σόφια καὶ ἀπὸ τὴ Σόφια στὸ Βουκουρέστι. 5. Ἄλλα ταξίδια. 6. Κάμετε πῖνακα τῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς (σύμφωνα μὲ τὴν ἔκταση τοῦ καθενὸς) καὶ συγκρίνατέ τα. 6. Σημειώστε στὴ σειρά καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ τους τὶς μεγαλύτερες πόλεις τῆς Βαλκανικῆς, τὰ ὄρη (ἀνάλογα μὲ τὰ ὑψόμερά τους) καὶ τοὺς ποταμούς. 7. Νὰ βρῆτε τὴν ἔκταση τῆς Βαλκανικῆς σὲ τετρ. χιλιόμετρα. 8. Ἐλεύθερες ἐργασίες. 9. Δεύκωμα τῆς Βαλκανικῆς (εἰκόνες).

II. ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

1. Ἴταλία

Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. ΒΔ τῆς Ἑλλάδος, στὸ μέσο σχεδὸν τῆς Μεσογείου καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Τριπολίτιδα τῆς Ἀφρικῆς βρῖσκεται ἡ χερσόνησος τῆς Ἴταλίας. Ἐχει σχῆμα ὑποδήματος, ἔκταση 301.000 τ. χιλμ. καὶ συνορεύει πρὸς Β μὲ τὴν Ἑλβετία, τὴν Αὐστρία καὶ Γιουγκοσλαβία. πρὸς Α βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ, πρὸς Ν ἀπὸ τὸ Ἴόνιο Πέλαγος καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὴ θάλασσα τῆς Τυρρηνίας.

Παράλια. Οἱ τρεῖς θάλασσες σχηματίζουν χερσόνησες, ἀκρωτήρια

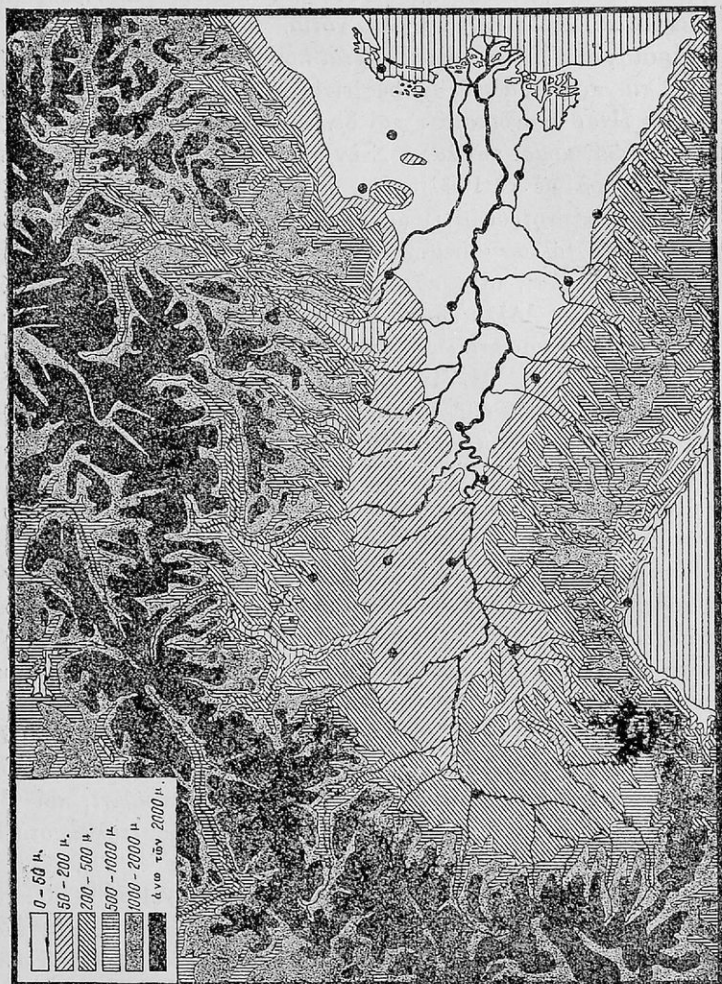
και κόλπους. Μεγαλύτεροι κόλποι είναι τής Βενετίας του Τάραντος στα νότια και ο κόλπος τής Γένονας.

Νησιά. Στην Ίταλία ανήκουν και τὰ δύο μεγάλα νησιά **Σικελία** και **Σαρδηνία**, καθώς και άλλα μικρά (Νησιά του Αιόλου, Έλβα κλπ.).

Έδαφος. Στα βόρεια τής χώρας και νοτίως των Άλπεων σχηματίζεται η πεδιάδα του Πάδου, που τή διασχίζει ο Πάδος ποταμός. σ' όλο όμως τὸ μήκος τής χώρας υψώνεται ἡ ὄροσειρά των **Απεννίνων ὄρεων** (2914 μ.), που πέφτοντας στη θάλασσα αφήνει νὰ σχη-

ματίζονται πλατειές πεδινές λουριδες, που διαρρέονται από τους ποταμούς Τίβερι, "Αρνο κ.ά. "Ετσι τὸ ἔδαφος τῆς Ἰταλίας παρουσιάζει ποικιλία.

Ἡ πεδιάδα τοῦ Πάδου καὶ οἱ Ἄλπεις

Ἄνεμοι, θερμοκρασίες, κλίμα. Χώρα μεσογειακὴ ἢ Ἰταλία δέχεται τὰ ρεύματα τῆς θάλασσας, πὺ φέρουν δροσιὰ τὸ καλοκαίρι

καὶ πολλοὺς ὕδατομύς, ποὺ στὰ ὄρεινὰ συμπυκνώνονται καὶ γίνονται βροχὲς ἢ χιόνια τὸ χειμῶνα. Στὰ βόρεια ὅμως οἱ ἄνεμοι εἶναι ψυχροὶ καὶ οἱ ἄλλοι εἶναι πάντα χιονισμένες καὶ οἱ κορυφές τους σκεπασμένες μὲ παγετῶνες. Ἔτσι τὸ κλίμα παρουσιάζεται ἡπειρωτικὸ στὰ βόρεια καὶ σχεδὸν εὐκρατο στὰ νότια.

Προϊόντα. Ὅπως παρουσιάζεται ποικίλο τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα ἔτσι καὶ τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι ποικίλα. Ἡ γεωργικὴ παραγωγή της εἶναι σπουδαιότατη καὶ δίνει δημητριακά, ζάχαρη, σίκαλη, ρύζι, βαμπάκι, κρασί καὶ λάδι. Στὴν παραγωγή κρασιοῦ μάλιστα ἔρχεται στὴ σειρά μὲ τὴ Γαλλία καὶ στὸ λάδι μετὰ τὴν Ἰσπανία. Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι σημαντικὴ, σπουδαιότατη δὲ ἡ βιομηχανία τῶν μετάλλων καὶ μηχανῶν, αὐτοκινήτων, ὑφασμάτων, χημικῶν προϊόντων κλπ., στὴν παραγωγή δὲ ὑδρογύρου εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ τὰ δασικὰ προϊόντα της εἶναι ἀρκετά. Ἡ ἀλιεῖα ὅμως εἶναι περιορισμένη.

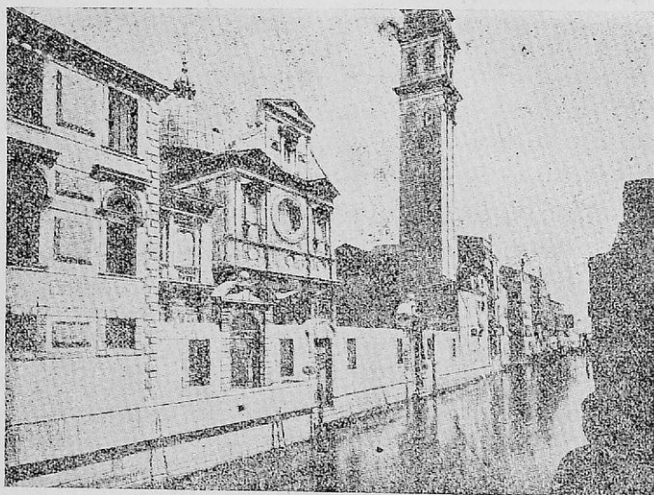
Συγκοινωνίες. Ἡ Ἰταλία, ἐπειδὴ βρέχεται δλόκληρη σχεδὸν ἀπὸ θάλασσα, ἔχει ἀνεπτυγμένες τὶς ἀκτοπλοϊκὲς της γραμμές. Ἔχει ὅμως καὶ ἀρκετοὺς σιδηροδρόμους καὶ πολλοὺς καὶ ὠραίους αὐτοκινητοδρόμους, καθὼς καὶ ἀεροπορικὲς συγκοινωνίες. Ὅλα αὐτὰ τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα ἐξυπηρετοῦν τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἑξωτερικὸ ἐμπόριο.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰταλίας ἀνέρχεται σὲ 46.110.000 κατοίκους, μὲ γλῶσσα τους τὴν Ἰταλικὴ καὶ θρησκεία τὴν καθολικὴ. Οἱ κάτοικοι εἶναι ἀρκετὰ πολιτισμένοι καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία, κτηνοτροφία, ἐμπόριο, ναυτιλία, βιομηχανία κλπ. Σὲ βιομηχανικὲς ἐργασίες ἐργάζονταν τὸ 1940 περὶ τὰ 4 ἑκατομ. ἐργάτες.

Πολίτευμα. Ἡ Ἰταλία εἶχε μοναρχικὸ πολίτευμα, ἀλλὰ οἱ ἐκλογές τοῦ 1947 ἔφεραν τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα στὴ χώρα. Σ' αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ συνετέλεσε πολὺ ἡ δικτατορία τοῦ Μουσολίνι, ποὺ εἶχε γίνῃ ἀντιπαθητικὸς στοὺς Ἰταλοὺς μετὰ τὴν ἥττα τῆς Ἰταλίας στὸ Β' Παγκόσμιον πόλεμον.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας εἶναι ἡ *Ρώμη* (1.600.000 κατ.) χτισμένη στὶς ὄχθες τοῦ Τίβερι ποταμοῦ. Ἡ Ρώμη εἶναι ἀρχαία πόλη μὲ παλαιὰ μνημεῖα καὶ σύγχρονα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα, γνωστὴ ἔξ ἄλλου καὶ ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ποὺ ἦταν καὶ πρωτεύουσά της. Ἐξέχουσα θέση ἀνάμεσα στὰ κτίριά της κατέχει ὁ λαμπρὸς ναὸς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ *Μιλάνο* (1.265.000 κατ.) σπουδαῖο βιομηχανικὸ καὶ ἐμπορικὸ κέντρο

(τὸ βυζαντινὸ Μεδιόλανο), ἡ *Γένοα* (660.000), τὸ καλύτερο λιμάνι τῆς Ἰταλίας, ἡ *Φλωρεντία* καὶ τὸ βιομηχανικὸ κέντρο *Τουρίνο* καὶ ἡ *Βενετία* μὲ τὶς γόνδολες, τὰ πολλὰ κανάλια τῆς καὶ τὴν παλιὰ ζωὴ τῶν Δόγηδων, στὰ βόρεια τῆς Ἰταλίας, ἡ *Νεάπολη*, ἡ πόλις τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῆς ὁμορφιάς κοντὰ στὸ μεγάλο ἠφαίστειο *Βεζούβιο*, ἡ *Αγκώνα*, ὁ *Τάραντας*, τὸ *Παλέρμο*, οἱ *Συρακοῦσες* στὴ Σικελία, ὅπου εἶναι καὶ τὸ ἄλλο φοβερὸ ἠφαίστειο ἡ *Αἴτνα* κλπ.

Ἑλληνικὴ Ἐκκλησίαι τοῦ ἁγίου Γεωργίου στὴ Βενετία

Ἀποικίες τῆς Ἰταλίας. Πρὸ τοῦ πολέμου ἡ Ἰταλία εἶχε στὴν Ἀφρική τὶς ἀποικίες τῆς Λιβύης, τῆς Ἐρυθραίας καὶ τῆς Ἰταλικῆς Σομαλίας. Νικήθηκε ὅμως στὸν πόλεμο μαζί μὲ τὴ Γερμανία καὶ τὶς ἔχασε.

Ἱστορία. Ἡ Ἰταλία εἶναι ἀρχαία χώρα καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἀποτελεῖ στὰ παλιὰ χρόνια τὴν ἱστορία τῆς μεγάλης Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τῶν Καισάρων καὶ τῶν Αὐγούστων. Ἀπὸ τὸ ἔτος ὅμως 395 τὸ ρωμαϊκὸ κράτος χωρίσθηκε σὲ ἀνατολικὸ (ἡ γνωστὴ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία κατόπιν) καὶ σὲ δυτικὸ, πού σὲ λίγα χρόνια ἀπὸ βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς διαλύθηκε καὶ σιγὰ σιγὰ ἔγιναν διάφορα κρατίδια. Τὰ κρατίδια αὐτὰ τὸ 1871 ἐνώθησαν καὶ ἔκαναν τὸ βασίλειο τῆς Ἰταλίας. Τὸ βασίλειο αὐτὸ ἐκήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος στὶς 28

Ἰουλίου 1940, πολέμησε ἐναντίον τῶν συμμάχων στὸ πλευρὸ τῶν Γερμανῶν καὶ νικήθηκε. Ἔτσι ἔχασε τὴν παλιά του δύναμη.

Ἔργασίες. 1. Κάμετε τὸ χάρτη τῆς Ἰταλίας. 2. Ποιῆς εἶναι οἱ παραλιακὲς πόλεις τῆς; 3. Τί ξέρετε γιὰ τὰ νησιά τῆς Ἰταλίας; Ποιῆς ἱστορικὲς πόλεις καὶ ἀρχαῖα μνημεῖα βρίσκονται στὴν Ἰταλία; (Δικαιολογήστε τὴ γνώμη σας). 5. Πῶς βρίσκεται ἡ χώρα ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ πολιτισμοῦ; 6. Τί λαὸς εἶναι ὁ Ἰταλικός; 7. Συγκρίνατε τὸν Ἰταλικὸ λαὸ μὲ τὸν Ἑλληνικό. 8. Τί ξέρετε ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς Ἀναγεννήσεως; 9. Πληροφορίες, χάρτες, εἰκό-
νες, ἐλεύθερες ἐργασίες.

2. Τὸ Κράτος τοῦ Βατικανοῦ

Γενικὴ ἐξέταση

Κοντὰ στὴ Ρώμη καὶ ἐπάνω στὸ λόφο τοῦ Βατικανοῦ βρίσκεται τὸ θρησκευτικὸ κράτος τοῦ Βατικανοῦ μὲ ἔκταση μικρότερη τοῦ μισοῦ τετραγωνικοῦ χιλιομέτρου, μὲ 970 κατοίκους, μὲ γλῶσσα τους τὴν λατινικὴ καὶ Ἰταλικὴ καὶ μὲ θρησκεία τὴν καθολικὴ.

Ἀνώτερος ἀρχηγὸς τοῦ μικροσκοπικοῦ αὐτοῦ κράτους εἶναι ὁ Πάπας, πού εἶναι καὶ κεφαλὴ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Τὸ Βατικανὸ ἔχει δική του καὶ ἀνεξάρτητη ζωὴ καὶ διαθέτει μεγάλη δύναμη στὸν καθολικὸ κόσμον τῶν διαφόρων κρατῶν.

Ἔργασίες. 1. Τί γνωρίζετε γιὰ τὸν Πάπα; 2. Γιὰ τὴν καθολικὴ ἐκ-
κλησία; Ἐλεύθερες ἐργασίες.

3. Περιοχὴ τῆς Τεργέστης

Γενικὴ ἐξέταση

Ἡ περιοχὴ τῆς Τεργέστης βρίσκεται στὴν προστασία τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Εἶναι στὸ ἄκρο τῆς Ἀδριατικῆς. ἔχει ἔκταση 660 τ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸ 340.000 κατοίκους. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους αὐτοὺς τῆς 238.000 ἔχει ἡ πόλη Τεργέστη, πού εἶναι σπουδαῖο βιομηχανικὸ καὶ ἐμπορικὸ κέντρο. Τὴν πόλη διεκδικοῦν ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς εἶναι κατὰ 85% Ἰταλοί. Οἱ ὑπόλοιποι εἶναι Σλοβένοι καὶ Κροάτες (Γιουγκοσλάβοι).

Ἡ περιοχή διοικεῖται ἀπὸ διοικητὴν, ὄχι ὁμῶς Ἰταλό, οὔτε Γιουγκοσλάβο, πού διορίζεται ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἔ ρ γ α σ ί ε ς. Ἐλευθερες.

III ΠΥΡΗΝΑΪΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

1. Ἰσπανία

Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. Ἡ Ἰσπανία πιάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Πυρηναικῆς ἢ Ἰβηρικῆς Χερσονήσου καὶ βρίσκεται στὸ δυτικὸ ἄκρο τῆς Νότιας Εὐρώπης. Ἔχει ἔκταση 505.000 τ. χιλμ., συνορεύει πρὸς Β μετὴν Γαλλία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ, πρὸς Δ μετὴν Πορτογαλία, πρὸς Ν βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ τὴ Μεσόγειο καὶ πρὸς Α πάλι ἀπὸ τὴ Μεσόγειο.

Παράλια. Τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας ἔχουν μεγάλη ἔκταση, μὲ κόλπους τῆς Βαλένθιας, τῶν Γαδεΐρων καὶ τὸ Γασκωνικὸ καὶ μὲ ἀκρωτήρια τὸ Κρέουσο, Νάου, Γάτα, Τράφαλγκαρ, Φινίστερο καὶ Ὁρτέγαλο.

Νησιά. Στὴν Ἰσπανία ὑπάγονται οἱ Βαlearίδες, πού βρίσκονται στὰ ἀνατολικά της. Ἀπ' τὰ νησιά αὐτὰ μεγαλύτερα εἶναι ἡ **Μαγιόρκα** καὶ ἡ **Μινόρκα**.

Ἔδαφος. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἰσπανίας παρουσιάζει ποικιλία μὲ τὰ ἐκτεταμένα ὄρη του, τὰ ὄροπέδια καὶ τὶς πεδιάδες. Ἔτσι στὰ βόρεια τῆς χώρας εἶναι τὰ ὄρη **Πυρηναιτὰ** (3404 μ. ὕψ.), πού χωρίζουν τὴν Ἰσπανία ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ τὰ **Κανταβρικά**. ΝΔ τῶν Πυρηναιτῶν εἶναι τὰ **Ἰβηρικὰ** ὄρη, πού συνδέονται μὲ τὰ ὄρη τῆς **Γουαδαρράμας** καὶ τῆς **Ἐστρέλας**, ἐνῶ στὰ νότια εἶναι τὰ ὄρη τῆς **Σιέρρα Μορένα** καὶ τῆς **Σιέρρα Νεβάδα**. Ἔτσι ἀνάμεσα στὰ Πυρηναιτὰ καὶ τὰ Ἰβηρικὰ ὄρη σχηματίζεται ἡ πεδιάδα τῆς **Ἀραγωνίας**, ἀνάμεσα στὰ Κανταβρικά καὶ στὴ Γουαδαρράμα ἡ πεδιάδα τοῦ **Δούρου** ποταμοῦ (Καστιλλίας), στὰ βόρεια τῆς Σιέρρα Μορένα ἡ πεδιάδα τοῦ **Γουαδιάνα** καὶ στὰ νότια ἡ πεδιάδα τῆς **Ἀνδαλουσίας**, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο κεντρικὸ καὶ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς χώρας εἶναι ἓνα ὄροπέδιο ἐκτεταμένο.

Ἐξ ἄλλου μεγάλοι ποταμοὶ τῆς χώρας εἶναι ὁ **Ἰβηρ**, ὁ **Δούρος** μὲ τοὺς παραποτάμους του, ὁ **Τάγος**, ὁ **Γουαδιάνας** καὶ ὁ **Γουαδάλκιβιρ**, πού διασχίζουν τὰ ὄροπέδια καὶ τὶς εὐφορες πεδιάδες.

Β. Γιαννακοπούλου, Γεωγραφία τῆς Εὐρώπης, ΣΤ' Δημοτικῶν

Άνεμοι, Θερμοκρασία, κλίμα. Ἐπειδὴ ἡ χώρα κλείνεται γύρω-γύρω ἀπὸ βουνά, δὲν γίνεται ἀνανέωση τοῦ ἀέρα. Ἔτσι οἱ ἄνεμοι εἶναι θερμοὶ τὸ καλοκαίρι καὶ ψυχροὶ τὸ χειμῶνα. Στὰ παράλια, ἔξ ἄλλου, φυσοῦν οἱ ἄνεμοι τῆς Μεσογείου κι ἔτσι τὸ κλίμα παρουσιάζε-

ται ἡπειρωτικὸ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας καὶ εὐκρατο πρὸς τὸ θερμὸ στὰ παράλια.

Προϊόντα. Τὰ προϊόντα τῆς Ἰσπανίας εἶναι γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ. Στὴν παραγωγή τοῦ λαδιοῦ εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου. Ἡ βιομηχανία ὑφασμάτων, ἡ χαρτοβιομηχανία, ἡ σιδηροβιομη-

χανία, ἡ παραγωγή χημικῶν προϊόντων, ἡ δασική παραγωγή, ἡ ἀλεία καὶ τὸ ἐμπόριο ἔχουν σημειώσει μεγάλη πρόοδο. Τὸ ὑπέδαφος ἐπίσης δίνει γαιάνθρακες, μολύβι, ὑδράργυρο, θειάφι, ἀσήμι κλπ.

Συγκοινωνίες. Ὑπάρχουν ὅλα τὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένα.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰσπανίας ἀνέρχεται σὲ 28.000.000 περίπου κατοίκους μὲ θρησκεία τὴν καθολική, γλῶσσα τὴν Ἰσπανική, μὲ ἀσχολίες ἀνάλογες μὲ τὰ προϊόντα, καὶ μὲ πολιτισμὸ ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένο.

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι τώρα δικτατορία μὲ ἀρχηγὸ τοῦ Κράτους τὸ στρατηγὸ Φράνκο.

Διαμερίσματα τῆς χώρας. Ἡ Ἰσπανία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τμήματά της: *Γαλικία* στὸ ΒΔ ἄκρο, *Ἀστουρία*, *Κανταβρυγία*, *Ἀραγωνία* καὶ *Καταλωνία* στὰ βόρεια, *Ἐστρεμαδούρα* στὰ δυτικά, *Καστιλία* στὸ κέντρο, *Βαλεντία* στὰ ἀνατολικά, *Ἀνδαλουσία* καὶ *Γρανάδα* στὰ νότια.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ἰσπανίας εἶναι ἡ *Μαδρίτη* (1.200.000 κατ.), πού βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς χώρας. *Βαρκελώνη* (1.140.000 κατ.) καὶ *Βαλένθια* (595.000 κατ.) μὲ σπουδαῖα λιμάνια καὶ πολλὰ ἐργοστάσια. *Σεβίλλη* (395.000 κατ.) μὲ σιδηροβιομηχανίες καὶ καλὰ κρασιά. Ἄλλες σημαντικὲς πόλεις εἶναι τὰ *Γάριερα* (Ν.Δ. τῆς Σεβίλλης), τὸ *Τολέδο* καὶ τὸ *Ἀλκαζάρ* γνωστὰ ἀπὸ τὰ Ἀραβικὰ μνημεῖα, ἡ *Σαραγόσσα* στὴν Καταλωνία κλπ.

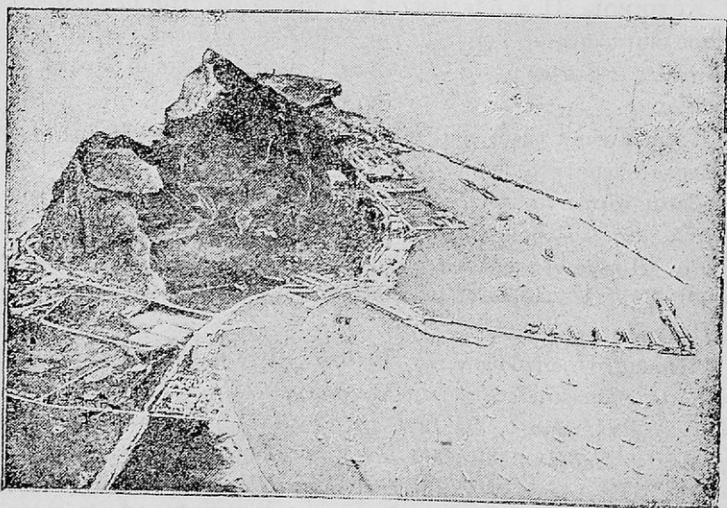
Ἀποικίες. Ἡ Ἰσπανία εἶναι χώρα μὲ ἀποικίες. Αὐτὲς εἶναι τὸ ἰσπανικὸ Μαρόκο, ἡ ἰσπανικὴ Σαχάρα καὶ ἡ ἰσπανικὴ Γουϊνέα, γιὰ τὶς ὁποῖες μάθαμε στὴ Γεωγραφία τῆς Ε' τάξεως.

Ἱστορία. Πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἰσπανίας ἦταν οἱ Ἰβηρες. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Χερσόνησος ὠνομάσθηκε Ἰβηρικὴ. Ὑστερα ἡ χώρα ὑποτάχθηκε στοὺς Καρχηδονίους, στοὺς Ρωμαίους καὶ στοὺς Ἀραβες. Τὸ 1492 ἔγινε κράτος ἀνεξάρτητο καὶ σιγὰ σιγὰ ἀπέκτησε πολλὰς κτήσεις καὶ ἔγινε δυνατὸ κράτος. Στὸν πόλεμο ὅμως τοῦ 1898 μὲ τοὺς Ἀμερικανοὺς ἔχασε κτήσεις καὶ τὴ μεγάλη του δύναμη. Στὸ β' παγκόσμιον πόλεμον δὲν ἀναμίχθηκε.

Ἔργασίαι. 1. Κάμετε τὸ χάρτη τῆς Ἰσπανίας. 2. Σημειώστε τὶς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς καὶ τὶς πόλεις, πού βρίσκονται κοντὰ σ' αὐτὰς. 3. Πληροφορίες γιὰ τὶς πόλεις Σεβίλλη, Τολέδο, Γρανάδα, Βαρκελώνη. 4. Ταξίδι σιδηροδρομικὸ ἀπὸ τὴ Σεβίλλη ὡς τὰ Γαλλοἰσπανικὰ σύνορα. 5. Εἰκόνες.

2. Γιβραλτάρ

Γιβραλτάρ είναι τὸ νοτιώτερο ἀκρωτήριο τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου, πὺν κατέχεται ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ ἔχει μεγάλη στρατηγικὴ καὶ ἐμπορικὴ σπουδαιότητα, γιὰτὶ εἶναι τὸ δυτικὸ κλειδί τῆς Μεσο-

Γιβραλτάρ

γείου. Γι' αὐτὸ οἱ Ἄγγλοι τὸ ἔχουν ὀχυρώσει καὶ τὸ ἔκαμαν σπουδαία στρατηγικὴ βάση.

Στὸ Γιβραλτάρ βρίσκονται οἱ Ἡράκλειες στήλες. Καὶ ὅπως ξέρομε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ μυθολογία, ἐκεῖ ἔφτασε ὁ Ἡρακλῆς, ὅταν πήγαινε γιὰ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων.

3. Πορτογαλία

Γενικὴ ἐξέταση

Στὰ δυτικὰ τῆς Ἰσπανίας βρίσκεται ἡ Πορτογαλία, πὺν ἔχει ἔκταση 91.700 τ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸ 8.402.000 κατοίκους.

Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι ποικίλο. Στὸ κέντρο της ἔχει τὰ ὄρη τῆς *Σιέρρα Ἐστρέλα* καὶ στὰ νότια τὰ χαμηλὰ ὄρη τῆς περιοχῆς

Ἄλαντέγιο, ἐνῶ στὰ δυτικά παράλιά της σχηματίζονται πεδιάδες καὶ κοιλάδες, ποὺ διασχίζονται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς **Δοῦρο** καὶ **Τάγο**.

Τὸ καλοκαίρι φυσοῦν οἱ ἄνεμοι τοῦ Ἄτλαντικοῦ, ποὺ φέρουν πολλοὺς ὑδρατιμούς, βροχὲς καὶ κάμνουν τὸ κλίμα δροσερό. Ἄλλὰ καὶ τὸ χειμῶνα δὲν εἶναι ψυχρὸ τὸ κλίμα τῆς Πορτογαλίας, γιατί ἡ χώρα βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς 37 καὶ 42 παραλλήλους κύκλους.

Τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά καὶ δασικά. Τὸ ὑπέδαφος ἐπίσης δίνει γαιάνθροκες, οἰδηρο, χαλκὸ κι ἄλλα ὀρυκτά, Πολὺ καλὴ ἀνάπτυξη ἔχει καὶ ἡ βιομηχανία ὑφασμάτων, πορσελάνης, οἰνοπνευμάτων, φελλοῦ καὶ σαπουνιοῦ, ἐνῶ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ ἀλιεῖα ἔχουν σημειώσει καλὴ πρόοδο.

Ἔτσι λοιπὸν ἀνάλογες μὲ τὰ προϊόντα εἶναι οἱ ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ οἱ συγκοινωνίες.

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι δημοκρατικὸ, γλῶσσα ἡ πορτογαλικὴ καὶ θρησκεία ἡ καθολικὴ.

Πρωτεύουσα τῆς Πορτογαλίας εἶναι ἡ **Λισσαβὼν**, σπουδαιότατο λιμάνι στὸν Ἄτλαντικὸ (800.000 κατ.). Ἄλλες πόλεις σημαντικὲς εἶναι τὰ λιμάνια **Πόρτο**, **Σετούμπαλ** κλπ.

Ἡ Πορτογαλία ἔχει στὴν Ἀφρική τὶς ἀποικίες Ἀγγόλα, Μοζαμβίκη, Πορτογαλικὴ Γουϊνέα καὶ τὰ νησιὰ τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου καὶ στὴν Ἀσία τῆς Πορτογαλικῆς Ἰνδίας, Μακάο καὶ Τιμόρ.

Ἡ Πορτογαλία παλαιότερα ἀποτελοῦσε ἓνα κράτος μὲ τὴν Ἰσπανία. Ἀπὸ τὸ 1143 μ. Χ. ὅμως ἔγινε χώρα ἀνεξάρτητη.

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς. 1. Ἀτμοπλοικὸ ταξίδι ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὴ Λισσαβὼνα. 2. Ἐχει βροχὲς συχνὲς ἡ χώρα; 3. Ἐξηγήστε τὸ κλίμα της. 4. Ποιὰ εἶναι τὰ γεωργικὰ τῆς προϊόντα; Τὰ κτηνοτροφικὰ της; 5. Εἰκόνας ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Πορτογαλίας, 6. Γενικὴ ἐργασία: Κόλποι, ἀκρωτήρια, ὄρη, ποταμοί, πεδιάδες, πόλεις, προϊόντα τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου.

Γ'. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Οὐγγαρία

Γενικὴ ἐξέταση

Ἡ Οὐγγαρία εἶναι χώρα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Βρίσκεται στὰ βόρεια τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἔχει ἔκταση 92.200 τ. χιλμ. καὶ 9.333.000 κατοίκους.

Τό ἔδαφος της παρουσιάζει μιὰ ὄροσειρά στὰ βόρεια καὶ μιὰ μεγάλη πεδιάδα, τὴν *Οὐγγρική*, ποὺ τὴ διασχίζουν ὁ ποταμὸς *Δούναβις* καὶ ὁ παραπόταμος του *Τίσας*.

Οἱ ἄνεμοι, ποὺ φυσοῦν στὴν Οὐγγαρία, εἶναι οἱ βόρειοι. Τὸ χειμῶνα εἶναι ψυχρότατοι, γι' αὐτὸ τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν της παγώνουν, καὶ ἡ χώρα σκεπάζεται ἀπὸ χιόνια.

Σεῖς πεδιάδες της δὲν πέρφουν συχνὲς βροχὲς τὸ καλοκαίρι, γιὰτὶ οἱ ὕδροιμοὶ ποὺ φέρουν μαζί τους οἱ νότιοι ἄνεμοι δὲν φτάνουν ὡς ἐκεῖ. Στὰ νότια ὅμως μέρη τῆς χώρας οἱ βροχὲς εἶναι συχνότερες.

Ἔτσι τὸ κλίμα τῆς χώρας εἶναι ἡπειρωτικό.

Ἡ Οὐγγαρία εἶναι χώρα γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ. Κυριώτερα προϊόντα της εἶναι τὰ δημητριακὰ, ἡ πατάτα, τὰ κρασιά, ζαχαρότευτλα, ἄλογα πολλὰ καὶ ἐξαιρέτα καὶ κτηνοτροφικὰ εἶδη.

Στὴ χώρα, ἐξ ἄλλου, ὑπάρχουν ἐργοστάσια βιομηχανίας, παραγωγῆς ὑφασμάτων, ζάχαρης, μύρας, κονσερβῶν καὶ μηχανημάτων.

Τέλος τὸ ὑπέδαφος εἶναι φτωχὸ σὲ ὄρυκτά, δίνει ὅμως ἀρκετὸ πετρέλαιο, γαιάνθρακες καὶ λιγνίτη.

Ἀνάλογες μὲ τὰ προϊόντα εἶναι καὶ οἱ ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Γεωργοί, κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ Οὐγγροὶ, εἶναι ἀρκετὰ μορφωμένοι καὶ πολιτισμένοι. Ὡς τόσο ἡ ἐκπαίδευση ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν σχολείων καὶ 6 Πανεπιστήμια.

Ἡ χώρα ἔχει πολίτευμα δημοκρατικό, βρίσκεται ὑπὸ ρωσικὴ ἐπιρροή καὶ οἱ συγκοινωνίες της εἶναι ὅλων τῶν εἰδῶν.

Πρωτεύουσα τῆς Οὐγγαρίας εἶναι ἡ *Βουδαπέστη* (1.025.000 κατ.), ὡραία πόλη καὶ λιμάνι τοῦ Δούναβι, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ μεγάλου κράτους τῆς Αὐстроουγγαρίας. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Σεγεδίνη*, ἡ *Κεσμεῆτη*, ἡ *Καποσβάρη* κ. ἄ.

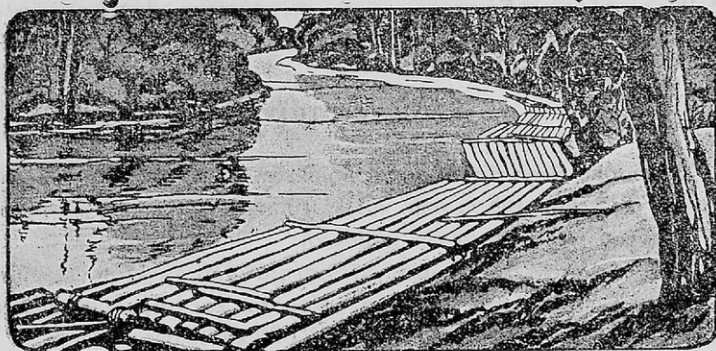
Ἔ ρ ο γ α σ ί ε ς. 1. Ποιὰ εἶναι τὰ σύνορα τῆς Οὐγγαρίας; Οἱ λίμνες της; Οἱ σιδηροδρομικὲς της γραμμὲς; 2. Πληροφορίες γὰ τὴν ἱστορία τῆς Οὐγγαρίας. 3. Διαβάστε ἄρθρα σὲ λεξικά γιὰ τοὺς Οὐγγρους καὶ τὴν Οὐγγαρία καὶ ἀνακουνῶστε τίς πληροφορίες σας. 4. Ταξίδι σιδηροδρομικὸ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὴ Βουδαπέστη. Τί μέρη θὰ περάσωμε; 5 Γεωγραφικὸ λεύκωμα (Εἰκόνας κλπ.).

2. Αύστρια

Γενική εξέταση

Ἡ Αύστρια βρίσκεται στήν κεντρική Εὐρώπη καί σιά βόρεια τῆς Ἰταλίας καί τῆς Τσεχίας. Ἔχει ἔκταση 84.500 τ. χιλμ. καί πληθυσμὸ 6.910.000 κατοίκους.

Στὸ σύνολό της σχεδὸν ἡ χώρα εἶναι ὄρεινή, γιατί καλύπτεται ἀπὸ τίς *Αὐστριακὲς Ἄλπεις* (3800 μ. ὕψ.) καί ἀπὸ τὸ *Βοημικὸ δρυμό*, πού πάντα οἱ κορυφές τους εἶναι σκεπασμένες μὲ χιόνια καί μόνο στήν περιοχή τῆς Βιέννης, Γκράτς καί Λίντς ἐκτείνεται ἡ εὐφορη αὐστριακὴ πεδιάδα, πού διασχίζεται ἀπὸ τὸν ποταμὸ *Δούναβι*.

Μεταφορὰ ξυλείας σὲ ποτάμι τῆς Αὐστρίας

Οἱ ἄνεμοι, πού πνέουν στή χώρα, εἶναι ψυχρότατοι τὸ χειμῶνα καί θερμοὶ τὸ καλοκαίρι, γιατί βρίσκουν ἐμπόδιά τους τὰ βουνὰ καί δὲν ἀνανεώνονται. Ὑδροατμοὶ δὲν φτάνουν ἐδῶ ἀπὸ τὴ θάλασσα καί γι' αὐτὸ οἱ βροχὲς εἶναι λίγες. Ἔτσι τὸ κλίμα εἶναι ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καί μαλακὸ στὶς ἄλλες ἐποχές.

Τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά καί δασικά. Πρὸ παντὸς ἡ *ξύλεια* εἶναι ἀφθονή καί καλή, γιατί καί δάση πολλὰ ὑπάρχουν καί συστηματικὴ γίνεται ἡ ἐκμετάλλευσή τους.

Καί ὀρυκτὸ πλοῦτο παρουσιάζει ἡ Αὐστρία καί κυρίως γαιάνθρακες, λιγνίτη, πετρέλαιο, σίδηρο, χαλκὸ, μαγνήσιο κ.ἄ.

Ἡ βιομηχανία ἐπίσης εἶναι ἀρκετὰ προοδευμένη, καθὼς καί τὸ

ἐμπόριο, ἢ δὲ συγκοινωνία ἐξυπηρετεῖται μὲ ὅλα τὰ γνωστὰ μέσα (αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομοι, ποταμόπλοια, ἀεροπλάνα).

Οἱ Αὐστριακοὶ εἶναι γερμανικῆς καταγωγῆς μὲ γλῶσσα τῆ γερμανική, θρησκεία τὴν καθολικὴ καὶ τῶν διαμαρτυρομένων καὶ μὲ πολιτισμὸ σημαντικόν.

Τὸ καθεστῶς τῆς χώρας εἶναι δημοκρατικόν. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ χώρα πολέμησε στὸ πλευρὸ τῆς Γερμανίας στὸν τελευταῖο πόλεμο, δὲν εἶναι ἀκόμα ἀνεξάρτητη χώρα καὶ οὔτε ἔγινε ἡ συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ τῶν συμμαχῶν καὶ τῆς Αὐστρίας.

Ἀπὸ τίς πόλεις τῆς Αὐστρίας σημαντικώτερες εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς **Βιέννη** (1.920.000 κατ.) ποὺ ἔχει ὥραϊα κτίρια, δρόμους, πολὺ καλὴ πνευματικὴ καὶ μουσικὴ ζωὴ (ὄπερα τῆς Βιέννης) καὶ πολλὰς βιομηχανίας, τὸ **Γράτς** (210.000 κατ.), **Λίντς** (132.000) κ.ἄ.

Ἔργασίες. 1. Κάμετε τὸ χάριτ τῆς Αὐστρίας. 2. Μὲ ποιὰς χώρες συνορεύει ; 3. Ἐπίσης νὰ κάμετε γιὰ τὴν Αὐστρία ὅτι ἐργασίες σημειώσαμε γιὰ τὴν Οὐγγαρία.

3. Λιχτενστάϊν

Στὸ δυτικὸ ἄκρο τῆς Αὐστρίας βρίσκεται τὸ πριγκηπάτο τοῦ **Λιχτενστάϊν** μὲ ἔκταση 168 τ. χιλμ. καὶ 11.100 κατοίκους, μὲ γλῶσσα τοὺς τῆ γερμανικὴ καὶ θρησκεία τὴν καθολικὴ.

Τὸ Λιχτενστάϊν εἶναι κράτος ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὸ 1866. Προϊόντα τοῦ εἶναι τὰ δημητριακά, βαμπάκι, δέρματα καὶ μάρμαρα καὶ πρωτεύουσα τοῦ ἡ **Βαντοῦξ** μὲ πληθυσμὸ 2.000 κατοίκους.

4. Τσεχοσλοβακία

Γενικὴ ἐξέταση

Ἡ Τσεχοσλοβακία βρίσκεται στὰ βόρεια τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας. Ἡ χώρα εἶναι μία στενὴ λουρίδα γῆς στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη, ἔχει ἔκταση 128.000 τ. χιλμ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς περιοχές : Τὴν περιοχὴ τῆς Βοημίας, τῆς Μοραβίας καὶ τῆς Σλοβακίας.

Τὸ ἔδαφος τῆς Τσεχοσλοβακίας εἶναι ποικίλο. Ἡ δυτικὴ τῆς περιοχὴ π.χ. κλείνεται γύρω γύρω μὲ τὰ ψηλὰ ὄρη τοῦ **Βοημικοῦ Ὄρους** (1392 μ. ὑψ.) καὶ τὰ **Γιγάντια** (Σουδήτεια ὄρη) στὰ βόρεια, ποὺ ἀνάμεσά τοὺς ἀπλώνεται ἡ πεδιάδα τῆς **Μοραβίας**, ἐνῶ ἡ ἀνατολικὴ ἔχει σ' ὅλο τὸ μῆκος τῆς τὰ **Καρπάθια ὄρη** μὲ τίς προεκτάσεις τοὺς.

πὸ πρὸς τὴν περιοχὴ τοῦ Δουνάβεως χαμηλώνουν καὶ σχηματίζουν τὴν μεγάλη **Ούγγρικὴ πεδιάδα**.

Ἡ Τσεχοσλοβακία ἔχει καὶ μεγάλους ποταμούς τὸ **Δούναβι**, **Ἐλβα** καὶ **Ὀδερο**.

Ἀφοῦ ἡ χώρα περιβάλλεται ἀπὸ βουνά, δὲν ἔχει μεγάλα ρεύματα ἄερα, οὔτε καὶ πολλὰ βροχές. Ἔτσι τὸ κλίμα τῆς εἶναι δροσερὸ τὸ καλοκαίρι καὶ ψυχρὸ τὸ χειμῶνα.

Χώρα ὄρεινὴ καὶ πεδινὴ ἡ Τσεχοσλοβακία ἔχει προϊόντα γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ. Κυριώτερα γεωργικὰ εἶναι τὰ δημητριακὰ, φρούτα καὶ λαχανικὰ, ζαχαρότευτλα καὶ πατάτες.

Ἡ ξυλεία τῆς Τσεχοσλοβακίας εἶναι ἀφθονή, ἐνῶ τὸ ὑπέδαφος τῆς δίδει γαιάνθρακες, πετρέλαια σίδηρο, χαλκὸ, ὑδράργυρο κ.ἄ.

Ἡ βιομηχανία ἐξ ἄλλου εἶναι πολὺ προοδευμένη. Στὴ χώρα λειτουργοῦν χιλιάδες ἐργοστάσια, πὸν παράγουν ζάχαρη, ἐργαλεῖα, ὑφάσματα, μηχανές, γυαλικά, κρύσταλλα, πορσελάνινα εἶδη, χαρτὶ κλπ. Γιὰ τοὺς παραπάνω λόγους ἡ χώρα ἔχει καλὸ ἐμπόριο καὶ καλὰ συγκοινωνίες.

Στὴν Τσεχοσλοβακία ζοῦν 12.200.000 κάτοικοι. Ἀπ' αὐτοὺς οἱ περισσότεροί (67 %) εἶναι Τσέχοι, ἔπειτα ἔρχονται στὴ σειρά οἱ Σλοβάκοι (23 %) καὶ οἱ ὑπόλοιποι εἶναι Γερμανοί, Πολωνοί, Ἑβραῖοι κλπ.

Γλώσσες τῶν κατοίκων εἶναι ἡ Τσεχικὴ καὶ Σλοβακικὴ καὶ θρησκεία τους ἡ χριστιανικὴ (καθολικοί, προτεστάντες) καὶ λίγοι Ἰουδαῖοι κλπ.

Οἱ ἀσχολίες τῶν κατοίκων εἶναι ἀνάλογες μὲ τὰ προϊόντα τῆς χώρας.

Στὸν πολιτισμὸ ἔχουν σημειώσει πρόοδο, ἀλλ' εἶναι ἀμφίβολο ἂν θὰ τὸν διατηρήσουν μὲ τὸ νέο πολίτευμα τῆς **λαϊκῆς δημοκρατίας** (κομμουνισμός).

Πρωτεύουσα τῆς Τσεχοσλοβακίας εἶναι ἡ **Πράγα** (920.000 κατ.), πόλη συγχρονισμένη μὲ ὥραῖα καὶ μεγάλα κτίρια, μὲ ὥραίους δρόμους, πλατεῖες καὶ κήπους, μὲ μουσεῖα καὶ βιβλιοθηκὲς καὶ μὲ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα. Εἶναι ὅμως καὶ κέντρο βιομαχανικὸ, ἐμπορικὸ καὶ σιδηροδρομικὸ. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ **Μπρὲν** (272.000) μὲ τὰ ἐργοστάσια τῆς, ἡ **Μπρατισλάβα** (172.000) σπουδαῖο λιμάνι στὸ Δούναβι, τὸ **Πίλσεν** (118.000) μὲ τὰ ἐργοστάσια σιδηροβιομηχανίας **Σκόντα** στὰ δυτικὰ τῆς Πράγας, τὸ **Κόσιτσε** στὰ ἀνατολικὰ τῆς χώρας κ.ἄ.

Καὶ τώρα λίγα λόγια γιὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς χώρας. Ἡ Τσεχοσλοβακία ὡς τὰ 1918 ἀποτελοῦσε ἓνα τμῆμα τῆς Αὐστροουγγρικῆς αὐτοκρα-

τορίας. Οί Τσέχοι όμως, λαός πολεμικός με τόν πατριώτη Θωμά Μάζαριχ ίδρυσαν τήν ανεξάρτητη Τσεχοσλοβακική δημοκρατία. Οί Τσεχοσλοβάκοι στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο υπέφεραν πολλά από τούς Γερμανούς. Τώρα βρίσκονται υπό τὸ ἀνελεύθερο καθεστὼς τῆς Λαϊκῆς δημοκρατίας.

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς. 1. Ἀφοῦ διαβάσατε τὰ παραπάνω νὰ πῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴν Τσεχοσλοβακία στὴ σειρᾶ: Θέση, ἔκταση, σύνορα, ἔδαφος, ὄρη, πεδιάδες, ποταμοί, λίμνες, ἄνεμοι, βροχές, κλίμα, προϊόντα, βιομηχανία, ἐμπόριο, συγκοινωνίες, κάτοικοι, ἀσχολίες, γλῶσσα, θρησκεία, πολίτευμα, πόλεις, ἱστορία; 2. Μεταξὺ ποίων παραλλήλων κύκλων βρίσκεται ἡ Τσεχοσλοβακία; 3. Σιδηροδρομικὸ ταξίδι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὴν Πράγα. 4. Γεωγραφικὸ λεύκωμα (Εἰκόνες).

5. Πολωνία

Γενικὴ ἐξέταση

Ἡ Πολωνία εἶναι μιὰ μεγάλη χώρα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, πού ἔχει ἔκταση 310.225 τ. χλμ. καὶ ἐκτείνεται στὰ βόρεια τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ ἀνάμεσα στὴ Ρωσία, Γερμανία καὶ Βαλτικὴ θάλασσα.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι πεδινὸ με μερικοὺς λόφους, με τὴν ὄροσειρὰ τῶν Καρπαθίων στὰ νότιά της καὶ με τὰ ἔλη τοῦ Πριπέτ στὰ ἀνατολικά.

Ἡ Πολωνία διασχίζεται ἀπὸ τούς ποταμοὺς **Βιστούλα**, **᾽Οδερο** καὶ **Μέμελ** καὶ ἀπὸ πολλοὺς παραποτάμους των. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἔλη ἔχει καὶ πολλὰς μικρὰς λίμνες.

Οἱ ἄνεμοι, πού φυσοῦν στὴ χώρα, εἶναι βόρειοι καὶ ψυχροί. Γι' αὐτὸ τὸ χειμῶνα παγώνουν τὰ νερά τῶν ποταμῶν της. Τὸ καλοκαίρι όμως οἱ ἴδιοι ἄνεμοι, πού ἔρχονται ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα φέρνουν ὄροσιά, ἐνῶ οἱ πολλοὶ ὕδρατμοί, πού ἔχουν μαζί τους, γίνονται ἀφθονες βροχές. Ἔτσι λοιπὸν τὸ κλίμα τῆς χώρας εἶναι ἠπειρωτικόν.

Ἀνάλογα με τὸ ἔδαφός της εἶναι τὰ προϊόντα καὶ οἱ ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Ἔτσι ἀπὸ τὴ γῆ καλλιεργοῦνται 200 περίπου ἑκατομμύρια στρέμματα, πού δίνουν σιτηρά, ὄσπρια, βιμπάκι, καπνὸ, σανὸ καὶ ζαχαρότευτλα, ἐνῶ οἱ βοσκότοποι τῆς χώρας τρέφουν 10 ἑκατομ. βῶδια, 2.500.000 πρόβατα καὶ πολλὰς χιλιάδες ἄλλα ζῶα.

Οἱ δασωμένοι λόφοι της ἐξ ἄλλου καὶ οἱ νότιες ὄρεινὲς ἐκτάσεις τους δίνουν ἀρκετὴ ξυλεία ἐλατιῶν, πεύκων, ἱτιῶν, βελανιδιῶν, ἐνῶ ὁ ὄρυκτός της πλοῦτος ἀποτελεῖται ἀπὸ γαιάνθρακες, πετρέλαια, ὄρυκτὸ ἀλάτι, σίδηρο, μολύβι, χαλκόν, θειάφι, κιμωλία, πορσελάνη, μάρμαρα κλπ.

Ἄρκετὴ ἐξέλιξη ἔχει ἡ βιομηχανία τῆς Πολωνίας. Τὰ ἐργοστάσια τῆς δίνουν ἄτσαλι, ὑφάσματα, μύρα, γυάλινα εἶδη, δέρματα, ζάχαρη κλπ. Ἡ παραγωγή τῆς ζάχαρης φτάνει τὰ 500 ἑκατομ. ὀκάδες τὸ χρόνο.

Καὶ τὸ ἐμπόριο τῆς Πολωνίας εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένο, οἱ δὲ συγκοινωνίες ἐξυπηρετοῦν ἀρκετὰ καλὰ τὴ χώρα καὶ τὸν πληθυσμό.

Οἱ κάτοικοι τῆς Πολωνίας εἶναι 25.000.000 περίπου. Γλῶσσα τους εἶναι ἡ Πολωνικὴ καὶ θρησκεία τους ἡ καθολικὴ.

Τέλος τὸ πολίτευμα τῆς Πολωνίας εἶναι ἡ *λαϊκὴ δημοκρατία*, ποὺ ἐγίνε σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τῶν Λαϊκῶν Δημοκρατιῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως.

Πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας εἶναι ἡ *Βαρσοβία* (550.000 κατ.) μὲ ὄραια κτίρια, κήπους, πλατείες, θέατρα, δρόμους καὶ μὲ πολλὰ ἐργοστάσια. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ βιομηχανικὸ κέντρο *Λότζ* (600.000 κατ.) στὰ ΝΔ τῆς Βαρσοβίας, ἡ *Κρακοβία* (305.000), τὸ *Πόζναν*, οἱ ἄλλοτε γερμανικὲς πόλεις *Μπρεσλάου* καὶ *Στέτιν*, τὸ *Δάντσιχ* λιμάνι στὴ Βαλτικὴ κ. ἄ.

Ἡ νεώτερη ἱστορία τῆς Πολωνίας εἶναι ἀξιοπρόσεκτη. Ἐνῶ ἡ χώρα ἦταν ἀνεξάρτητη τὸ 1772—1796 μοιράστηκε μεταξὺ Αὐστρίας, Ρωσίας καὶ Πρωσσίας (Γερμανίας). Μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον (1918) ἐγίνε κράτος ἀνεξάρτητο. Τὴν ἀνεξαρτησία της ἐκράτησε μέχρι τὸ φθινόπωρον τοῦ 1929, ποὺ νικήθηκε ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ ὑποτάχθηκε. Ἐλευθερώθηκε ὅμως ἀργότερα ἀπὸ τοὺς Ρώσους, ποὺ δὲν ἀπέσπασαν μόνο ἓνα μέρος τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ ἐβοήθησαν νὰ κυριαρχήσῃ στὴν ὑπόλοιπὴ χώρα τὸ κομμουνιστικὸ καθεστῶς.

Ἐργασίαι. 1. Νὰ γίνουσι οἱ ἐργασίαι, ποὺ ἔγιναν μὲ τὴν Τσεχοσλοβακία. 2. Τὸ σιδηροδρομικὸ ταξίδι νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ Βόλο ὡς τὴν Πράγα. 3. Ταξίδια σιδηροδρομικὰ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας.

6. Γερμανία

Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. Ἡ Γερμανία εἶναι χώρα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. ἔχει ἔκταση 371.000 τ. χλμ. καὶ συνορεύει πρὸς Α μετὰ τὴν Πολωνία καὶ Τσεχοσλοβακία, πρὸς Ν μετὰ τὴν Αὐστρία, τὸ Λιχτενστάιν καὶ τὴν Ἑλβετία, πρὸς Δ μετὰ τὴ Γαλλία, τὸ Βέλγιον, τὸ Λουξεμβούργον καὶ τὴν Ὁλλανδία καὶ πρὸς Β μετὰ τὴ Δανία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ θάλασσα καὶ τὴ Βαλτικὴ.

Παράλια. Τὰ παράλια τῆς Γερμανίας δὲν ἔχουν ἀνωμαλίες. Ὅμως σχηματίζονται μερικοὶ κόλποι, μικρὰ ἀκρωτήρια καὶ χερσόνησοι.

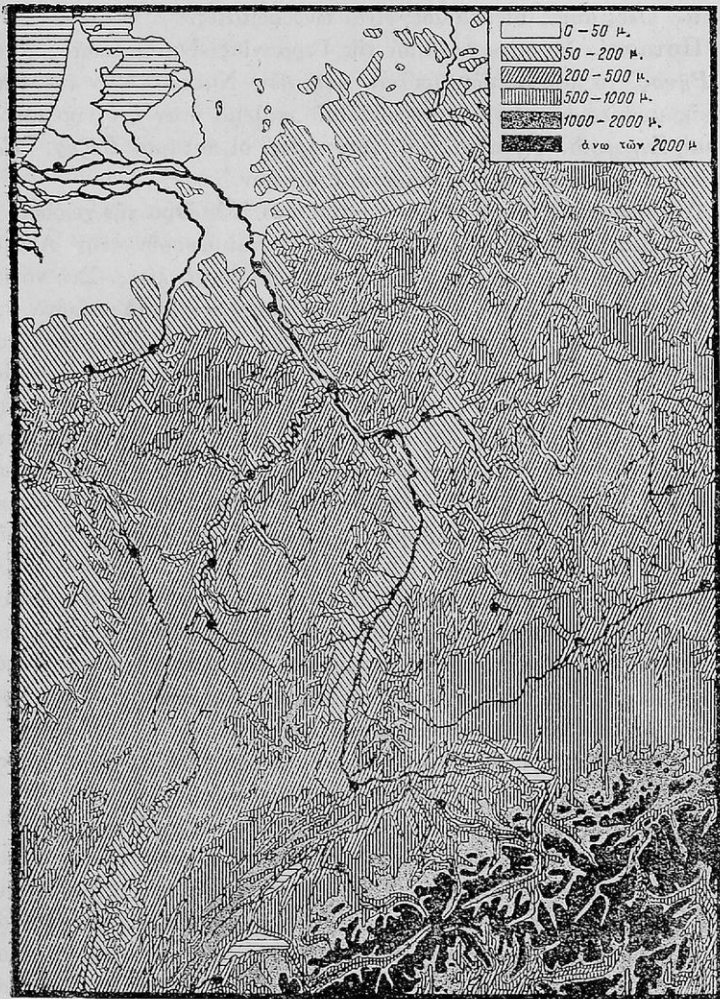
Νησιά. Στὴ Γερμανία ἀνήκουν τὰ **Φρεισικὰ** νησιά, κοντὰ στὰ σύνορά της μετὴν Ὀλλανδία, ἢ **Ἑλιγολάνδη**, πού οἱ Γερμανοὶ τὴν εἶχαν κάμει ἰσχυροτάτη πολεμικὴ βάση κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο, ἢ **Ρύγκεν** καὶ ἄλλα μικρότερα.

Ἔδαφος. Στὰ βόρεια τῆς χώρας εἶναι πεδινό, ἐνῶ στὰ νότια εἶναι ὄρεινό.

Ὄρη. Τὰ κυριώτερα ὄρη στὰ νότια μέρη της εἶναι οἱ **Βαναρικές Ἄλπεις** (2962 τ. ὕψ.) μετὰ προέκτασή τους πρὸς τὰ δυτικά τους τὸν **Μέλανον Δρυμό**, βορειότερά τους ὁ **Βοημικὸς Δρυμὸς**, συνέχειά του πρὸς Β ὁ **Δρυμὸς τῆς Θουριγγίας** καὶ τὰ **Σουδητικὰ ὄρη** καὶ τέλος στὰ δυτικά τοῦ ποταμοῦ Ρήνου ἡ **ὄρεινὰ τῶν Ἀρδεννῶν**. τὰ ὄρη αὐτὰ σχηματίζουν πολλὰ εὐφώρα ὄροπέδια καὶ κοιλάδες.

Πεδιάδες. Ὅλη ἡ βόρεια Γερμανία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς **ἐκτεταμένες γερμανικὰς χαμηλὰς πεδιάδες**, ὅπως λέγονται, πού ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὶς **πεδιάδες τοῦ Ρήνου** καὶ τῆς **Βεσφαλίας** στὰ δυ-

Ἡ κοιλάδα τοῦ Ρήνου

τικά, τοῦ Ἄννοβέρου, Χολστάϊν, Μεκλεμβούργου, Βραδεμβούργου (περιοχή Βερολίνου) καὶ τῆς Πομερανίας (περιοχή Στετίνου) στὴ βόρεια. Ὅλες αὐτὲς οἱ πεδιάδες εἶναι εὐφορώτατες.

Ποταμοί. Μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Γερμανίας εἶναι ὁ πλωτὸς ποταμὸς *Ρήνος*, τὸ ποτάμι τῶν θρύλων καὶ τῶν Νιμπελουγκεν τῆς Γερμανικῆς μυθολογίας, ὅπου στὸν τελευταῖο πόλεμο ἦταν ἡ ὀχυρωματικὴ γραμμὴ Ζίγκφριδ, ὁ γνωστός μας *Δούναβις*, οἱ ποταμοὶ *Βέξερ*, *Ἐλβας* καὶ *Ὀδερως* καὶ πολλοὶ παραπόταμοὶ των.

Λίμνες. Ἡ λίμνη τῆς Κωνσταντίας στὸ ΝΔ ἄκρο τῆς χώρας.

Ἄνεμοι, βροχὲς, κλίμα. Οἱ ἄνεμοι, ποὺ φυσοῦν στὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία, εἶναι ψυχροὶ καὶ ξηροὶ καὶ οἱ βροχὲς λίγες. Στὴ νότια, ὅπου εἶναι οἱ γνωστὲς ὄρσοιρες, πέφτουν πολλὰ χιόνια τὸ χειμῶνα, στὴ δυτικὴ οἱ ἄνεμοι φέρουν ἀπὸ τὴ θάλασσα πολλοὺς ὑδρατμούς, ποὺ μετατρέπονται σὲ ἀφθονες βροχὲς καὶ στὴ βόρεια φτάνουν οἱ θερμοὶ ἄνεμοι, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὸ λεγόμενον *ρεῦμα τοῦ Κόλπου*, καὶ φέρουν ἀρκετοὺς ὑδρατμούς. Οἱ ὑδρατμοὶ ὅμως αὐτοὶ δὲ φτάνουν στὸ χωρὸ τῶν πεδιάδων τῆς χώρας καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖ οἱ βροχὲς εἶναι περιορισμένες. Γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψει μας τὸ γεωγραφικὸ πλάτος τῆς χώρας, θὰ καταλήξωμε στὸ συμπέρασμα, πὼς τὸ κλίμα τῆς Γερμανίας εἶναι *ἠπειρωτικό*.

Προϊόντα. Μεγάλη ποικιλία προϊόντων ὑπῆρχε πρὸ τοῦ πολέμου στὴ Γερμανία. Μετὰ τὴν ἤττα της ὅμως καὶ τὴν οἰκονομικὴ καταστροφὴ της, σημειώθηκε ἐλάττωσή τους. Ὅμως κύρια προϊόντα τῆς χώρας εἶναι :

α'. **Γεωργικά.** Δηλ. ἀφθονη πατάτα, σίκαλη, βρώμη, σιτάρι, κριθάρι, σπορέλαια, ξηροὶ καρποὶ, λαχανικὰ κλπ.

β'. **Κτηνοτροφικά.** Γινόταν ἐκμετάλλευση τῶν μεγάλων κτηνοτροφικῶν ζώων, χοίρων, κουνελιῶν καὶ πουλερικῶν.

γ'. **Δασικά.** Ξυλεία οἰκοδομικὴ, κανσόξυλα καὶ ρητίνη.

δ'. **Ἀλιεΐα.** Καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἀλιείας καὶ πρὸ πάντων τὰ ψάρια τῶν ποταμῶν ἔδιναν σημαντικὸ εἰσόδημα στὴ χώρα πρὸ τοῦ πολέμου.

ε'. **Βιομηχανία.** Σὲ πολλὲς ἑκατοντάδες μετριοῦνταν τὰ ἐργοστάσια τῆς Γερμανίας. Τὰ γερμανικὰ μηχανήματα, τὰ αὐτοκίνητα, ἀεροπλάνα, πολεμικὰ ὅπλα, ὑφάσματα καὶ ὅ,τι νὰ πῆ κανεὶς ἔβγαιναν σὲ ἀφθονία καὶ γέμιζαν τὶς ἀγορὰς ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐμπόριο ἦταν πολὺ ἀνεπτυγμένο.

στ'. **Ὄρυκτά.** Ἀρκετὰ σημαντικὸς ἦταν καὶ ὁ ὄρυκτὸς πλοῦτος τῆς χώρας. Κυριώτερα ὄρυκτὰ ἦταν ὁ σίδηρος, χαλκός, μολύβι, τσίγκος, γαιάνθρακες, λιγνίτης κ.ἄ.

Συγκοινωνίες. Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων ἡ Γερμανία ἦταν σὲ ἀρίστη κατάσταση, γιατί ὅλα τὰ εἶδη τῶν συγκοινωνιῶν ἦταν ὠργανωμένα σὲ ὁλοκληρωμένο δίκτυο. Καὶ ὅμως αὐτὴ ἡ πρόοδος καὶ ὁ πολιτισμὸς κατεστράφησαν τόσο γρήγορα καὶ ἀπὸ τὴν ἀπρονοησία καὶ τὴ μεγαλομανία τοῦ καγκελαρίου των, τοῦ Χίτλερ.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας ἀνέρχεται σὲ 66 000.000 κατοίκους. Γλῶσσα τους εἶναι ἡ γερμανικὴ καὶ στὴ θρησκεία τους εἶναι διαμαρτυρούμενοι (63 %) καὶ καθολικοὶ (32 %).

Ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Εἶναι ἀνάλογες μὲ τὰ προϊόντα τῆς χώρας. Κατεστραμένη ὅμως, ὅπως εἶναι ἡ πατρίδα τους, ἔχουν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀνοικοδόμηση.

Πολιτισμὸς. Οἱ Γερμανοὶ εἶναι λαὸς, ποὺ δημιούργησε μεγάλο βιομηχανικὸ καὶ ὑλικὸ πολιτισμὸ, καθὼς καὶ πνευματικὸ. Ψυχικὸ πολιτισμὸ δὲν δημιούργησε. Ὅμως ὁ λαὸς αὐτὸς ἔχει ἀναμφισβητητῶς πολλὰς ἀρετές, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἑλαττώματα.

Πολίτευμα. Ἡ χώρα δὲν ἀπόχτησε ἀκόμη τὴν πολιτικὴ ἀνεξαρτησία της. Εἶναι χωρισμένη σὲ 4 ζῶνες κατοχῆς, ποὺ κατέχονται ἀπὸ τοὺς Ρώσους, τοὺς Ἀμερικανούς, Ἀγγλοὺς καὶ Γάλλους, πράγμα ποὺ θὰ συνεχισθῆ, ὥσπου νὰ ὑπογραφῆ ἡ συνθήκη εἰρήνης τῶν συμμάχων μὲ τὴ Γερμανία.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Γερμανίας εἶναι τὸ *Βερολίνο* (3.200.000 κατ.). Πρὸ τοῦ πολέμου ἦταν ὠραία καὶ εἶχε μεγαλοπρεπῆ κτίρια, λεωφόρους, κήπους, πλατεῖες, μνημεῖα κλπ. Στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ὅμως ἔπαθε ἀνυπολόγιστες καταστροφές. Ἐκεῖ ἔχει τώρα τὴν ἔδρα τοῦ Συμμαχικοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ πόλη εἶναι χωρισμένη στὴ δυτικὴ ζώνη, ποὺ κατέχεται ἀπὸ τοὺς Συμμάχους καὶ στὴν ἀνατολική, ποὺ κατέχεται ἀπὸ τοὺς Ρώσους. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ σπουδαῖο λιμάνι *Ἀμβούργο* (1.405.000 κατ.), τὸ *Μόναχο* (740.000 κατ.) καὶ ἡ *Δειψία* (610.000 κατ.) σπουδαῖα πνευματικὰ κέντρα, ἡ *Κολωνία*, ὅπου βγαίνει ἡ κολώνια (450.000 κατ.), ἡ *Δρέσδη*, ἡ *Φραγκφούρτη*, τὸ *Ἔσσεν*, ὅπου τὰ χαλυβουργεῖα Κρούπ κλπ.

Περιοχὲς τῆς Γερμανίας. Ἡ Γερμανία ἀποτελεῖται ἀπὸ τίς ἐξῆς περιοχάς: *Βαυαρία* (πρωτ. Μόναχο), *Βυρτεμβέργη* (πρωτ. Στουτγάρδη), *Βάδη* (πρωτ. Καρlsruή), *Βεσφαλία*, *Ἀννόβερο* (πρωτ. Βρέμη), *Μεκλεμβούργο* (Σβέριν), *Πομερανία* (Στέττιν), *Βραδεμβούργο* (Βερολίνο), *Σαξωνία* (Δρέσδη) καὶ ἄλλες μικρότερες.

Ἱστορία. Οἱ Γερμανοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῶν φυλῶν τῶν Γότθων. Ἡ ἱστορία τους ἀρχίζει ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Χωρισμένοι ὅπως ἦταν σὲ

μικρά κρατίδια ενώθηκαν σὲ ἓνα κατὰ τὸ 1400 μ.Χ. Πάλι ὅμως χωρίστηκαν, ὥσπου τὰ ἤνωσε τὸ 1870 ὁ μέγας πολιτικός Βίσμαρκ. Στὸν Α΄ Παγκόσμιον πόλεμον νικήθηκε ἡ Γερμανία. Τὸ 1939 ἐκήρυξε πάλι τὸν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ πάλι νικήθηκε. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς πόλεμος, ποῦ εἶχε τὶς ἐπιδράσεις του καὶ στὴν Ἑλλάδα, σὰς εἶναι γνωστός.

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς. 1. Χάρτης τῆς Γερμανίας. 2. Πληροφορίες γιὰ τὴ Γερμανία καὶ τὸ Γερμανικὸ λαό. 3. Τί ξέρετε γιὰ τὴ θέσιν τῆς Γερμανίας στὸ Β΄ Παγκόσμιον πόλεμον; 4. Ἐλεύθερες ἐργασίες. 5. Γεωγραφικὸ λεύκωμα (εἰκόνες) κλπ. κλπ.

7. Δ α ν ί α

Γενικὴ ἐξέταση

Ἡ Δανία καταλαμβάνει τὴν Ἰουτλανδικὴν χερσόνησον, ποῦ βρίσκεται στὰ βόρεια τῆς Γερμανίας. Ἔχει ἔκτασιν 43.000 τ. χιλμ. καὶ βρέχεται πρὸς Δ ἀπὸ τὴ Βόρειον Θάλασσαν καὶ πρὸς Α ἀπὸ τὴ Βαλτικὴν. Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὄλο πεδινὸ καὶ σὲ πολλὰ μέρη χαμηλότερον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θάλασσης. Γι' αὐτὸ σὲ πολλὰ σημεῖα τῶν παραλίων της ἔχουν γίνεи διάφορα ἔργα γιὰ νὰ μὴ πλημμυρίζῃ ἡ χώρα ἀπὸ τὰ θαλασσινὰ νερά.

Ἡ θέσις τῆς Δανίας ἐξηγεῖ, γιὰ τὴν ἡ χώρα ἔχει πολλὰς βροχὰς. Κλίμα ἔχει ὑγρὸν καὶ μαλακόν. Τὸ χειμῶνα ὅμως κάνει πολὺν κρύον.

Ποταμοὺς δὲν ἔχει ἡ χώρα. Τὰ προϊόντα της εἶναι κτηνοτροφικὰ καὶ γεωργικὰ, ἀλλ' οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴν ἀλιείαν.

Ἡ βιομηχανία της εἶναι περιορισμένη. Ἡ συγκοινωνία της ὅμως εἶναι πολὺ καλὰ ἀνεπτυγμένη.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Δανίας φθάνει τὰ 4.200.000 κατοίκους. Ὅλοι εἶναι Δανοί, μιλοῦν τὴ γαλλικὴν γλῶσσαν, θρησκεία τους ἔχουν τὴν χριστιανικὴν (Διαμαρτυρούμενοι καὶ Εὐαγγελικοὶ) καὶ πολίτευμά τους εἶναι ἡ βασιλευομένη δημοκρατία.

Στὴ Δανία ἀνήκουν καὶ τὰ γειτονικὰ νησιὰ Σεελάνδη, Μααλάνδη καὶ Φιονία, καὶ ἡ ἀπομακρυσμένη Ἰσλανδία, ποῦ βρίσκεται στὸν Ἄτλαντικόν.

Ἡ Δανία ἔχει ἀποικίας τὶς *Φερὸες νήσους* (ὄλα ὄλα 21 νησιὰ) στὸ Β. Ἄτλαντικόν καὶ τὴ *Γροιλανδία*, γιὰ τὴν ὁποία μάθαμε πέρουςι.

Πρωτεύουσα τῆς Δανίας εἶναι ἡ *Κοπεγχάγη*, ποῦ βρίσκεται στὸ ἀνατολικὸ ἄκρον τῆς Σεελάνδης. Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις δὲν ἔχει.

Ἐ ρ γ α σ σ ί ε ς. 1. Κάμετε τὸ χάρτη τῆς Δανίας. 2. Κάμετε καὶ ἐργασίες ποῦ σημειώσαμε στὴν παράγραφον 1 τῶν ἐργασιῶν γιὰ τὴ Τσεχοσλοβακία. 3. Ἄλλες πληροφορίες. 4. Εἰκόνες.

8. Έλβετία

Γενική εξέταση

Ἡ Ἑλβετία εἶναι χώρα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Βρίσκεται πρὸς Β. τῆς Ἰταλίας, συνορεύει μὲ τὴν Αὐστρία, Γερμανία καὶ Γαλλία καὶ ἔχει ἕκταση 41.280 τ. χιλμ.

Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι ὄρεινó. Οἱ ἄλπεις, πὸν ἔδω φτάνουν τὸ ὕψος τῶν 4638 μέτρων, μὲ τὶς ὄροσειρές τους καὶ μὲ τὸ ὄρος

Ἰούρα ἐκτείνονται σ' ὅλη τὴ χώρα καὶ σχηματίζουν βαθειές καὶ ἀπότομες χαράδρες καὶ μικρὲς κοιλάδες. Ἡ βλάστηση εἶναι ἄφθονη, ὅπως καὶ οἱ βροχὲς καὶ τὰ χιόνια τὸ χειμῶνα.

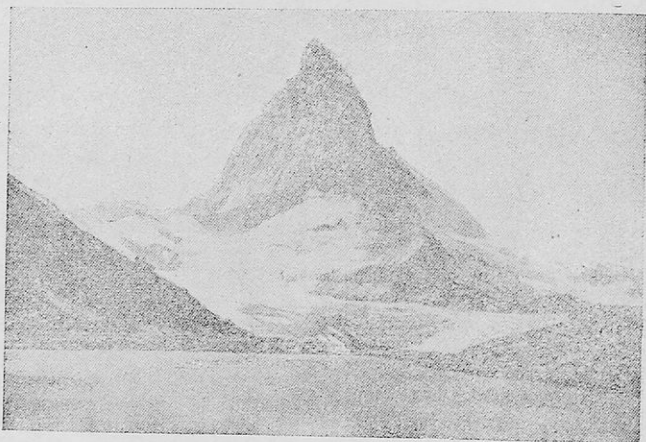
Στὰ ὄρεινά αὐτὰ συγκροτήματα ἔχουν τὶς πηγές τους μεγάλοι ποταμοί, ὅπως ὁ Ῥῆνος, ὁ Δούναβις, ὁ Ροδανὸς καὶ πολλοὶ παραπόταμοί τους.

Οἱ λίμνες τῆς Ἑλβετίας παρουσιάζουν γραφικότητα καὶ πολλὲς ἁμορφιές. Σπουδαιότερες εἶναι τῆς Γενεύης, Κωνσταντίας, ἡ Μεϊζων λίμνη κ. ἄ.

Οἱ ἄνεμοι τῆς Ἑλβετίας εἶναι ψυχροί, γιατί περνοῦν μέσα ἀπὸ τὶς χαράδρες τῶν ἄλπεων. Ἔτσι καὶ τὸ κλίμα, ἂν καὶ εἶναι ψυχρὸ, ὅμως εἶναι ξηρὸ καὶ ὑγιεινότερο.

Τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι δασικά. Ἐφθονα εἶναι τὰ ἔλατα τῶν βουνῶν, τὰ πεῦκα, οἱ ὄξυες καὶ οἱ βελανιδιές. Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἔχει πολλοὺς βοσκοτόπους, ἔχει ἀνεπτυγμένη κτηνοτροφία μὲ προϊόντα τὸ κρέας, τὸ τυρί, τὸ βούτυρο καὶ τὸ γάλα, πὺ βιομηχανοποιεῖται καὶ στέλνεται σὲ κουτιά στὸ ἔξωτερικό. Γνωστό μας εἶναι τὸ γάλα "Αλπεις Νεστλέ κλπ. Ἡ βιομηχανία ἔξ ἄλλου τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων, τῶν ρολογιῶν καὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν μηχανημάτων εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη καὶ τὰ εἶδη τῆς εἶναι φθηνὰ σχετικῶς, γιὰ τὰ ἐργοστάσια τῆς κινουῦνται μὲ τὸ νερό.

Ἄομορφη χώρα, ὅπως εἶναι ἡ Ἑλβετία, ἔχει ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον τὸν τουρισμό τῆς. Κάθε χρόνο πολλὲς ἑκατοντάδες χιλιάδων ξένοι ἐπι-

Ἑλβετικὲς Ἄλπεις

σκέπτονται τὴ χώρα καὶ βρίσκουν κάθε ἀνεση στὰ ὠραῖα τῆς ξενοδοχέια ὕπνου καὶ φαγητοῦ.

Ἡ συγκοινωνία, ἂν καὶ τὸ ἔδαφος εἶναι ὄρεινό, εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη. Τὸ αὐτοκίνητο διασχίζει ὅλη τὴ χώρα καὶ μικροὶ ἠλεκτροκίνητοι σιδηρόδρομοι ἀνεβαίνουν καὶ σὲ πολὺ ὄρεινὰ μέρη τῆς ἢ περνοῦν μέσα ἀπὸ τὸ ἔσωτερικὸ μεγάλων βουνῶν (σήραγγες).

Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας φθάνει τὰ 4.580.000 κατοίκους. Ὅλοι τους σχεδὸν εἶναι ἑλβετοί. Τὰ 72 ο]ο τῶν κατοίκων μιλοῦν τὴ γερμανικὴ γλῶσσα, τὰ 20 ο]ο τὴ γαλλικὴ καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἄλλες γλῶσσες. Στὴ θρησκεία τους, τέλος εἶναι προτεστάντες καὶ καθολικοὶ καὶ οἱ ἀσχο-

λίες τους είναι ανάλογες με τὸ κλίμα, τὸ ἔδαφος καὶ τὰ προϊόντα τῆς χώρας.

Ἡ χώρα διαιρεῖται σὲ 22 τμήματα, πὺ λέγονται *καντόνια*, ὅμοια σχεδὸν μὲ τὶς δικές μας ἐπαρχίες καὶ τὸ πολίτευμά της εἶναι δημοκρατικό.

Πρωτεύουσα τῆς Ἑλβετίας εἶναι ἡ *Βέρνη*, (140.000 κατ.), πόλη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ, πὺ βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς χώρας. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Ζυρίχη*, (375.000 κατ.), πὺ ἔχει πολλὰ ὑφαντουργικὰ ἐργοστάσια, τὸ σιδηροδρομικὸ κέντρο *Βασιλεία*, (185.000), ἡ *Γενεύη* πόλη μὲ τὰ πολλὰ καὶ σπουδαῖα σχολεῖα, σὲ ὠραία θέση μὲ τὴ λίμνη της καὶ μὲ τὶς βιομηχανίες τῶν ρολογιῶν, *Δωξάννη*, κέντρο πνευματικὸ, πὺ πηγαίνουν ἐκεῖ καὶ σπουδάζουν πολλοὶ ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ κ. ἄ.

Ἡ ἱστορία τῆς χώρας μᾶς δείχνει, γιατί ἡ Ἑλβετία ἔχει τόσο πολὺ προοδεύσει. Ἀπὸ τὸ 1648 εἶναι ἐλεύθερο καὶ ἀνεξάρτητο κράτος. Πολέμους δὲν ἐγνώρισε. Οὔτε στοὺς δύο τελευταίους μεγάλους πολέμους ἔλαβε μέρος.

Ἐργασίαι. 1. Κάμετε τὸ χάρτη τῆς χώρας καὶ σημειώστε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα. 2. Νὰ βρῆτε σὲ ποιὸν παραλλήλου κύκλου βρίσκεται ἡ χώρα. 3. Ποιὸς μεσημβρινὸς περνᾷ ἀπὸ τὴν Ἑλβετία; 4. Τὰ προϊόντα της μὲ λεπτομέρειες. 5. Ἀνακοίνωση γιὰ τὰ καντόνια. 6. Πληροφορίες γιὰ τὴς πόλεις της (γιὰ τὴν κάθε μία χωριστά). 7. Ταξίδια ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὴν Ἑλβετία. 8. Εἰκόνες (Ἄλπεις, πόλεις κλπ. κλπ.).

9. Λουξεμβούργο

Στὸ ΝΔ ἄκρο τῆς Γερμανίας βρίσκεται ἓνα κρατίδιο, τὸ δουκάτο τοῦ Λουξεμβούργου. Εἶναι τμήμα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης μὲ τὰ νότια σύνορά του στὴ Γαλλία καὶ μὲ ἔκταση 2590 τ. χλμ.

Τὸ κλίμα του εἶναι εὐκρατο καὶ τὰ προϊόντα του εἶναι πατάτες, σιτάρι, κρασιά καὶ σιδηρομεταλλεύματα.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ λουξεμβούργου ἀνέρχεται σὲ 285.000 κατοίκους Λουξεμβουργιανούς, Γερμανούς καὶ Γάλλους, πὺ θρησκεία ἔχουν τὴν καθολικὴν.

Πρωτεύουσα τοῦ Λουξεμβούργου εἶναι τὸ *Λουξεμβούργο*.

Τὸ κρατίδιο αὐτὸ ὑπέφερε πολλὰ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς στὸν τελευταῖο πόλεμο.

Ἐργασίαι. 1. Ποιὰ εἶναι τὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης; 2. Κάμετε πίνακα, τοποθετήστε τα στὴ σειρά καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκτασή τους.

συγκρίνατέ τα μεταξύ τους και με την έκταση τῆς Ἑλλάδος. 3 Κάμετε ὁμοίους πίνακες ὁρέων, πεδιάδων, ποταμῶν, λιμνῶν, πόλεων, προϊόντων, πληθυσμοῦ, κλίματος, συγκοινωνιῶν κλπ. 4. Τακτοποιεῖστε τὸ γεωγραφικὸ λεύκωμα και συμπληρώστε το με κάθε εἶδους σχετικὲς εἰκόνες ὁρέων, πόλεων, κατοίκων, ἔνδυμασιῶν κλπ.

Δ'. ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Γ α λ λ ί α

Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. Ἡ Γαλλία μαζί με τὸ Βέλγιο, τὴν Ὀλλανδία και τὴ Μεγάλῃ Βρετανία εἶναι γῶρες, πὺ ἀνήκουν στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Ἡ Γαλλία ἔχει ἔκταση 550.000 τ. χλμ. Συνορεύει πρὸς Α με τὸ Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Γερμανία, Ἑλβετία και Ἰταλία, πρὸς Ν βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο και συνορεύει με τὴν Ἰσπανία, πρὸς Δ βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ και πρὸς Β ἀπὸ τὴ θάλασσα τῆς Μάγχης.

Ἔδαφος. Τὸ ἔδαφος παρουσιάζει πολλὰ ὄρη στὰ ἀνατολικά, στὸ κέντρο της και στὴν περιοχὴ τῶν Πυρηνάων, ἔκτεταμένες πεδιάδες και μεγάλους ποταμούς. Γι' αὐτὸ τὸ χαρακτηρίζομε ὡς ποικίλο.

Ὄρη. Μεγαλύτερο ὄρη τῆς χώρας εἶναι οἱ **Ἀλπεις** με τὴν κορυφὴ της Λευκὸ ὄρος (ὕψ. 4810 μ.) Βορειότερα τῶν Ἀλπεων εἶναι ὁ **Ἰούρας** και στὰ βόρειά του τὰ **Βόσγια** με τὰ πολλὰ δάση. Τέλος στὰ δυτικά τῶν ὁρέων αὐτῶν εἶναι τὸ μεγάλο ὄροπέδιο τῶν Κεντρικῶν ὁρέων πὺ καλύπτει τὸ 1/6 τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους, ἐνῶ στὰ γαλλοῖσπανικά σύνορα ὑψώνονται τὰ Πυρηνάια.

Πεδιάδες. Ἄν ἀφαιρέσωμε τὰ ὄρη, ὅλη τὴν ὑπόλοιπη χώρα ἀποτελοῦν οἱ χαμηλὲς γαλλικὲς πεδιάδες, πὺ στὰ παράλια εἶναι κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀμμώδεις και στὸ ἐσωτερικὸ πολὺ εὐφορες. Τέλος μεταξύ τῶν Ἀλπεων και τῶν Κεντρικῶν ὁρέων σχηματίζεται μιὰ εὐφορη πεδιάδα, ἡ πεδιάδα τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ.

Ποταμοί. Ἡ Γαλλία διασχίζεται ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς και παραποτάμους. Μεγαλύτεροι ποταμοί της εἶναι ὁ **Σηκουάνας**, πὺ πηγάζει ἀπὸ τὰ Ἰούρα, περνάει ἀπὸ τὸ Παρίσι και χύνεται στὴ θάλασσα τῆς Μάγχης· ὁ **Δείγηρ**, πὺ ἔχει τὲς πηγὲς του στὰ Κεντρικά ὄρη και τὲς ἐκβολὲς του στὸ Γασκωνικὸ κόλπο· ὁ **Γαρούνας** με πηγὲς στὰ Πυρηνάια και ἐκβολὲς στὸ Γασκωνικὸ· ὁ **Ροδανός**, με πηγὲς στὲς Ἀλπεις και ἐκβολὲς κοντὰ στὴ Μασσαλία· ὁ **Ρῆνος**, ὁ **Μόξας**, ὁ **Μάρνης**,

αραπόταμος τοῦ Σηκουάνα καὶ γνωστὸς ἀπὸ τῆ μεγάλης μάχης τοῦ Μάρνη στὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον, ὁ **Σηκούδης** κ. ἄ.

Ἄνεμοι θερμοκρασία, κλίμα. Στὶς ἐκτάσεις τῶν βορείων καὶ ὑτικῶν παραλίων οἱ ἄνεμοι εἶναι θερμοί, γιὰτὶ ἔχουν τὴν ἐπίδραση τοῦ **ρεύματος τοῦ Κόλπου** καὶ ἔχουν πολλοὺς ὑδατμούς, ποὺ μεταλλάσσονται σὲ βροχὲς. Τὸ κλίμα στὰ μέρη αὐτὰ εἶναι μέτριον. Στὰ νότια

Χάρτης τῆς Γαλλίας

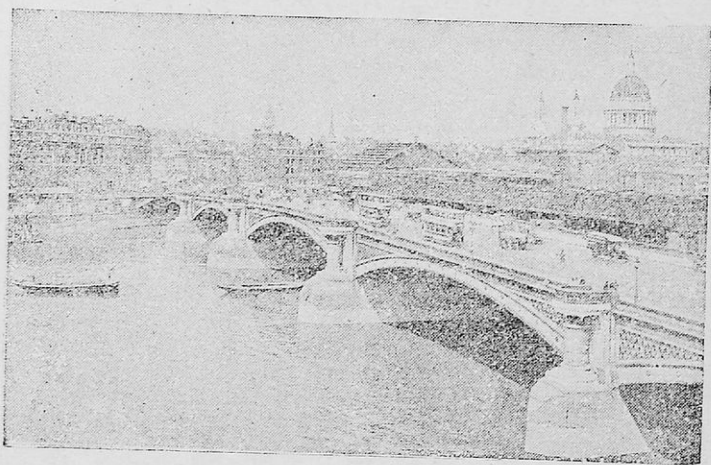
ἐπιδρῶν οἱ ἄνεμοι τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τὸ κλίμα ἐκεῖ εἶναι μαλακὸ καὶ γλυκὸ, ἐνῶ στὴν περιοχὴ τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Βοσγίων οἱ ἄνεμοι εἶναι ψυχροὶ καὶ τὸ κλίμα ἠπειρωτικόν.

Προϊόντα. Ἡ Γαλλία εἶναι κυρίως γεωργικὴ χώρα. Τὰ γεωργικά της προϊόντα εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ. Παράγει ἡ χώρα σιτάρι, κριθάρι, σίκαλη, πατάτες, ζαχαρότευτλα (κοκκινόβογούλια) καὶ ἄλλα εἶδη. Καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι τόσο ἀνεπτυγμένη

στη Γαλλία, πού επαρκεί για τις ανάγκες της και βγάζει στο εξωτερικό πολλά είδη και κυρίως γάλα, τυρί, βούτυρο, πουλερικά και αυγά.

Ἡ ἀμπελοκαλλιέργεια εἶναι καὶ αὐτὴ ἀνεπτυγμένη. Τὰ κρασιά τοῦ Βορδὸν εἶναι ξακουστά. Ὅμως παρ' ὅλη τὴ μεγάλη παραγωγή κρασιῶν, ἡ Γαλλία εἰσάγει κρασιά καὶ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἀπ' τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ βιομηχανία στὴ Γαλλία ξεπέρασε τὴν προπολεμικὴ βιομηχανία. Τὰ προϊόντα της εἶναι σίδηρος, ἀτσάλι, ἠλεκτρικὰ εἶδη, ἐξαίρετα μεταξωτὰ υφάσματα, μάλλινα καὶ βαμβακερά, τσιμέντα, αὐτοκίνητα, ζάχαρη κλπ.

Ὁ Σηκουάνας μέσα στὸ Παρίσι

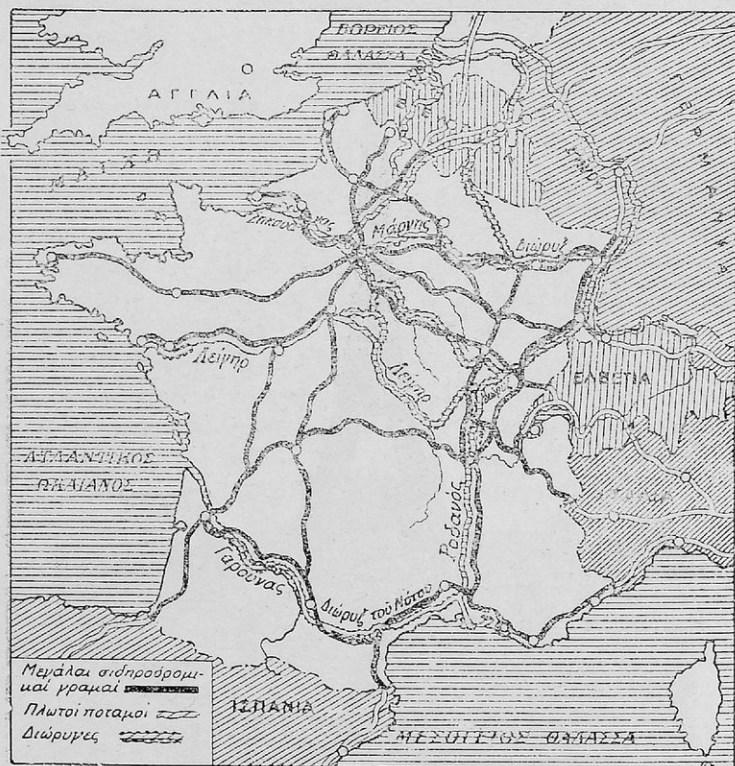
Τὸ ὑπέδαφος τῆς Γαλλίας δίνει ἐξ ἄλλου σίδηρο, γαιάνθρακες, ὀρυκτὸ ἀλάτι καὶ σὲ μικρὲς ποσότητες πετρέλαιο, ἐνῶ τὰ δάση της δίνουν ἀρκετὴ ξυλεία καὶ οἱ θάλασσές της ἀλιευτικὰ προϊόντα δηλ. ψάρια, βακαλάους, γέγγες, σκουμπριά κ.ἄ., εἶδη.

Συγκοινωνίες. Ἡ Γαλλία ἔχει πυκνὸ δίκτυο συγκοινωνιῶν. Σιδηρόδρομοι καὶ αὐτοκίνητα διατρέχουν πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις τῆ χώρα, ἐνῶ οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ ἐξυπηρετοῦν πολλὰ ποταμόπλοια, τὰ λιμάνια της, τὶς ἀκτοπλοϊκὲς γραμμὲς καὶ οἱ αἰθέρους της τὶς ἀεροπορικὲς συγκοινωνίες.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας φτάνει τὰ 40.518.000 κατ.

μέ γλώσσα τὴ Γαλλική, θρησκεία τὴν καθολικὴ καὶ με ἀσχολίες ἀνάλογες με τὴν παραγωγὴ τῆς χώρας.

Πολιτισμός. Ἡ Γαλλία εἶναι ἀπὸ τὶς ἐξαιρετικὰ πολιτισμένες χώρες τοῦ κόσμου. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα περνοῦν τὶς 80.000, ἐνῶ τὰ 17 πανεπιστήμιά της μορφώνουν χιλιάδες φοιτητὲς τὸ χρόνο. Ἔτσι

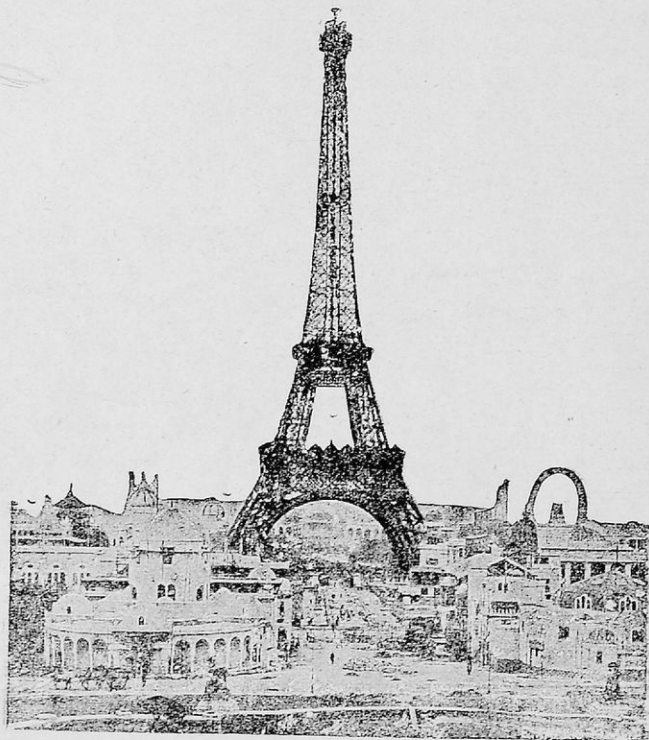
Χάρτης συγκοινωνιῶν τῆς Γαλλίας

ὁ γαλλικὸς λαὸς μορφώνεται ἀρκετὰ καὶ διακρίνεται γιὰ τὴ μόρφωσή του, τὸ λεπτὸ γοῦστο καὶ τὴν εὐγένειά του.

Πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι δημοκρατικὸ καὶ οἱ Γάλλοι λαὸς φιλελεύθερος σὰν τὸν Ἑλληνικὸ.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Γαλλίας εἶναι οἱ Παρίσιοι, τὸ Παρίσι, ὅπως συνήθως τὸ λέμε (2.725.000 κατ.). Ἡ πόλη εἶναι χτισμένη στὶς ὄχθες τοῦ Σηκουάνα. Ἔχει μεγάλα ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια κτίρια

λαμπροὺς ναοὺς, θέατρα, πλατεῖες, λεωφόρους, ὑπογείους δρόμους, κήπους, μουσεῖα, μνημεῖα, ὠραῖες γέφυρες κλπ. Ἐκεῖ βλέπει κανεὶς, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα λαμπρὰ οἰκοδομήματα τὸ ναὸ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων, τὸ περίφημο μουσεῖο τοῦ Λούβρου, τὸν πύργου τοῦ Ἄιφελ κλπ. Τὸ Παρίσι εἶναι ἡ ψυχὴ, ἡ καρδιὰ καὶ ἡ σκέψη τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ὠραιότερη πόλη τοῦ κόσμου.

Πύργος τοῦ Ἄιφελ

Δυτικὰ τῶν Παρισίων εἶναι οἱ Βερσαλλίες, ὅπου βρίσκονται τὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ **Χάβρη**, σπουδαῖο λιμάνι στὶς ἐκβολὲς τοῦ Σηκουάνα· ἡ **Νάντη** (200.000 κατ.) καὶ τὸ **Βορδῶ** μὲ τὰ ἔξοχα κρασιά του, στὰ δυτικὰ παραλία τῆς χώρας· ἡ **Τουλούζη** κέντρο ἐμπορικὸ καὶ παραγωγῆς καπνοῦ (265.000 κατ.) στὰ νότια· τὸ σπουδαῖο λιμάνι **Μασσαλία** ἡ ἀποικία τῶν Φωκαέων στὰ παραλία τῆς Μεσογείου (637.000 κατ.) τὸ με-

ταξωπααραγωγικό κέντρο *Δυών* τὸ *Βερντέν* στὰ βόρεια (γνωστὸ ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Βερντέν στὸν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον) τὰ βιομηχανικὰ καὶ ἀνθρακοπααραγωγικὰ κέντρα *Ἀμιένη* καὶ *Δίλη*, τὸ *Καλαί*, ὁ πολεμικὸς ναύσταθμὸς *Χερβοῦργο* στὰ γαλλικὰ παράλια τῆς Μάγχης καὶ ἄλλες.

Ἀποικίες. Ἡ Γαλλία ἔχει ἀποικίες σ' ὅλες τὶς ἡπείρους. Ἐστὶ στὴν Ἀφρικὴ ἔχει τὴν Τυνησίαν, Ἀλγερίαν, Μαρόκον, τὴ Γαλλικὴ Ἀφρικὴ, τὸ Τόγκον, τὸ Γαλλικὸ Καμερόν, τὴ Γαλλικὴ Σομαλία καὶ τὴ μεγάλη νῆσον Μαδαγασκάρην. Στὴν Ἀμερικὴ ἔχει τὴ Γαλλικὴ Γουιάνα, τὴ Μαρτινίκα καὶ ἄλλα μικρὰ νησιά. Στὴν Ἀσίαν τὶς Γαλλικὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἰνδοκινεζικὴ Ἐνωσὴν καὶ στὴν Ὠκεανίαν τὰ νησιά Νέες Ἐβρίδες, Νέα Καληδονία κλπ. Γι' αὐτὰς ὁμως μάθαμε στὴν περυσινὴ γεωγραφίαν.

Ἱστορία. Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ ἀρχαία Γαλατία, ποῦ ἦταν τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ 476 μ. Χ. ὁμως ἔγινε ἐκεῖ τὸ Φράγκικον κράτος, ποῦ ἔζησε ὡς τὸ 750 μ. Χ. καὶ τότε ἔγινε τὸ Γαλλικὸν κράτος, ποῦ ἀπόκτησε μεγάλη δύναμιν στὴν ἐποχὴ τοῦ Μ. Ναπολέοντα. Λαὸς φιλελεύθερος ὁ γαλλικὸς λαὸς ἔκαμε τὴ γνωστὴ Γαλλικὴ ἐπανάστασιν τὸ 1789. Στούς δύο τελευταίους πολέμους πολέμησε ἐναντίον τῶν Γερμανῶν. Στὸ δεύτερον μάλιστα οἱ Γερμανοὶ κατέλαβαν ὅλη τὴ χώρα καὶ ἔκαμαν μεγάλας καταστροφάς. Μὲ τὴν ἦτταν ὁμως τῶν Γερμανῶν ἡ χώρα ἀπόκτησε πάλιν τὴν ἐλευθερίαν της.

Ἐργασίαι 1. Χάρτη τῆς Γαλλίας. Σημειώστε τοὺς κόλπους, τὰ ἀκρωτήρια, τὶς χερσόνησες, τὰ νησιά της (Κορσικὴ) καὶ ὅλα τὰ γνωστὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα. 2. Πόλεις ποῦ ἔχουν σιδηροδρομικὰς συγκοινωνίας. 3. Πληροφορίες γιὰ τὴ Μασσαλία, γιὰ τὴ γαλλικὴ Ριβιέρα, τὶς Κάννες καὶ τὴ Νίκαιαν. 4. Τί εἶναι ὁ πύργος τοῦ Ἀϊφελ; 5. Τί ἦταν ἡ γραμμὴ Μαζινώ; 6. Ταξίδια ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴ Γαλλίαν. 7. Γεωγραφικὸν λεύκωμα (εἰκόνες κλπ.).

2. Βέλγιο

Γενικὴ ἐξάτασις

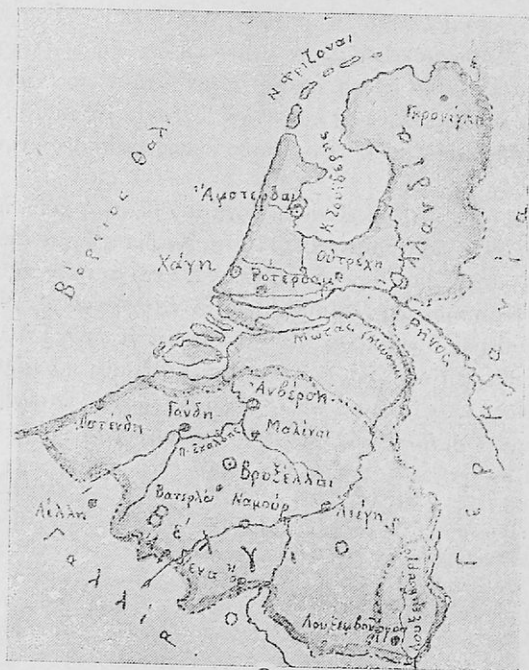
Τὸ Βέλγιον εἶναι χώρα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐχει ἔκτασιν 30.500 τ. χλμ. καὶ βρίσκεται στὰ ΒΑ τῆς Γαλλίας.

Τὸ δυτικὸν τῆς τμῆμα βρέχεται ἀπὸ τὴ Βόρειον θάλασσαν, ἐνῶ πρὸς Ἀ συνορεύει ἡ χώρα μὲ τὴ Γερμανίαν.

Στὰ νότια ὑπάρχει τὸ ὄροπέδιον τῶν Ἀρδεννῶν, τὸ ἄλλο ὁμως ἔδαφος τοῦ Βελγίου εἶναι πεδινὸν καὶ χαμηλότερον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν.

τῆς θαλάσσης. Γι' αὐτὸ στὰ παράλια του ἔχουν γίνει μεγάλοι ὑδατοφράκτες, ποὺ ἐμποδίζουν τὰ θαλασσινὰ νερὰ νὰ πλημμυρίσουν τὴ χώρα.

Τὸ κλίμα τοῦ Βελγίου εἶναι ὠκεάνειο, γλυκό, ἀλλὰ καὶ ὑγρὸ σχετικὰ, γιὰτὶ οἱ ἄνεμοι ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴ θάλασσα φέρουν ὑδρατμούς, ποὺ συμπυκνώνονται καὶ γίνονται βροχές. Σὲ τοῦτο ἄλλωστε

Χάρτης τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας

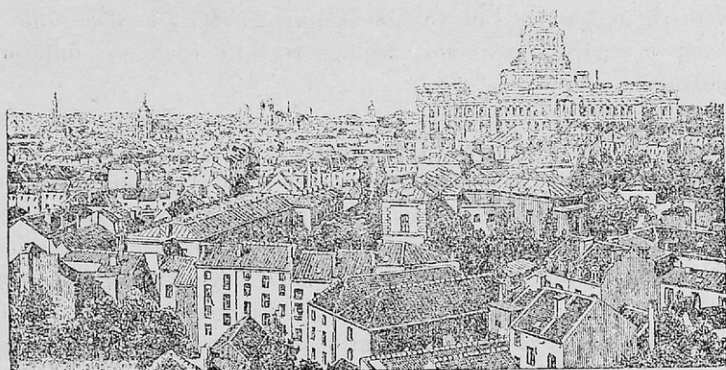
συντελοῦν καὶ τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ **Μεῦση** καὶ τῶν παραποτάμων τοῦ **Σάμπερ** καὶ **Σκάλδι**.

Τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι κατὰ πρῶτο λόγο βιομηχανικά. Παράγονται δηλ. στὸ Βέλγιο ὑφάσματα, μηχανήματα, σιδηροδρομικά καὶ ναυπηγικά ὑλικά, γυαλικά, κρύσταλλα κλπ. Ἐπίσης τὸ Βέλγιο ἔχει καλὴ γεωργία (δημητριακά, φρούτα, λαχαρότευτλα) κτηνοτροφία καὶ μεταλλεῖα, γαιάνθρακες, σίδηρο, ψευδάργυρο κλπ. Τὰ περισσότερα ὅμως

ἀπὸ τὰ προϊόντα αὐτὰ δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καὶ γι' αὐτὸ εἰσάγονται καὶ ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ πολλὰ εἶδη.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Βελγίου ἀνέρχεται εἰς 8.450.000 κατοίκους, μὲ γλῶσσα τῶν τῆ Γαλλικὴ καὶ Φλαμανδική, θρησκεία τῶν τὴν καθολικὴ καὶ μὲ ἀσχολίες τῶν ἀνάλογες μὲ τὴν παραγωγὴ τῆς χώρας.

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι ἡ συνταγματικὴ βασιλεία καὶ πρωτεύουσά της εἶναι οἱ *Βρυξέλλες* (1.280.000 κατ.), πόλη ὠραία μὲ ση-

Βρυξέλλες

μαντικὲς βιομηχανίες καὶ καλὸ ἐμπόριο. Ἄλλες πόλεις τῆς εἶναι ἡ *Ἀμβέρσα* (765.000 κατ.) καλὸ λιμάνι καὶ ἐμπορικὸ κέντρο, ἡ *Διέγη* μὲ τὰ περίφημα γυαλικά της καὶ τὶς ἄλλες βιομηχανίες της, ἡ *Γάνδη* καὶ ἄλλες μικρότερες.

Καὶ τὸ Βέλγιο ἔχει ἀποικίες. Σπουδαιότερες εἶναι τὸ Βελγικὸ Κογκὸ στὴν Κεντρικὴ Ἀφρικὴ.

Ἡ ἱστορία τῶν Βέλγων ἀρχίζει τὸ 50 π. Χ. Πολλὲς φορές ὑποδουλώθηκαν καὶ τὸ 1830 ἀπόχτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τους. Τὸ 1914 ὑποδουλώθηκαν πάλι ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ἀλλὰ μετὰ τὸν πρῶτο Παγκόσμιον Πόλεμον ἀπόχτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τους. Τὸ ἴδιον ἔγινε καὶ στὸ δευτέρου Παγκόσμιον Πόλεμον.

Ἐργασίαι. 1. Χάρτης τοῦ Βελγίου μὲ τὰ γεωγραφικά του στοιχεῖα. 2. Νὰ βρῆτε σὲ ποιοὺς παραλλήλους βρίσκεται τὸ Βέλγιο. 3. Νὰ συγκεντρώσετε ἀπὸ λεξικά πληροφορίες γιὰ τὸ Βέλγιο καὶ νὰ τὶς ἀνακοινώσετε στὴν τάξη. 4. Νὰ συγκρίνετε τὴν ἔκτασιν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ἔκτασιν τοῦ Βελγίου. 5. Ἀνακοίνωσις γιὰ τοὺς ὕδατοφράκτες του. 6. Γεωγραφικὸ λεύκωμα.

3. Ὀλλανδία

Γενική ἐξέταση

Ἡ Ὀλλανδία βρίσκεται στὰ βόρεια τοῦ Βελγίου καὶ μεταξὺ Γερμανίας καὶ Βορείου Θαλάσσης καὶ ἔχει ἔκταση 34.800 τ. χλμ.

Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι πεδινὸ καὶ χαμηλότερο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης. Γιὰ νὰ μὴ πλημμυρίζῃ ὅμως ἡ χώρα ἀπὸ τὰ θαλασσινὰ νερά, οἱ κάτοικοι ἔκαμαν τεχνητὰ ἔργα μὲ ἄμμο στὰ παραλία.

Τὴ μεγάλη πεδιάδα τὴ διασχίζουν οἱ ποταμοὶ *Ρήνος*, πὺν χύνεται στὴ Β. Θάλασσα, ὁ *Μόζας* καὶ ὁ *Σκάλδης*.

Ἡ χώρα γιὰ πολὺ καιρὸ ἔχει ὀμίχλη, γιατί οἱ θερμοὶ ἄνεμοι τοῦ ρεύματος τοῦ Κόλπου, πὺν φτάνουν ὡς ἐκεῖ, φέρουν πολλοὺς ὑδροτμοὺς θερμοῦς. Ἔτσι τὸ κλίμα εἶναι μαλακὸ τὸ χειμῶνα καὶ γλυκὸ τὸ καλοκαίρι. Οἱ βροχές, ἔξ ἄλλου, εἶναι πολλές. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὲς συνήθως πλημμυρίζει ἡ χώρα, οἱ κάτοικοι ἔκαμαν διώρυγες, πὺν μαζεύουν τὰ νερά καὶ τὰ ρίχνουν μέσα σ' αὐτὲς, ἀφοῦ τὰ ἀντλοῦν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἔδαφους μὲ ἀνεμομύλους.

Τώρα μποροῦμε νὰ βγάλουμε τὸ συμπέρασμα, πὺς ἡ Ὀλλανδία ἔχει ἔκτασεις καὶ γιὰ γεωργικὴ καλλιέργεια καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη σπουδαίας κτηνοτροφίας. Γεωργικὰ προϊόντα εἶναι τὰ δημητριακά, ζαχαρότευτλα, πατάτες, λαχανικὰ καὶ ἄφθονα καὶ ὠραία λουλούδια. Κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς εἶναι τὰ φημισμένα τυριά τῆς, τὸ βούτυρο, τὸ γάλα κρέας, δέρματα κλπ. ἔχει ὅμως καὶ βιομηχανικά, ὅπως τὰ ὑφάσματα καὶ τὸ χαρτί. Ἐπίσης ἀλιευτικὰ καὶ ἀπὸ τὰ ὄρυκτὰ γαιάνθρακες.

Τὸ συγκοινωνιακὸ δίκτυο τῆς χώρας εἶναι ἄρκετὰ καλὸ. Διόρυγες, αὐτοκίνητα καὶ σιδηρόδρομοι ἐξυπηρετοῦν τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν κίνηση τῶν κατοίκων τῆς Ὀλλανδίας.

Ἡ Ὀλλανδία εἶναι χώρα πυκνοκατοικημένη, γιατί, ἐνῶ εἶναι τὸ 1]4 τῆς Ἑλλάδος σὲ ἔκταση, ἔχει πληθυσμὸ περισσότερο (9.715.000 κατ).

Οἱ κάτοικοι τῆς Ὀλλανδίας μιλοῦν τὴν ὀλλανδικὴ γλῶσσα καὶ στὴ θρησκεία εἶναι καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι. Εἶναι λαὸς πολιτισμένους καὶ πολίτευμά του εἶναι ἡ Συνταγματικὴ βασιλεία.

Πρωτεύουσα τῆς Ὀλλανδίας εἶναι ἡ παραλιακὴ πόλη *Χάγη* (540.000 κατ.). Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ *Ἀμστερνταμ* ἢ Ἀμστελόδαμο (815.000 κατ.), λιμάνι καὶ ἐμπορικὸ κέντρο στὴ μεγάλη λιμνοθάλασσα

τῆς Ὀλλανδίας, τὸ *Ρόττερταμ* κοντὰ στὴ Χάχη (650.00 κατ.), ἐπίσης μεγάλο λιμάνι, *Οὐτρέχτη* κλπ.

Ἡ Ὀλλανδία ἔχει σημαντικὰ ἀποικιακὰ ἐδάφη, ὅπως εἶναι π. χ. οἱ Ὀλλανδικῆς Ἰνδίες 72.000.000 κατοίκους. Γι' αὐτὸ ἡ χώρα ἔχει σημαντικό πλοῦτο κι εἶναι στὸ παγκόσμιο ἐμπόριο ἡ ὀγδόη χώρα τοῦ κόσμου.

Ἐργασίεσ. 1. Ἐκτὸς ἀπὸ τίς ἐλεύθερες ἐργασίεσ πού σκέπτεσθε, νὰ κάμετε ὅμοιεσ ἐργασίεσ μὲ ἐκεῖνεσ, πού σημειώνομε γιὰ τὸ Βέλγιο. 2. Πληροφορίεσ γιὰ τὴν Ὀλλανδία. 3. Νὰ πῆτε στὴ σειρὰ γιὰ τὴν Ὀλλανδία τὴ θέση, ἔκταση, σύνορα, παράλια, ἔδαφος, ὄρη, ποταμοί, ἄνεμοι, βροχὴ, κλίμα κλπ. 4. Εἰκόνεσ.

4. Μεγάλη Βρετανία

Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. Ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ οἱ πολυπληθεῖσ κτήσεις της ἀποτελοῦν μιὰ μεγάλη ὁμοσπονδία λαῶν, πού λέγεται Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία.

Οἱ κτήσεις της, ὅπως θὰ ἰδοῦμε παρακάτω, εἶναι στὰ διάφορα μέρη τῆσ ὕδρογειοῦ, ἀλλὰ ἡ μητροπολιτικὴ Ἀγγλία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ μεγάλα νησιὰ τῆσ *Μεγάλησ Βρετανίασ*, τῆσ *βοραιοῦ Ἰρλανδίασ*, καὶ πολλὰ μικρὰ, πού βρίσκονται στὸ Δ ἄκρο τῆσ Εὐρώπησ.

Ἡ Ἀγγλία (μητροπολιτικὴ χώρα χωρὶσ τίσ κτήσεις) ἔχει ἔκταση 242.000 τ. χλμ. καὶ βρέχεται πρὸσ Α ἀπὸ τὴ Βόρειο θάλασσα, πρὸσ Ν ἀπὸ τὴ θάλασσα τῆσ Μάγχησ, πρὸσ Δ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ πρὸσ Β ἀπὸ τὴ Νορβηγικὴ θάλασσα.

Παράλια. Τὰ παιγνιδίσματα τῆσ θαλάσσησ καὶ τῆσ ξηρῆσ φτιάχουν πολλοὺσ κόλπουσ, ἀκρωτήρια, χερσονήσουσ καὶ φιόρδ, πού θὰ τὰ βρῆτε εὐκόλα, ἂν παρατηρήσετε τὸ χάρτη σας.

Ἐδαφος. Τὸ ἔδαφος τῆσ Μεγάλησ Βρετανίασ εἶναι ποικίλο. Στὰ βόρεια εἶναι τὰ ὄρη *Γραμπάνα* (1343 μ.) πού καλύπτουν ὄλη τὴν ἔκταση ἐκεῖνη, νοτιώτερα καὶ στὸ κέντρο σχεδὸν εἶναι τὰ *Κανβριανὰ* καὶ τὰ *Πένινα* καὶ στὰ ΝΔ τὰ ὄρη τῆσ Οὐαλίασ. Ἡ ὑπόλοιπη χώρα ἀποτελεῖ τὴ μεγάλη πεδιάδα τοῦ Λονδίνου, πού διακόπτεται ἀπὸ πολλῆσ λοφοσειρέσ. Ἐξ ἄλλου τὸ νησι τῆσ Ἰρλανδίασ εἶναι πεδινὸ καὶ μόνο γύρω γύρω ἔχει ἀρκετέσ λοφοσειρέσ.

Ποταμοί. Ἡ Μ. Βρετανία ἔχει πολλοὺσ ποταμοὺσ. Οἱ μεγάλυτεροι εἶναι ὁ *Τάμεσισ*, πού περνᾷ ἀπὸ τὸ Λονδίνο, ὁ *Σέβερν*, πού

πηγάξει από τὰ ὄρη τῆς Οὐαλίας καὶ χύνεται στὸν κόλπο τοῦ Μπρι-
στόλ, ὁ *Οὔσης*, ὁ *Τέντ*, ὁ *Μέρεσϋ* κ. ἄ.

Λίμνες. Εἶναι ἡ *Λόχ-νές* στὴ Βόρειο Ἰρλανδία.

Ἄνεμοι, βροχές, κλίμα. Ἡ Μεγάλη Βρετανία δέχεται τὴν ἐπί-
δραση τοῦ ρεύματος τοῦ Κόλπου, πού γι' αὐτὸ μάθαμε στὴν Ε' τάξη.
Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἄνεμοι, πού φυσοῦν ἀπὸ τὰ δυτικά, εἶναι θερμοὶ καὶ
φέρνουν μαζί τους πολλοὺς θερμοὺς ὑδατομοῦς, πού γίνονται βροχές ἢ

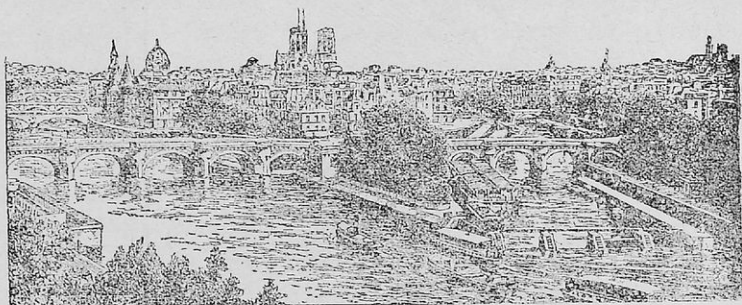
γίνονται ὀμίχλη καὶ σκεπάζουν τὴ χώρα. Ἔτσι στὴν Ἀγγλία καὶ προ-
πάντων στὰ δυτικά παράλια ἔχομε πολλὲς βροχές. Τὸ κοῦρ ὁμως ἐκεῖ
δὲν εἶναι πολὺ μεγάλο, γιατί οἱ ἄνεμοι εἶναι θερμοὶ. Στὰ ὄρη ὁμως
τῆς Βόρειας Ἀγγλίας (Σκωτία) οἱ ὑδατομοῦς κορώνουν καὶ μεταβάλλ-
ονται σὲ βροχές ἢ σὲ χιόνια τὸ χειμώνα. Ἔτσι τὸ κλίμα τῆς χώρας
παρουσιάζεται ὠκεάνειο.

Προϊόντα. Τὰ προϊόντα, πού παράγει ἡ χώρα, εἶναι :

α'. **Γεωργικά.** Δηλ. σιτάρι, βρώμη, πατάτες, κοκκινογούλια κλπ. Οί ποσότητες είναι πολὺ καλές, ἀλλὰ λίγες, γιατί δὲν ὑπάρχουν μεγάλες ἐκτάσεις γιὰ καλλιέργεια. Γι' αὐτὸ ἡ χώρα ἀναγκάζεται νὰ φέρῃ γεωργικὰ προϊόντα καὶ κυρίως δημητριακὰ ἀπὸ τὸν Καναδᾶ.

β'. **Κτηνοτροφικά.** Ἡ χώρα ἔχει πολλοὺς βοσκοτόπους καὶ γι' αὐτὸ ἔχει καὶ πολλὰ ζῶα καὶ κυρίως βόδια, χοίρους καὶ τὰ ἐξαιρέτα ἄλογα ἀγγλικῆς ράτσας, ποὺ εἶναι φημισμένα. Τὸ χοιρινὸ ἔξ ἄλλου κρέας καὶ τὸ βωδινὸ εἶναι ἐκλεκτὰ καὶ νοστιμώτατα.

γ'. **Προϊόντα ἀλιείας.** Πολλὰ καὶ ἐκλεκτὰ ψάρια ψαρεύονται στὶς θάλασσες καὶ στ' ἀκρογιάλια, δηλ. γέγγες, σαρδέλλες, βακαλάοι, ἄστακοὶ κλπ., ποὺ ἐξυπηρετοῦν καὶ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ ἔμπόριο.

Ἡ Τάμεσις μέσα στὸ Λονδίνο

Ἐργητὸς πλοῦτος. Σπουδαιότερα ὄρυκτὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπεδάφους εἶναι οἱ γαιάνθρακες, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὰ ἀνθρακωρυχεῖα της, στὰ ὁποῖα ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες, ὁ κασσίτερος, χαλκός, μολύβι, σίγκος καὶ χῶμα πορσελάνης.

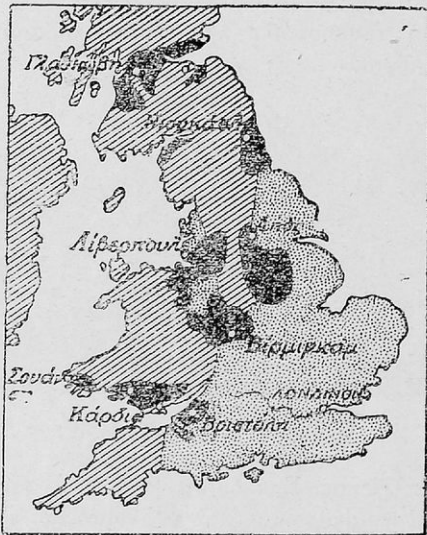
Βιομηχανία. Ἡ Ἀγγλία ἔχει πολλὰ ἑκατοντάδες χιλιάδων ἐργοστασίων, στὰ ὁποῖα ἐργάζονται ἑκατομμύρια ἐργάτες. Τὰ ἀγγλικά μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα, τὰ ὑφάσματα, μάλλινα καὶ βαμβακερά, τὰ ἀγγλικά νήματα καὶ ἕνα πλῆθος ἀκόμη βιομηχανικῶν προϊόντων εἶναι τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου. Στὴν Ἀγγλία ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ ναυπηγεῖα, ὅπου κατασκευάζονται πλοῖα πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ, καθὼς καὶ βιομηχανία κατασκευῆς πολεμικῶν ὄπλων.

Ἐμπόριο. Ζωηρότατο εἶναι καὶ τὸ ἔμπόριο στὴν Ἀγγλία. Ἡ χώρα ἐξάγει τὰ ἀφθονὰ βιομηχανικὰ προϊόντα της καὶ εἰσάγει δημη-

τριακά, μαλλιά, βαμβάκι και πρώτες ύλες από τις κτήσεις και από άλλες χώρες.

Συγκοινωνία. Ἡ χώρα ἔχει ἀνεπτυγμένα ὅλα τὰ μέσα τῶν συγκοινωνιῶν στὸ ἐσωτερικό. Μὲ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμον ἐπικοινωνεῖ ἀδιάκοπα μὲ τὸ μεγάλο της ἐμπορικὸ στόλο καὶ μὲ τὶς πυκνότετες ἀεροπορικές της γραμμές.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Μητροπολιτικῆς Ἀγγλίας περνᾷ τὰ 50.000.000 κατοίκους. Ἐπίση γλῶσσα εἶναι ἡ Ἀγγλικὴ καὶ θρησκείες ἡ Ἀγγλικανικὴ, ἡ καθολικὴ κλπ.

Ἀνθρακοφόρες περιοχὲς τῆς Ἀγγλίας

Ἀσχολίες. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὶς βιομηχανίες, τὸ ἐμπόριο, μὲ τὴν παραγωγὴ τῆς χώρας γενικά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς ἐπιστῆμες, τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες. Γι' αὐτὸ ὁ ἀγγλικὸς λαὸς εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους πολιτισμένους λαοὺς τοῦ κόσμου.

Πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἶναι συνταγματικὴ βασιλεία μὲ βασιλιά καὶ μὲ δυὸ βουλές, τὴ βουλὴ τῶν λόρδων καὶ τὴ βουλὴ τῶν κοινοτήτων. Ὁ βασιλεὺς εἶναι τὸ σύμβολο ὅλης τῆς Βρετανικῆς Κοινοπολιτείας.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Μεγάλης Βρετανίας εἶναι τὸ **Δονδῖνο**. Εἶναι χτισμένη στὶς ὄχθες τοῦ Τάμεση ποταμοῦ καὶ καὶ ἔχει 8.250.000

κατοίκους μαζί με τὰ προάσειά του. Τὸ Λονδίνο εἶναι ὡραία πόλη με μεγάλα κι ὡραῖα οἰκοδομήματα, με τὰ βασιλικά ἀνάκτορα τοῦ **Μπούκιγγαν**, με τὸ σπουδαῖο **Βρετανικὸ Μουσεῖο**, τὸ **μητροπολιτικὸ γὰρ τοῦ Ἁγίου Παύλου** κλπ. Ἐπίσης ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια καὶ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα λιμάνια τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὴ θάλασσα ἀπέχει περὶ τὰ 70 χιλιόμετρα.

Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ **Μπριστόλ** καὶ τὰ **Κάρδιφ** στὰ ΝΔ παράλια, λιμάνια με μεγάλη κίνηση ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, (τὸ Κάρδιφ ἐξάγει κυρίως κάρβουνο), τὸ **Βίρμιγγαν** (1.000.000 κατ.) με τὰ ἐργοστάσια τῆς σιδηροβιομηχανίας, τὸ **Δίβερπουλ** (750.000), μεγάλο λιμάνι με ἐμπόριο ὑφασμάτων καὶ δερμάτων, ἡ **Ὁξφόρδη** κοντὰ στὸν Τάμεση ποταμὸ καὶ περίφημη γιὰ τὸ Πανεπιστήμιό της καὶ τὰ σχολεῖα της. Ἐπίσης μεγάλες πόλεις εἶναι τὸ **Πόρτσμουθ** ναύσταθμος τῆς Ἀγγλίας στὴ Μάγνη, τὸ **Νιουκάστελ** με τὰ ἀνθρακωρυχεῖα του, τὸ **Μάντσεστερ** (670 000) με τὰ ὑφαντουργικὰ ἐργοστάσιά του, ἡ **Γλασκώβη** (1 050.000 κατ.) καὶ τὸ **Ἐδιμβούργο** (470 000 κατ.) στὴ Σκωτία, πὺ εἶναι καὶ πόλη τῶν γραμμάτων, **Σαουθάμπτον**, **Νιόβερ Χάλλ** καὶ πλῆθος ἄλλων μεγάλων καὶ μικρῶν πόλεων με ἐργοστάσια, ἐμπόριο κλπ.

Στὴ βόρειο ἐπίσης Ἰρλανδία πόλεις εἶναι ἡ **Μπελφάστ** κλπ.

Χῶρες τῆς Κοινοπολιτείας. Τὰ νησιὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας εἶναι ὁ ἐγκέφαλος ὄλων τῶν χωρῶν, πὺ ἀποτελοῦν τὴ Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία. Οἱ κυριώτερες αὐτὲς χῶρες εἶναι :

α. **Στὴν Εὐρώπη.** Γιβραλτάρ, Μάλτα καὶ ἄλλα μικρὰ νησιὰ.

β. **Στὴν Ἀφρική.** Ἀγγλοαἰγυπτιακὸ Σουδάν, Βρετανικὴ Σομαλία, Ταγκανίκα, Ροδεσία, Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις, Νοτιοδυτικὴ Ἀφρική, Νιγηρία, Χρυσὴ Ἀκτή, Σιέρρα Λεόνε, Γκάμπια κλπ.

γ. **Στὴν Ἀσία.** Κύπρος, Ἄντεν, Ἰνδίες, Κεϋλάνη, Βόρνεο, Σιγκαπούρη κλπ.

δ. **Στὴν Ὠκεανία.** Αὐστραλία, Νέα Γουίνεα, Νέα Ζηλανδία, Σαμόα καὶ πολλὰ νησιὰ.

ε. **Στὴν Ἀμερική.** Καναδάς, Νέα Γῆ, Βρετανικὴ Γουϊάνα καὶ πλῆθος ἀπὸ διάφορα νησιὰ.

Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἀγγλίας παρῶσιάζονται τὸ 500 π. χ. στὴ χώρα με τὰ ὄνόματα Κέλτες, Γαλάτες (Βρεττανοί), Καληδόνιοι καὶ Σκῶτοι. Οἱ Ρωμαῖοι ἔπειτα ἐκυρίευσαν τὴ χώρα, ἀλλ' οἱ Βρεττανοὶ ἔκαμαν πολλὰς ἐπαναστάσεις. Εἶχαν Β. Γιαννακοπούλου, Γεωγραφία τῆς Εὐρώπης, ΣΤ' Δημοτικῶ

ὅμως καὶ ἐσωτερικὲς ἐπαναστάσεις καὶ γιὰ βοήθειά τους κάλεσαν τοὺς Ἀγγλοσάξωνες, ποὺ ἐκυρίευσαν τὴ χώρα.

Ἀπὸ τὸ 1500 μ. Χ. ἀρχίζει ἡ μεγάλη πρόοδος τῆς Ἀγγλίας καὶ ἡ δημιουργία τῆς Μεγάλης Ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας.

Στοὺς δύο τελευταίους Εὐρωπαϊκοὺς πολέμους οἱ Ἕλληνοὶ καὶ οἱ σύμμαχοί των ἐνίκησαν τὴν ἰσχυρὴ Γερμανία καὶ τοὺς συμμάχους της.

Ἔργασίες 1. Μὲ ποιὲς ἀρχαῖες Ἑλληνικὲς κοινοπολιτεῖες μοιάζει ἡ Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία; 2. Σὲ ποιά κατάσταση βρίσκεται τώρα ἡ χώρα; Γιατί; 3. Πῶς ἐξηγεῖτε τὴν πρόοδο τῆς χώρας; 4. Τί γνωρίζετε γιὰ τὸν Ἀγγλικὸ στόλο; 5. Ἀνακρινώσεις γιὰ τὶς πόλεις τῆς Ἀγγλίας. 6. Ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴ χώρα καὶ τὸ λαὸ της. 7. Χάρτης. Πίνακες πόλεων, προϊόντων κλπ. εἰκόνες, γεωγραφικὸ λεύκωμα. 8. Ἐλεύθερες ἐργασίες.

Ε' ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ρωσία (Σοβιετικὴ Ἕνωση)

Γενικὴ ἐξέταση

Θέση, ἔκταση, σύνορα. Ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία εἶναι μιὰ ἀπέραντη ἔκταση, ποὺ πιάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Γιὰ τὴν Ἀσιατικὴ Ρωσία μάθαμε πέρυσι καὶ τώρα θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία βρίσκεται στὸ χῶρο τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει ἔκταση 4.800.000 τ. χλμ. Πρὸς Α χωρίζεται ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ χῶρο της μὲ τὴν ὄροσειρὰ τῶν Οὐραλίων ὄρέων καὶ μὲ τὴν Κασπία θάλασσα, πρὸς Ν μὲ τὴν Τουρκία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο, πρὸς Δ μὲ τὴ Ρουμανία, Πολωνία, Βαλτικὴ θάλασσα καὶ Φινλανδία καὶ πρὸς Β μὲ τὸ Βόρειο Παγωμένον Ὠκεανό.

Παράλια. Τὰ νότια παράλια της στὴν περιοχὴ τοῦ Εὐξείνιου παρουσιάζουν τὴν Ἀζοφικὴ θάλασσα, τὴ χερσόνησο τῆς Κριμαίας καὶ τὸν κόλπο τῆς Ὀδησσοῦ, τὰ δυτικὰ της τὸν κόλπο τῆς Ρίγας καὶ τὸ Φιννικὸ κόλπο καὶ τὰ βόρεια τὴ λευκὴ θάλασσα, τὴ χερσόνησο Κανὶν καὶ τὸν κόλπο Τσεσκάγια.

Ἔδαφος. Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας παρουσιάζεται κυρίως πεδινό. Ὁρη ἔχει στὰ ἀνατολικά τὴν ὄροσειρὰ τῶν Οὐραλίων ὄρέων (1692 μ. ὕψ.), στὰ νότια καὶ ἀνάμεσα στὴν Κασπία καὶ Εὐξείνιο τὸν Καύκασο (5.630 μ.), στὸ Ν Δ της ἄκρο τὶς προεκτάσεις

τῶν Καρπαθίων καὶ στὴν περιοχὴ Μόσχας—Χαρκόβου τὰ Βαλδάρια ὄρη, πού εἶναι χαμηλὰ ὄρη.

Πεδιάδες. Ὅλη ἡ ἄλλη περιοχὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ πεδιάδες. Ἐτσι τὰ ΒΔ τῆς χώρας ἀποτελοῦν οἱ **ῥωσικὲς χαμηλὲς πεδιάδες**, στὰ σύνορα τῆς Πολωνίας εἶναι οἱ ἐκτάσεις τῶν ἐλῶν **Πριπέτ**, στὰ ΝΔ μιὰ μεγάλη ζώνη ἀπὸ στέππες καὶ στὰ βόρεια παράλια οἱ τοῦνδρες τῆς χερσονήσου Κολᾶ καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ κόλπου Τσεσκάγια.

Ποταμοί. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία ἔχει πολλοὺς ποταμούς. Μεγαλύτεροι εἶναι ὁ **Βόλγας** μὲ μῆκος 3.700 μ., μὲ τὶς πηγές του στὰ Οὐράλια καὶ τὶς ἐκβολές του στὴν Κασπία, ὁ **Οὐράλης**, στὰ ἀνατολικά τοῦ Βόλγα, ὁ **Δόν** (Τάναϊς), **Δνείπερος** καὶ **Δνείστερος**, πού χύνονται στὸν Εὐξείνιο, ὁ **Μέμελ** καὶ **Δύνας**, πού χύνονται στὴ Βαλτική, ὁ **Ὀνέγας** καὶ ὁ **Πετσόρας**, πού χύνονται στὸ Βόρειο Ὀκεανὸ καὶ ἄλλοι πολλοί, καθὼς καὶ παραπόταμοι.

Λίμνες. Πολλὲς εἶναι οἱ Λίμνες, οἱ μεγαλύτερες ὅμως εἶναι ἡ **Λαδόγα** καὶ ἡ **Ὀνέγα**.

Ἄνεμοι, βροχές, κλίμα. Τὸ χειμῶνα στὰ βόρεια μέρη τῆς χώρας φυσοῦν οἱ βόρειοι ἄνεμοι, πού ἔρχονται συχνότατοι καὶ ὀρμητικοὶ ἀπὸ τὸν Βόρειο Παγωμένο Ὀκεανό. Ὅλα τὰ νερὰ τότε παγώνουν καὶ τὸ κρῦο εἶναι πολὺ δυνατὸ. Οἱ ἴδιοι ἄνεμοι φτάνουν καὶ στὴν ὑπόλοιπη Ρωσία καὶ γι' αὐτὸ τὸ κρῦο εἶναι δυνατὸ καὶ ἡ θερμοκρασία χαμηλοτάτη. Τὸ καλοκαίρι ὅμως δὲν φυσοῦν οἱ ἴδιοι ἄνεμοι, ἀλλὰ δυτικοί, πού δὲν φθάνουν ὡς τὸ κεντρικὸ ἔδαφος τῆς χώρας. Γι' αὐτὸ ὁ ἄερος ἐκεῖ δὲν ἀνανεώνεται καὶ γίνεται θερμὸς. Ἐτσι καὶ τὸ κλίμα στὴ Βόρεια Ρωσία εἶναι ψυχρότατο, στὴν Κεντρικὴ καὶ Νότια ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ τὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Τὰ προϊόντα τῆς Ρωσίας εἶναι **γεωργικά**, δηλ. σιτάρι, βαμπάκι, λινάρι, πατάτες, ζάχαρη, **κτηνοτροφικά**, **βιομηχανικά** καὶ **ὄρυκτά** δηλ. γαιάνθρακες, πετρέλαιο, χαλκὸ, σίδηρο, γουναρικά, ὑδράργυρο, τσίγκο κλπ.

Συγκοινωνία. Ἐχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν συγκοινωνιῶν καὶ καλὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο. Ὁ ὑπερσιβηρικὸς σιδηρόδρομος μάλιστα, συνδέει τὴν πρωτεύουσά της μὲ τὸ Βλαδιβοστόκ (στὰ παράλια τῆς Ἀσίας).

Πληθυσμὸς. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρωσίας ἀνέρχεται σὲ 150.000.000 κατοίκους, ὅλους σλάβους μὲ γλῶσσα τὴ σλαβικὴ καὶ θρησκεία τὴ χριστιανικὴ (ὀρθόδοξοι).

Πολίτευμα. Ἡ χώρα λέγεται ἔνωση Σοβιετικῶν καὶ Σοσιαλι-

στικῶν Δημοκρατιῶν (Ε.Σ.Σ.Δ.) καὶ διοικεῖται δικτατορικά ἀπὸ ἓνα Ἀνώτατο Συμβούλιο.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ρωσίας εἶναι ἡ **Μόσχα** (4.140.000 κατ.), πόλη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ μὲ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κρεμλί-
νου, ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις. Ἡ Μόσχα
εἶναι κόμβος συγκοινωνιακῶν γραμμῶν. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ
Λένινγκραντ, ἡ παλιὰ δηλ. Πετρούπολη στὸ Φιννικὸ κόλπο, ἐμπο-
ρικὸ κέντρο καὶ λιμάνι μὲ ναυπηγεῖα, τὸ **Κίεβο** (850.000 κατ.),
ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Οὐκρανίας καὶ καλὸ βιομηχανικὸ κέντρο, **Χάρ-
κοβο**, μὲ βιομηχανίες σιδήρου καὶ κέντρο παραγωγῆς γαιάνθρακα
(835.000), **Ὀδησσός**, λιμάνι σπουδαῖο στὸν Εὐξεινο Πόντο, γνωστὴ
κι ἀπὸ τὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, **Σεβαστούπολη** στὴ χερσόνησο τῆς
Κριμαίας καὶ πολλὰς ἄλλες.

Ἄλλες Εὐρωπαϊκὲς χῶρες τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Στὸν παραλιακὸ
χῶρο τῆς Βαλτικῆς ὑπῆρχαν πρὸ τοῦ πολέμου τρία μικρὰ Κράτη, ἡ
Λιθουανία μὲ 2.500.000 κατοίκους σλαβικῆς καταγωγῆς καὶ μὲ πρω-
τεύουσα τὸ **Κόβνο**, ἡ **Λεττονία** μὲ 2.000.000 κατοίκους καὶ μὲ πρω-
τεύουσα τὴ **Ρίγα** καὶ ἡ **Ἑσθονία** μὲ 1.000.000 καὶ μὲ πρωτεύουσα
τὴ **Ρεβάλ**. Τὰ κράτη αὐτὰ τῆς Βαλτικῆς (Βαλτικὰ κράτη) μὲ τὸν πό-
λεμο ἐνσωματώθηκαν στὴ Ρωσία καὶ ἔχασαν ἔτσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τους.

Ἱστορία. Οἱ ρῶσοι εἶναι λαὸς σλαβικός, ποὺ παρουσιάστηκε στὰ
σημερινὰ ἐδάφη κατὰ τὸ Μεσαίωνα. Στους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς
αὐτοκρατορίας ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσουν πολλὰς φορὰς τὴν Κωνσταν-
τινούπολη, ἀλλ' ἀπέτυχαν. Δέχτηκαν ὅμως τὸ χριστιανισμὸ καὶ στὰ
χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας θέλησαν νὰ βοηθήσουν τοὺς σκλαβωμένους
Ἕλληνας νὰ ἐπαναστατήσουν γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸ δικὸν τους σκοπὸν, νὰ
γίνουν κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Στὰ χρόνια αὐτὰ ἡ Ρωσία ἦταν μεγάλη δύναμη. Τὸ 1917 ὅμως
ἔγινε ἡ κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις, ποὺ κατάργησε τὴν ἡγεμονίαν τῶν
Τσάρων. Στὸ Β' Παγκόσμιον πόλεμον κινδύνευσε σοβαρώτατα καὶ ὑπέ-
φερε πολλὰ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Μὲ τὴ βοήθειαν ὅμως τῶν συμμάχων
εἶναι καὶ αὐτὴ μία ἀπὸ τὰς νικητρίαις μεγάλας δυνάμεις.

Ἔργασίαι. 1. Κάμετε τὸ χάρτη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ ση-
μειώστε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς χώρας. 2. Ἀνακοινώσεις γιὰ τὴ χώρα
καὶ τοὺς κατοίκους. 3. Θέμα γραπτῆς ἐργασίας: Ρωσία καὶ Ἑλλάδα. 4. Ταξί-
δια στὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. 5. Σιδηροδρομικὸ ταξίδι ἀπὸ τὴ Μόσχα ὡς τὴν
πρωτεύουσαν τῆς Πορτογαλίας Λισσαβόνα. 6. Ταξίδι ἀεροπορικὸν ἀπὸ τὸν Πει-
ραιᾶ στὸ Λένινγκραντ. 7. Γεωγραφικὸ λεύκωμα (εἰκόνες, φυσικὰς ὁμορφίαις,
οἰκοδομήματα κάτοικοι κλπ.).

ΣΤ' ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Φινλανδία

Γενική εξέταση

Ἡ Φινλανδία εἶναι χώρα τῆς Βόρειας Εὐρώπης. Ἔχει ἔκταση 337.000 τ. χλμ. καὶ βρῖσκεται στὰ ἀνατολικά τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου. Πρὸς Α συννορεύει μὲ τὴ Ρωσία, πρὸς Β μὲ τὴ Νορβηγία, πρὸς Δ μὲ τὴ Σουηδία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸ Βοθνικὸ κόλπο καὶ πρὸς Ν ἀπὸ τὸ Φιννικὸ κόλπο.

Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας, ἐκτὸς ἀπὸ μικρὰς λοφοσειρῆς, εἶναι πεδινὸ καὶ γεμάτο ἀπὸ 60.000 λίμνες, πού ἐνώνονται μεταξὺ τους οἱ περισσότερες μὲ διώρυγες. Ἔχει ἐπίσης πολλοὺς βοσκοτόπους καὶ πολλὰ δάση (καὶ γι' αὐτὸ ἔχει καλὴ κτηνοτροφία) καὶ ἐκλεκτὴ ξυλεία, ἀπ' τὴν ὁποία παράγεται καὶ ἀρκετὸ χαρτί.

Τὸ κλίμα τῆς Φινλανδίας εἶναι ψυχρὸ. Τὸ χειμῶνα οἱ λίμνες της καὶ τὰ νερὰ παγώνουν καὶ ἡ ἐπικοινωνία τῶν κατοίκων γίνεται ἐπάνω στοὺς πάγους μὲ ἔλκυθρα καὶ παγοπέδιλα.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἀνέρχεται σὲ 4.100.000 κατοίκους, ὅλους Φινλανδοὺς μὲ γλῶσσα τὴ Φινλανδική, θρησκεία τὴν Εὐαγγελικὴ καὶ μὲ πολίτευμα δημοκρατικόν.

Πρωτεύουσα τῆς Φινλανδίας εἶναι τὸ **Ἑλσίνκι** (330.000 κατ.) παραλιακὴ πόλη στὸν Φιννικὸ κόλπο, καλὸ λιμάνι καὶ βιομηχανικὸ κέντρο. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ **Βιπούρι** στὰ ἀνατολικά τοῦ Ἑλσίνκι, ἡ **Ταμπέρε**, ἡ **Βάσα** κ. ἄ.

Βορειότερα τῆς Φινλανδίας εἶναι ἡ **Λαπωνία**, πού ἀνήκει στὴ Φινλανδία. Οἱ Λάπωνες εἶναι Μογγολικῆς καταγωγῆς καὶ ἀπολίτιστοι, ζοῦν μέσα σὲ παγόσπιτα καὶ ζοῦν ἀπὸ τὸ κυνήγι τῶν Ταράνδων καὶ ἀπὸ τὴν ἀλιεία.

Ἡ Φινλανδία δὲν ἔχει μεγάλη ἱστορία. Ὡς τὰ 1914 ἦταν ρωσικὴ ἐπαρχία. Τὸ 1918 ἔγινε ἀνεξάρτητὴ χώρα. Τὸ 1939 εἶχε πόλεμο μὲ τοὺς Ρώσους καὶ στὸν τελευταῖο πόλεμο πολέμησε ἐναντίον τῆς Ρωσίας.

Ἐργασίαι. 1. Γεωγραφικὸ πλάτος καὶ μῆκος τῆς Φινλανδίας. 2. Ἐξηγήστε τὸ κλίμα τῆς χώρας. 3. Πληροφορίες γιὰ τοὺς Λάπωνες. 4. Νὰ βρῆτε τὰ ὀνόματα τῶν ὁρέων τῆς Φινλανδίας. 5. Εἰκόνες. 6. Ἐλεύθερες ἐργασίες.

2. Σουηδία

Γενική εξέταση

Ἡ Σουηδία μὲ τὴ γειτονική της Νορβηγία ἀποτελοῦν τὴ μεγάλη Σκανδιναυική Χερσόνησο, ποὺ βρίσκεται στὴ Βόρεια Εὐρώπη. Τὶς δύο αὐτὲς χῶρες θὰ ἐξετάσωμε χωριστὰ καὶ θ' ἀρχίσωμε ἀπὸ τὴ Σουηδία.

Ἡ Σουηδία βρίσκεται στὰ δυτικὰ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς Σκανδιναυικῆς Χερσονήσου. Ἡ ἔκτασή της εἶναι 450.000 τ. χλμ.

Τὸ ἔδαφός της παρουσιάζεται πεδινὸ στὰ ἀνατολικά καὶ στὰ νότια τῆς χώρας καὶ ὄρεινὸ στὰ βορειοδυτικὰ μὲ κύρια ὄρη τὴ μεγάλη ὄροσειρὰ τῶν Σκανδιναυικῶν Ἄλπεων, ποὺ εἶναι κατάφυτη ἀπὸ μεγάλη δάση.

Ἡ χώρα ἔχει ἀφθονοὺς ποταμούς, ποὺ χύνονται στὸ Βοθνικὸ κόλπο καὶ πολλὰς λίμνες. Σπουδαιότερες λίμνες εἶναι ἡ *Βένερ*, ἡ *Βέττερ* κ.ἄ.

Τὸ κλίμα τῆς Σουηδίας εἶναι ἠπειρωτικόν. Οἱ βροχὲς καὶ τὰ χιόνια, ἄλλωστε, εἶναι ἀφθονὰ ἐκεῖ καὶ τὰ νερὰ παγώνουν τὸ χειμῶνα.

Ἡ Σουηδία παράγει γεωργικὰ προϊόντα καὶ κυρίως δημητριακὰ καὶ ζαχαρότευτλα, κτηνοτροφικὰ, δασικὰ καὶ ἀλιευτικὰ. Τὰ γάλατα καὶ ἡ ξυλεία τῆς Σουηδίας εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα προϊόντα της καὶ τὸ ὑπέδαφός της δίδει σίδηρο, χαλκὸ καὶ λίγο χρυσό.

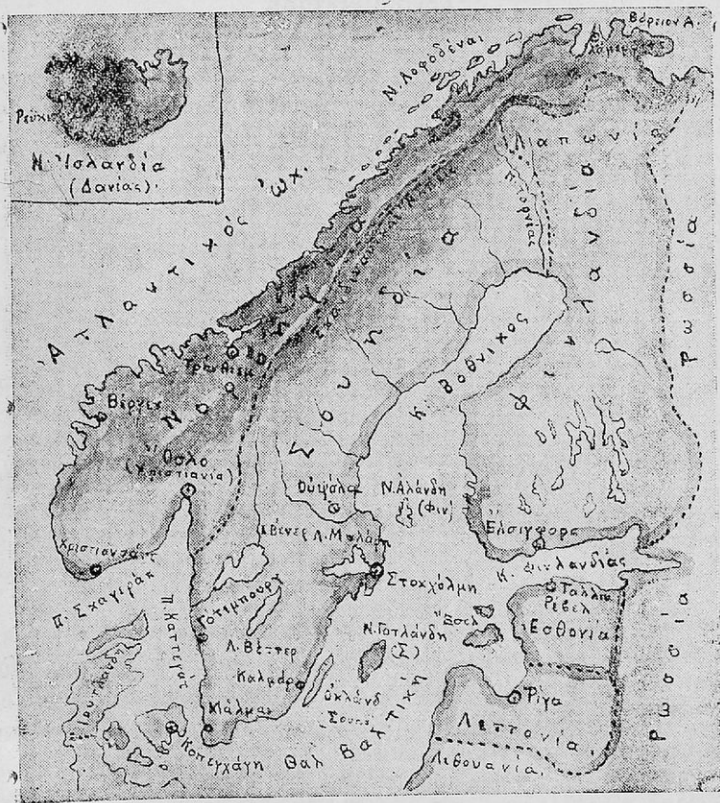
Τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι ἀρκετὰ, καλὰ καὶ φτηνά, γιὰτὶ γιὰ τὴν κίνηση τῶν ἐργοστασίων δὲν ξοδεύεται καύσιμη ἔνλη (κάρβουνο, πετρέλαιο), ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται «ὁ λευκὸς ἄνθρακας» δηλ. τὸ νερὸ (ὑδατοπτώσεις). Βιομηχανικὰ προϊόντα της εἶναι μηχανές, ἠλεκτρικὰ εἶδη, γεωργικὰ μηχανήματα, ὑφάσματα, γυαλικά, πορσελάνινα εἶδη, σπέρτα, ὑλικά χαρτιοῦ κλπ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Σουηδίας ἀνέρχεται σὲ 6.850.000 κατοίκους, γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ οἱ ἀσχολίαις τους εἶναι ἀνάλογες μὲ τὴν παραγωγή της. Ἐξ ἄλλου οἱ Σουηδοὶ εἶναι λαὸς εὐγενικός, μορφωμένος καὶ πολιτισμένος καὶ οἱ πόλεις τους ἔχουν ὥραϊα οἰκοδομήματα, λαμπροὺς ναοὺς, σχολεῖα, βιβλιοθῆκες, μεγάλους δρόμους, πλατεῖες κλπ.

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι ἡ Συνταγματικὴ Βασιλεία.

Πρωτεύουσα τῆς Σουηδίας εἶναι ἡ *Στοκχόλμη* (700.000 κατ.)

ώραιότατη πόλι και σπουδαίο λιμάνι στις άκτες τής Βαλτικῆς. Ἄλλες πόλεις είναι τὰ λιμάνια **Μάλμει** (180.000) και **Γκότενμπουργκ** (340.000 κατ.). Στην τελευταία είναι και τὰ σπουδαία ναυπηγεῖα τής Σουηδίας, ἡ **Οὐψάλα**, στο κέντρο τής χώρας με τὸ σπουδαίο πανεπιστήμιό της, ἡ **Ἀμπίσκο** κ.ά.

Σκανδιναυική Χερσόνησος—Βαλτικά Κράτη

Ἡ ἱστορία τής Σουηδίας ἀρχίζει ἀπὸ παλιὰ χρόνια. Ἡ χώρα μαζί με τὴ Νορβηγία εἶχαν ἑνωθῆ κατὰ τὸ 14ο αἰῶνα και χωρίστηκαν τὸ 1905. Ἡ Σουηδία στους δύο τελευταίους παγκοσμίους πολέμους ἔμεινε χώρα οὐδέτερη.

Ἔργασίες, 1. Δηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τὴ Σουηδία σὴ σειρά.

Θέση, ἔκταση, σύνορα, παράλια, κόλποι, ἀκρωτήρια, χειρόνησοι, ὄρη, πεδιάδες, ποταμοί, λίμνες, ἄνεμοι, βροχές, κλίμα, βλάστηση, προϊόντα, κάτοικοι, πολιτισμός, πολίτευμα, πόλεις κλπ. 2. Γεωγραφικὸ λεύκωμα (εἰκόνες).

3. Νορβηγία

Γενικὴ ἐξέταση

Ἡ Νορβηγία εἶναι ἡ μία ἀπὸ τὶς δύο χῶρες τῆς Σκανδιναβικῆς Χερσονήσου καὶ βρίσκεται στὰ δυτικὰ τῆς Σουηδίας. Ἔχει ἔκταση 322.600 τ. χιλμ. καὶ συνορεύει πρὸς Ἀ μὲ τὴ Σουηδία καὶ τὴ Φινλανδία, πρὸς Β βρέχεται ἀπὸ τὸν Βόρειο Παγωμένον Ὠκεανόν, πρὸς

Φιόρδ

Δ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικόν καὶ πρὸς Ν ἀπὸ τὴ θάλασσα τοῦ Σκαγεράκη.

Τὰ δυτικὰ τῆς παράλια εἶναι ἀνώμαλα. Θάλασσα καὶ ξηρὰ βρίσκονται σὲ ἓνα ἀτέλειωτο παιγνίδι. Οἱ ἐσοχές κι ἐξοχές φτιάχνουν μικροὺς κόλπους, τὰ **φιόρδ**, πὸν τελειώνουν σὲ ψηλοὺς κι ἀπότομους βράχους τῶν Σκανδιναβικῶν Ἄλλεων.

Τὸ ἔδαφος τῆς Νορβηγίας εἶναι ὄρεινόν, γιὰτὶ ἡ χώρα διασχίζεται σ' ὅλο τὸ μῆκος τῆς ἀπὸ τὴν ὄροσειρὰ τῶν Σκανδιναβικῶν Ἄλλεων. Ποταμοὶ εἶναι ὁ Γκλόμμεν, ὁ Λόγκ, ὁ Ἀϊλβ κλπ. καὶ οἱ λίμνες τῆς εἶναι λίγες καὶ μικρές.

Τὸ κλίμα τῆς χώρας στὰ παράλια εἶναι μαλακόν, ἀλλὰ στὸ ἐσωτερικόν καὶ στὰ βόρεια εἶναι ψυχρότατο, γιὰτὶ ἐκεῖ ἡ χώρα βρίσκεται στὴν ἐπίδραση τῶν βορειῶν ἀνέμων.

Κύρια προϊόντα τῆς Νορβηγίας εἶναι τὰ κτηνοτροφικά. Τὰ ὄρεινά

μέρη ἔχουν πολλοὺς βοσκότοπους, ὅπου βόσκουν χιλιάδες κτηνοτροφικὰ ζῶα. Ἄφθονα εἶναι καὶ τὰ δασικὰ καὶ κυρίως ἡ ξυλεία καὶ ἡ χαρτομάξα. Ἐπίσης ἡ χώρα ἔχει ναυπηγεῖα καὶ βιομηχανία μηχανημάτων, χαρτιοῦ, τροφίμων, λιπασμάτων κλπ. Καὶ τὸ ὑπέδαφος τῆς Νορβηγίας δίνει ἀρκετὰ ὄρυκτά. Σπουδαιότερα εἶναι τὸ ἄσῆμι, σίδηρος, χαλκός, μολύβι, τσίγκος κλπ. Τέλος καὶ ἡ ἄλιεῖα δίνει στὴ χώρα πολλὰ ψάρια. Ἐπίσης ἡ Νορβηγία παράγει ἐξαιρετικὸ μουρουνέλαιο, πὺ βγαίνει ἀπὸ τὴ μουρούνα, ἐνῶ τὸ κυνήγι τῆς φάλαινας εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ δίνει σὲ χιλιάδες βαρέλια τὸ λάδι.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Νορβηγίας ἀνέρχεται σὲ 3.120.000 κατοίκους. Ὅλοι τοὺς εἶναι Νορβηγοί, ἐπιδίδονται σὲ ἀσχολίες ἀνάλογες μὲ τὰ προϊόντα τῆς χώρας καὶ εἶναι ἀρκετὰ πολιτισμένοι.

Πολίτευμα τῆς χώρας ἡ Συνταγματικὴ Βασιλεία.

Πρωτεύουσα τῆς Νορβηγίας εἶναι τὸ Ὕσλο στὰ ΝΑ τῆς χώρας καὶ κοντὰ στὴ θάλασσα (290.000 κατ.). Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ Μπέργκεν (σπουδαῖο ἐπίσης λιμάνι καὶ ναυπηγικὸ κέντρο στὸ ΝΔ ἄκρο), πὺ συνδέεται μὲ τὸ Ὕσλο μὲ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, τὸ Τροντχάϊμ, Σταβάνγκερ, Νάρβικ στὰ βόρεια τῆς χώρας κ. ἄ.

Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Νορβηγίας ἔχομε νὰ ποῦμε, ὅτι καὶ μὲ τῆς Σουηδίας. Στὸν τελευταῖο πόλεμο ἡ χώρα κυριεύθηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ἀλλὰ μετὰ τὸν πόλεμο ἀπετέλεσε πάλι ἐλεύθερο κράτος.

Ἔ ρ γ α σ ί ε ς. 1. Νὰ κάμετε ὅ,τι ἐργασίες εἶπαμε γιὰ τὴ Σουηδία 2. Νὰ ἐξηγήσετε ἰδιαίτερα τὸ κλίμα τῆς χώρας. 3. Γεωγραφικὸ λεύκωμα (Εἰκόνε).

Ζ' ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Κάμετε τοὺς παρακάτω πίνακες :

1. Τὰ μεγαλύτερα ὄρη τῆς Εὐρώπης μὲ τὰ ὕψη τους.
- 2 Οἱ μεγαλύτερες πεδιάδες τῆς. Οἱ μεγαλύτεροι ποταμοί.
4. Οἱ μεγαλύτερες λίμνες.
5. Τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης στὴ σειρὰ καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκταση.
6. Τὸν ἴδιο πίνακα καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ.
7. Πίνακα τῶν πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης.
8. Πίνακα τῶν πόλεων, πὺ ἔχουν πληθυσμὸ ἄνω τῶν 500.000 κατ.
9. Πίνακα τῶν μεγαλυτέρων νησιῶν τῆς Εὐρώπης.
10. Πίνακα τῶν χωρῶν πὺ παράγουν γαιάνθρακες.
11. Πίνακα τῶν χωρῶν, πὺ παράγουν κτηνοτροφικὰ εἶδη.
12. Πίνακα τῶν μεγαλυτέρων λιμανιῶν κλπ. κλπ.
13. Ἐτοιμάστε τὸ γεωγραφικὸ λεύκωμα καὶ κάμετε μιὰ ἔκθεση τῆ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΣΑΣ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

1. Οί κάτοικοι τῆς γῆς

Τόσο στή Γεωγραφία τῆς Ε', ὅσο καί τῆς ΣΤ' τάξεως μάθαμε πολλά γιά τή γῆ. Μάθαμε πῶς ἔγινε, γιά τὸ σχῆμα της, τὴν ἐπιφάνειά της, τὸ ἐσωτερικό της κλπ. Μάθαμε ἀκόμα γιά τὴν ξηρὰ καὶ τὴ θάλασσα, γιά τοὺς κατοίκους, τὶς ἀσχολίες τους, τὶς πόλεις τους καὶ τόσα ἄλλα. Δὲ μάθαμε ὅμως πότε ἔγινε ἡ γῆ.

Αὐτὸ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ξέρη. Λέμε μόνο, πῶς ἔγινε δῶ καὶ πολλὲς χιλιάδες χρόνια. Καὶ ἀπὸ αὐτὸ μπορούμε νὰ ὑποθέσωμε, πῶς καὶ ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται ἀπὸ πολλὲς χιλιάδες χρόνια ἐπάνω στὴ γῆ.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀσφαλῶς δὲν ἦταν, ὅπως ὁ σημερινός. Ἦταν πρωτόγονος. Οὔτε τὴ φωτιά ἤξευρε, οὔτε τὰ μέταλλα, οὔτε τὰ ἐνδύματα, οὔτε νὰ φτιάχῃ σπίτια. Φοβόταν ἀκόμη τὸν κεραυνὸ καὶ ὁ,τι μεγάλο ἔβλεπε μέσα στὴ φύση. Ἀπολίτιστος καὶ ἄγριος ζοῦσε μέσα σὲ σπηλιές. Γιά ὄπλο του εἶχε τὸ ρόπαλο καὶ τροφή του ἦταν τὸ ὠμὸ κρέας τῶν ἀγρίων ζώων καὶ οἱ καρποὶ τῶν δένδρων.

Γιά θεὸ του λάτρνευε κάθε τι ἔμψυχο ἢ ἄψυχο, πού ἦταν μεγαλύτερό του καὶ πού τοῦ γεννοῦσε τὸ θαυμασμό. Ἦταν δηλ. μὲ δυὸ λέξεις βάρβαρος καὶ ἀπολίτιστος.

Ὁ πρωτόγονος αὐτὸς ἄνθρωπος ζοῦσε στὶς τροπικὲς χῶρες τῆς γῆς δηλ. στὴν περιοχὴ τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Κίνας, τῆς Αἰγύπτου. Ὑστερα μετακινήθηκε πρὸς τὶς εὐκρατεσ ζῶνες, ἀπὸ κεῖ πρὸς τὶς ψυχρὲς καὶ τέλος σ' ὅλες τὶς ἐκτάσεις τῆς γῆς.

Σιγὰ σιγὰ ὅμως καὶ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ ἄρχισε καὶ ὄλο νὰ προοδεύῃ. Γνώρισε τὴ φωτιά, ἔμαθε νὰ ἐξηγῇ πολλὰ φυσικὰ φαινόμενα, εἶδε πολλὰ ἀπὸ τὰ μυστικὰ τῆς φύσεως, ἔγινε δαμαστής πολλῶν ἀγρίων στοιχείων, ἄρχισε νὰ φροντίζει γιά τὸν ἑαυτό του, νὰ καλγιεργῇ τὸ πνεῦμα του καὶ μὲ μιὰ λέξη νὰ ἐκπολιτίζεται.

Στὸ πέρασμά του μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες εἶδε καὶ ἔμαθε πολλά. Καλλιέργησε συστηματικὰ τὴ γῆ, ἔκτισε ὠραίους ναοὺς, τοίχισε τὶς πόλεις του, ἔκαμε πολέμους, νικήθηκε, νίκησε καὶ τέλος ἔφτασε ὁ ἄνθρωπος στὸν αἰῶνα μας, στὸν αἰῶνα αὐτὸν τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ γῆ πιά εἶναι δική του. Ξέρει νὰ ἐκμηδενίζη τὶς ἀποστάσεις. Νίκησε τὸ νερὸ μὲ τὰ καράβια του καὶ τοὺς αἰθέρες μὲ τὰ ἀεροπλάνα καὶ τὰ ὑπερφρούρια. Ἐσκαψε βαθειὰ στὴ γῆ καὶ βρῆκε τὰ μυστικά της. Ἀνέβηκε σὲ ἀπάτητες κορφές καὶ γνώρισε καλὰ τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ Δημιουργοῦ καὶ τὴ χαρὰ τῆς δικῆς του δημιουργίας.

Καὶ θὰ προχωρήσῃ ἀκόμα. Καὶ ἀκόμα θὰ προοδεύσῃ. Μὰ ποῦ θὰ φτάσῃ ; Τὸ τέλος του εἶναι ἄγνωστο. Ὅπως ἄγνωστη εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ του.

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς. 1. Ζητήστε πληροφορίες γιὰ τὸν πρωτόγονο ἄνθρωπο σὲ διάφορα βιβλία καὶ λεξικά. 2. Σήμερα ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἄγριοι καὶ ἀπολίτιστοι ; Ποῦ ; 3. Εἰκόνες.

2. Οἱ φυλὲς τῶν ἀνθρώπων

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν μοιάζουν μεταξύ τους. Ἄλλοιώτικος εἶναι ἓνας Ἕλληνας, ἓνας Ἰνδός, Ἄραβας, Ἐσκιμῶς, Μαλαίσιος. Ὅλοι αὐτοὶ μεταξύ τους εἶναι ἄλλοιώτικοι, γιατί διαφέρουν στὸ χρῶμα, στὸ ἀνάστημα, στὰ μάτια, στὴ μύτη, στὸ στόμα, στὰ μάγουλα, στὸ σχῆμα τοῦ κεφαλιοῦ, στὰ μαλλιά κλπ. Εἶναι ἄλλοιώτικοι λοιπόν, γιατί ἀνήκουν σὲ διαφορετικὲς φυλές.

Οἱ σπουδαιότερες φυλές, στὶς ὁποῖες μπορούμε νὰ κατατάξομε τοὺς ἀνθρώπους εἶναι πέντε :

α. **Λευκὴ ἢ Καυκασία φυλὴ.** Οἱ ἄνθρωποι τῆς φυλῆς αὐτῆς ἔχουν λευκὸ δέρμα, ψηλὸ σχετικὰ ἀνάστημα, πρόσωπο στρογγυλὸ καὶ κανονικόν, μαλλιά καστανά, μαῦρα ἢ ξανθά, μάτια καστανά, μαῦρα ἢ γαλανὰ καὶ σῶμα συμμετρικόν. Στὴ φυλὴ αὐτὴ ἀνήκουν οἱ Εὐρωπαῖοι, Καυκάσιοι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Πολυνησίας.

β. **Κίτρινη ἢ μογγολικὴ φυλὴ.** Οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς φυλῆς ἔχουν δέρμα κίτρινο, ἀνάστημα μέτριον, πρόσωπον πλατὺ καὶ ἐξογκωμένα μάγουλα. Στὴ φυλὴ αὐτὴ ἀνήκουν οἱ Κινέζοι, Ἰάπωνες, Μογγόλοι, Θιβητιανοί, Οὐγγροὶ κλπ.

γ. **Μαύρη ἢ αἰθιοπικὴ φυλὴ.** Στὴ φυλὴ αὐτὴ ἀνήκουν οἱ κάτοικοι τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς καὶ πολλοὶ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀμερι-

κῆς. Τὰ χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα εἶναι δέρμα μαῦρο, μαλλιά δλόμαυρα καὶ σγουρά, μύτη πλατειά, χεῖλη χονδρά καὶ μεγάλα καὶ ἀνάστημα μέτριο, κανονικὸ ἢ ψηλό.

δ. Ἑρυσθρόδερμη ἢ ἀμερικανικὴ φυλὴ. Στὴ φυλὴ αὐτὴ ἀνήκουν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Χαρακτηριστικά τῆς φυλῆς αὐτῆς εἶναι χρῶμα τοῦ προσώπου χάλκινο, ἀνάστημα ψηλό, μαλλιά πυκνά καὶ ἴσα, μύτη μεγάλη, μάγουλα ἐξογκωμένα.

ε. Μαλαϊκὴ φυλὴ. Ἡ φυλὴ αὐτὴ συναντᾶται στὴν Ἰνδονησία καὶ σὲ νησιά τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς φυλῆς αὐτῆς εἶναι δέρμα σκοῦρο καστανὸ ἢ μελαχροινό, ἀνάστημα μέτριο, πρόσωπο πλατὺ καὶ μάγουλα ἐξογκωμένα.

Ἔργασίες. 1. Κοιτάξτε σὲ λεξικά (Ἐγκυκλοπαίδεια) ἢ σὲ ἄλλα βιβλία νὰ βρῆτε ἀνθρώπους, ποὺ νὰ ἀνήκουν στὶς πέντε φυλές. Ἴδτε τίς εἰκόνες. Οἱ εἰκόνες παρουσιάζουν τοὺς ἀνθρώπους τῶν διαφόρων φυλῶν νὰ ἔχουν τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα, ποὺ εἴπαμε παραπάνω γιὰ κάθε φυλὴ. 2. Εἰκόνες.

3. Γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων

Ἀνάμεσα στὰ σπουδαῖα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ ἡ γλῶσσα. Ὁ πρωτόγονος δὲν θὰ ἤξερε νὰ ὀμιλῇ. Ὅταν ὅμως ἦλθε σὲ ἐπικοινωνία μὲ ἄλλους ἀνθρώπους, τότε ἀσφαλῶς χρειάστηκε νὰ συνεννοηθῇ. Στὴν ἀρχὴ φυσικὰ βρῆκε ὀρισμένα συνθήματα καὶ σιγὰ-σιγὰ προχώρησε καὶ ἔφτιασε τὴ γλῶσσα του, τὸ μέσο αὐτὸ γιὰ τὴ συνεννόησή του μὲ τοὺς ἄλλους.

Σήμερα ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἐπάνω στὴ γῆ μιλοῦν κάποια γλῶσσα. Οἱ γλῶσσες τῶν ἀγρίων εἶναι βέβαια πολὺ φτωχές, ἀλλὰ οἱ γλῶσσες τῶν πολιτισμένων λαῶν εἶναι πλούσιες.

Ἡ ἐπιστήμη, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τίς γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ἡ γλωσσολογία, δὲν μπόρεσε νὰ μᾶς πῆ ἀκόμη πόσες γλῶσσες μιλοῦνται πάνω στὴ γῆ. Πάντως δὲν εἶναι λιγώτερες ἀπὸ χίλιες.

Ἀπ' αὐτὲς ὅμως οἱ κυριώτερες εἶναι λίγες. Ἔτσι τὴν *κινεζικὴ* τὴ μιλοῦν 450 ἑκατομ. περίπου ἀνθρώποι. Τὴν *Ἰνδονησιακὴ* 300 ἑκ., τὴν *ἀγγλικὴ* 300 ἑκ., τὴν *σλαβικὴ* 250 ἑκ., τὴν *ἰσπανικὴ* 120 ἑκ., τὴν *γερμανικὴ* 100 ἑκ., τὴν *ἰαπωνικὴ* 80 ἑκ., τὴν *γαλλικὴ* 75 ἑκ., τὴν *ἰταλικὴ* 60 ἑκατ., τὴν *Ἑλληνικὴ* 10 ἑκ. κλπ.

Οἱ γλῶσσες, ποὺ μιλοῦνται στὴν Εὐρώπη, εἶναι πολλές. Ὅλες ὅμως ἔγιναν ἀπὸ τίς 3 παλαιῆς γλῶσσες, δηλ. ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ, τὴ Λατινικὴ καὶ τὴν Σλαβικὴ.

Ἔργασίαι. 1. Ποιῆς γλῶσσας ἔγιναν ἀπὸ τῆ Λατινικῆ γλῶσσα; 2. Ποιῆς ἀπ' ὅλες τὶς γνωστῆς γλῶσσας εἶναι οἱ πιὸ πλούσιες σὲ λέξεις καὶ σὲ νοήματα; 3. Γιατί οἱ πολιτισμένοι λαοὶ ἔχουν καὶ πιὸ πλούσιες γλῶσσας; 4. Ἐλεύθερες ἐργασίαι.

4. Θρησκείαι τῶν ἀνθρώπων

Ὁ πρῶτος ἀνθρώπος, ὅπως ξέρομε, ἔβλεπε τὶς ἀστραπές, τὶς βροντῆς καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ τρομάζε ἢ γέμιζε ἢ ψυχὴ του μὲ θαυμασμό, γιατί δὲν ἤξερε νὰ τὰ ἐξηγήσῃ. Ἐβλεπε δηλ. στὴ φύση δυνάμεις μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς δικῆς του καὶ γι' αὐτὸ τὶς πίστευε γιὰ θεοὺς. Ἔτσι ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται οἱ θρησκείαι.

Οἱ πρῶτες θρησκείαι ἦταν πίστη μὲ λατρεία σὲ πράγματα, ἀντικείμενα καὶ φαινόμενα, δηλ. σὲ εἶδωλα. Ἄλλες πάλι ὁμάδες ἀνθρώπων πίστεψαν σὲ ἔμψυχα ἀντικείμενα, σὲ μεγάλα πρόσωπα, σὲ ζῶα κλπ., πὸν τὰ φαντάσθηκαν γιὰ θεοὺς. Καὶ τέλος ὁ νεώτερος ἀνθρώπος, ὁ πιὸ πολιτισμένος εἶδε τὸν ἑαυτὸ του, τὴ φύση καὶ ὅλο τὸν κόσμον σὰ δημιουργία μιᾶς μεγάλης δυνάμης, δηλ. τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ.

Ἔστερα ἀπὸ αὐτὰ μπορούμε νὰ κατατάξωμε τὶς θρησκείαι σὲ **θρησκείαι φετιχιστικῆς, πολυθεϊστικῆς καὶ μονοθεϊστικῆς.**

Φετιχιστικῆς θρησκείαι εἶναι οἱ θρησκείαι τῶν εἰδώλων, πολυθεϊστικῆς οἱ θρησκείαι μὲ τοὺς πολλοὺς θεοὺς (ὅπως ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, Ρωμαίων κλπ.) καὶ μονοθεϊστικῆς οἱ θρησκείαι τοῦ ἕνὸς καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Κυριώτερες ἀπὸ τὶς μονοθεϊστικῆς εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς, ὁ Ἰουδαϊσμὸς καὶ ὁ Μωαμεθανισμὸς.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς κύριες Ἐκκλησίες. Τὴν ὀρθόδοξο ἐκκλησία, τὴν καθολικὴ καὶ τὴν ἐκκλησία τῶν διαμαρτυρομένων. Στὴν ὀρθόδοξο ἐκκλησία ἀνήκουν οἱ Ἕλληνες, Ρῶσοι, Σέρβοι, Βούλγαροι καὶ Ρουμάνοι. Στὴν καθολικὴ οἱ Ἰταλοὶ, Γάλλοι, Νότιοι Γερμανοὶ, Ἰσπανοὶ, Πορτογάλοι καὶ οἱ λαοὶ τῆς Κεντρικῆς καὶ Νότιας Ἀμερικῆς. Στὴν ἐκκλησία τῶν διαμαρτυρομένων οἱ Γερμανοὶ, Δανοὶ, οἱ λαοὶ τῆς Σκανδιναυικῆς Χερσονήσου, οἱ Βέλγοι, Ὀλλανδοὶ, Ἄγγλοι, οἱ κάτοικοι τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς κλπ.

Ἔργασίαι. 1. Ἀνακοίνωση ὅλων, ὅσον μάθατε ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ γιὰ τὶς θρησκείαι. 2. Τί διδάσκει ὁ Χριστιανισμὸς; 3. Ἀπὸ ποιῆς θρησκείαι ἔγινε ὁ Μωαμεθανισμὸς; 4. Τί θρησκεία εἶναι ὁ Βουδδισμὸς, ὁ Κομφουκισμὸς καὶ ὁ Βραχμανισμὸς; (Πληροφορίες). 5. Ποιὰ εἶναι ἡ θρησκεία τῶν Ἐρυθροδέρμων; 6. Τί θρησκεία ἦταν ἡ θρησκεία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων; Οἱ θεοὶ τῶν;

5. Πολιτεύματα

Κάθε λαός και κάθε κοινωνία και Κράτος αποτελούνται από άτομα. Το άτομο ανήκει στην οικογένεια. Πολλές οικογένειες αποτελούν την κοινότητα και πολλές κοινότητες τη φυλή, το έθνος, το Κράτος.

Κάθε κράτος διοικείται με κάποιον τρόπο. Οί τρόποι αυτοί λέγονται πολιτεύματα. "Άλλο κράτος έχει βασιλεία, άλλο πρόεδρο δημοκρατίας, άλλο δικτατορία κλπ.

Στην αρχαία Ελλάδα υπήρχαν κυρίως δύο Πολιτεύματα, το ολιγαρχικό και το δημοκρατικό. Τα πολιτεύματα όμως, τα οποία έχουν σήμερα τα διάφορα κράτη είναι :

α. **Ἡ απόλυτη μοναρχία.** Μονάρχης είναι ο βασιλεύς, πού διοικεί ως τὸ θάνατό του, ὅπως αὐτὸς θέλει. Αὐτὸς διορίζει τὴν Κυβέρνηση καὶ ἡ θέλησή του εἶναι νόμος. Τέτοιο πολίτευμα δὲν ὑπάρχει σχεδὸν σήμερα.

β. **Ἡ συνταγματικὴ βασιλεία.** Σύμφωνα με τὸ πολίτευμα αὐτὸ ἀνώτατος ἄρχοντας τοῦ κράτους εἶναι ὁ βασιλεύς, πὸν κυβερνᾷ σύμφωνα με ἓνα ἀνώτατο καὶ γενικὸ νόμο. πὸν ἔχει πολλὰ διατάξεις (ἄρθρα), τὸ **Σύνταγμα**, καὶ σύμφωνα με τοὺς νόμους πὸν ψηφίζει ἡ Βουλὴ. Ὁ βασιλεὺς ὑπακούει καὶ διοικεῖ σύμφωνα με τὸ Σύνταγμα. Μιὰ ἀπόφασή του ἢ πράξι ἀντίθετη πρὸς τὸ σύνταγμα εἶναι ἀντισυνταγματικὴ καὶ τέτοιες ἀποφάσεις δὲν παίρνει ὁ βασιλεὺς. Τὸ πολίτευμα αὐτὸ λέγεται καὶ **βασιλενομένη δημοκρατία**, γιατί ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ κράτους λύνονται με δημοκρατικὸ τρόπο.

Τέτοιο πολίτευμα ἔχουν πολλὰ κράτη. "Ένα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ Ἑλλάδα.

γ. **Δημοκρατία.** Στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα ἀνώτατος ἄρχοντας εἶναι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, πὸν ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ γιὰ ὀρισμένα χρόνια. Σύμφωνα με τὸ πολίτευμα αὐτὸ ὑπάρχουν δυὸ Σώματα, ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία. Βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ ἐκλέγονται με ψῆφο ἀπὸ τὸ λαό.

δ. **Ὁμοσπονδιακὸ πολίτευμα.** Σύμφωνα με τὸ πολίτευμα αὐτὸ πολλὰ κράτη, πὸν ἔχουν δικές τους κυβερνήσεις, ἀποτελοῦν ἓνα μεγάλο κράτος, μιὰ ὁμοσπονδία, πὸν διοικεῖται ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ κυβέρνηση, πὸν ἔχει ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πρόεδρο δημοκρατίας ἢ βασιλέα. Τέτοια ὁμοσπονδιακὰ κράτη (κοινοπολιτεῖες) εἶναι οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς με πρόεδρο τῆς δημοκρατίας τὸν Ἀϊζενχάουερ καὶ ἡ Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία με ἀνώτατα ἄρχαντα τὴν βασίλισσα Ἐλισάβετ Β', ἢ Ἑλβετία κλπ.

ε. Σοβιετικό πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα αὐτὸ εἶναι τὸ γνωστὸ κομμουνιστικὸ πολίτευμα. Σύμφωνα μὲ αὐτὸ ἡ χώρα διοικεῖται ἀπὸ ἓνα συμβούλιο μὲ ἓνα ἀνώτατο ἀρχηγὸ τοῦ Κράτους, πὸν εἶναι μέλος τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, τοῦ μόνου κόμματος, πὸν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει σὲ μιὰ χώρα. Τέτοιο πολίτευμα ἔχουν ἡ Ρωσία καὶ οἱ γειτονικὲς τῆς χώρες, πὸν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ δικτατορία.

στ. Δικτατορία. Σύμφωνα μὲ τὸ πολίτευμα αὐτὸ διοικεῖ, ὅπως θέλει τὴν χώρα ἓνα ἄτομο, πὸν κατώρθωσε νὰ ἀναδειχθῇ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσία. Δικτατορικὸ πολίτευμα εἶχε πρὶν καὶ στὸ διάστημα τοῦ τελευταίου πολέμου ἡ Ἰταλία (Φασισμὸς—Μουσολίνι) καὶ ἡ Γερμανία (Χίτλερ). Δικτατορικὸ πολίτευμα τώρα ἔχει μόνον ἡ Ἰσπανία (Φράνκο).

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς 1. Κάνετε ἓνα πῖνακα τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης μὲ τὰ πολιτῦματά τους.

6. Ἐκταση καὶ πληθυσμὸς τῶν μεγαλυτέρων Κρατῶν τῆς γῆς

Τὰ κράτη δὲν εἶναι ἴδια στὴν ἔκταση καὶ στὸν πληθυσμὸ. Ἄλλα εἶναι μεγαλύτερα σὲ ἔκταση καὶ ἄλλα μεγαλύτερα στὸν πληθυσμὸ.

Τὰ μεγαλύτερα κράτη σὲ ἔκταση εἶναι :

α.	Ἡ Ἰαγγλία καὶ οἱ κτήσεις τῆς.	Ἐχει ἔκταση	31.014.091	τ. χλμ..
β.	Ρωσία (Ε.Σ.Σ.Δ.)	» «	21.647.778	»
γ.	Γαλλία (μὲ τὶς ἀποικίες τῆς)	» »	12.479.230	»
δ.	Κίνα	» »	9.994.142	»
ε.	Ἡνωμένες Πολιτεῖες Ἀμερικῆς	» »	9.373.542	»
στ.	Βραζιλία (Ν. Ἀμερικῆ)	» »	8.524.418	»
ζ.	Ἀργεντινὴ (Ν. Ἀμερικῆ)	» »	2.796.994	»
η.	Ἀγγλοαιγυπτιακὸ Σουδάν	» »	2.401.000	»
θ.	Ὀλλανδία (μὲ τὶς ἀποικίες)	» »	2.080.235	»
ι.	Μεξικὸ	» »	1.969.400	»

Τὰ μεγαλύτερα κράτη σὲ πληθυσμὸ εἶναι :

α.	Ἰαγγλία (μὲ τὶς κτήσεις τῆς). Πληθυσμὸ	547.926.065	κατ..
β.	Κίνα	463.000.000	»
γ.	Ρωσία (Ε.Σ.Σ.Δ.)	194.409.385	»
δ.	Ἡνωμένες Πολιτεῖες Ἀμερικῆς	149.110.995	»
ε.	Γαλλία (μὲ τὶς ἀποικίες)	114.454.634	»
στ.	Ὀλλανδία (μὲ τὶς κτήσεις)	82.024.042	»
ζ.	Ἰαπωνία	78.623.719	»

η. Γερμανία	Πληθυσμὸ	65.910 000	κατ.
θ. Βραζιλία	»	47.550.000	»
ι. Ἰταλία	»	46 110.000	»

Ἐργασίαι 1. Τί ἔκταση καὶ πληθυσμὸ ἔχουν ἡ Ἑλλάδα, Ἑλβετία, Νορβηγία, Αὐστρία; 2. Πίνακες, γεωγραφικὸ λεύκωμα.

7. Οἱ μεγαλύτερες πόλεις τῆς γῆς

Οἱ μεγαλύτερες πόλεις τῆς γῆς εἶναι :

1. Νέα Ὑόρκη μὲ τὰ προάστεια		11.690.520	κατ.
2. Λονδίνο » » »		8.244.370	»
3. Τόκιο		6.778 804	«
4. Σαγκάη		4.630.385	»
5. Μόσχα		4 137.018	»
6. Σικάγο		3.600.000	»
7. Λένινγκραντ		3.191.304	»
8. Βερολίνο		3.180.383	»
9. Μπουένος Ἀϊρες		3.150.000	»
10. Παρίσιοι		2.725.379	»

Ἀπὸ τὶς παραπάνω πόλεις ἔχουν χωρὶς τὰ προάστεια ἡ Νέα Ὑόρκη 7.783.000 καὶ τὸ Λονδίνο 4.470.814 κατοίκους.

Ἐργασίαι. Κάνετε πίνακα τῶν πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἔχουν πάνω ἀπὸ 500.000 κατοίκους.

8. Συγκοινωνίες

Οἱ συγκοινωνίες, γιὰ νὰ φτάσουν στὴ σημερινὴ ἀνάπτυξή τους, πέρασαν ἀπὸ πολλὰ στάδια. Αὐτὸ τὸ πράγμα θὰ τὸ καταλάβουμε, ἂν σκεφθοῦμε, πὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος χρησιμοποιοῦσε μόνο τὰ πόδια του καὶ κατόπιν τὰ μονόξυλα, τὶς σχεδίαις καὶ τὰ ζῶα. Ἀργότερα, ποὺ ἔμαθε νὰ χρησιμοποιεῖ τὸν τροχὸ (ρόδα), ἔκαμε ἀμάξια καὶ διάφορα τροχοφόρα, ποὺ σέρνονταν μὲ ζῶα.

Ἔτσι χρειάστηκαν χιλιάδες χρόνια γιὰ νὰ φτάσῃ ὁ ἄνθρωπος στὰ σημερινὰ συγκοινωνιακὰ μέσα.

Οἱ συγκοινωνίες τώρα εἶναι τριῶν εἰδῶν : Συγκοινωνίες τῆς ξηρᾶς, τῆς θαλάσσης καὶ ἀεροπορικῆς συγκοινωνίες.

α. Συγκοινωνίες τῆς ξηρᾶς. Πάλι χρησιμοποιοῦνται τὰ ζῶα, ἀλλὰ στὰ παλιὰ συγκοινωνιακὰ μέσα προστίθεται τώρα τὸ αὐτοκίνητο καὶ ὁ σιδηρόδρομος.

Τὸ αὐτοκίνητο στὰ τελευταῖα χρόνια πῆρε μεγάλη ἐξέλιξη καὶ διάδοση. Ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς διασχίζονται ἀπὸ αὐτοκινητόδρομους. Ἡ

ατμομηχανή ἐξ ἄλλου τοῦ Στέφενσον τελειοποιήθηκε καὶ κινεῖ δλοκλή-
ρους σιδηροδρομικοὺς συρμούς, ἐπάνω σὲ σιδερένιες γραμμές. Τέτοιες
σιδηροδρομικὲς γραμμὲς ὑπάρχουν σὲ κάθε χώρα καὶ εὐκόλα μπορεῖ
κανεὶς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ ταξιδεύσῃ σ' ὅποιο μέρος τῆς Εὐρώπης
θέλει καὶ ἀπ' ὅποια εὐρωπαϊκὴ πόλις θέλει, μπορεῖ νὰ φτάσῃ σιδηρο-
δρομικῶς μὲ τὸν ὑπερσιβηρικὸ σιδηρόδρομο στὰ πρὸ ἀνατολικά ἄκρα
τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ τίς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς μπορεῖτε εὐκόλα νὰ τὶς
ταρακολουθήσετε στὸ χάρτη ξεκινώντας ἀπὸ τὰ δυτικὰ παράλια τῆς
Εὐρώπης. Τὸ ἴδιο πάλι μπορεῖτε νὰ κάνετε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀμε-
ρικῆς ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἠπείρων.

β. **Θαλάσσιες συγκοινωνίες.** Τὸ ἀτμόπλοιο μπορεῖ ἀπὸ τὸν
Πειραιᾶ νὰ μᾶς φέρῃ σ' ὅποιο λιμάνι τῆς Εὐρώπης θέλομε. Μὲ τὰ
μεγάλα ἀτμόπλοια, τὰ ὑπερωκεάνεια μποροῦμε νὰ ταξιδέσωμε στὴ
Βόρεια ἢ στὴ Νότια Ἀμερικὴ. Ἐπίσης μποροῦμε, περνώντας τὸ Γι-
βραλιῶ, νὰ κάνωμε τὸ γύρο τῆς Ἀφρικῆς ἢ ἀπὸ τὸ Σουέξ νὰ φτά-
σωμε στὰ λιμάνια τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ὠκεανίας.

γ. **Ἀεροπορικὲς συγκοινωνίες.** Ἀπὸ τότε, πού ὁ ταγματάρχης
Λίντμπεργκ πέρασε τὸν Ἀτλαντικὸ μὲ τὸ ἀεροπλάνο του καὶ ἔφτασε
ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ στὴν Εὐρώπη, ἄρχισε νὰ δίδεται μεγάλη σημασία
στὴν ἀεροπορία. Ἐτσι ἡ ἀεροπορία στὰ τελευταῖα χρόνια διαδόθηκε
πολύ. Πολλὰ ἀεροπλάνα ξεκινοῦν κάθε μέρα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὸ
Λονδίνο καὶ τὴν Ἀμερικὴ καὶ πολλὰ φεύγουν γιὰ τὴν Ἀσία καὶ Αἴ-
γυπτο. Ἀξίζει μάλιστα νὰ προτιμᾶ κανεὶς τὸ ἀεροπλάνο, γιὰτὶ εἶναι
τὸ ταχύτερο συγκοινωνιακὸ μέσο. Ἐτσι. π. χ. γιὰ νὰ πᾶμε ἀπὸ τὴν
Ἀθῆνα στὴ Θεσσαλονίκη, κάνομε μιὰ ὥρα καὶ 15 λεπτά, ἐνῶ μὲ τὸ
σιδηρόδρομο θέλομε 12—14 ὥρες καὶ μὲ τὸ πλοῖο 16—18 ὥρες.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἡ συγκοινωνία εἶναι θεῖο δῶρο. Γιατὶ μὲ τὰ
μέσα τῆς γνωρίζομε καὶ τὸν ἄλλο κόσμῳ καὶ γινόμεσθε ἔτσι πρὸ ἡμε-
ροι, πρὸ εὐγενικοὶ καὶ πρὸ πολιτισμένοι.

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς. 1. Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ διαδρομὴ μας μὲ σιδηρόδρομο ἀπὸ
τὴ Χάρβη τῆς Γαλλίας ὡς τὸ Βλαδιβοστόκ; 2. Ἀπὸ τὴ Μαδρίτη στὴν Κων-
σταντινούπολη καὶ στὸν Περσικὸ κόλπο; 3. Ἡ διαδρομὴ μας μὲ πλοῖο ἀπὸ
τὴν Ὀδησσὸ (χωρὶς νὰ περάσωμε τὸ Βόσπορο) στὴ Βαλτικὴ θάλασσα; Στὴ
Βουδαπέστη; 4. Ἡ διαδρομὴ μας μὲ πλοῖο ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὸ Τόκιο; (Νὰ
προτιμήσετε τὴ συντομώτερη διαδρομὴ). 5. Νὰ κάνετε καὶ σεῖς ὅμοια ταξίδια.
6. Ἐπίσης νὰ χαράξετε στὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας, πού κάνετε, τίς ἀεροπορικὲς
γραμμὲς, πού ἐνώνουν τὴν Ἀθῆνα μὲ τὴ Θεσσαλονίκη, Βόλο, Λάρισα, Καβάλα,
Ἡράκλειο, Ἰωάννινα.

Τέλος συγκεντρώστε ὅλο τὸ γεωγραφικὸ ὕλικὸ τοῦ ἔτους καὶ ετοιμάστε τὴ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ)

Μ. Ἰωαννίδου—Β. Γιαννακοπούλου, Γεωγραφία τῆς Εὐρώπης, ΣΤ' Δημ. 8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Α'. Ἡ Γῆ

1. Σχήμα καὶ μέγεθος τῆς γῆς	σελ.	5
2. Ἡ Λιθόσφαιρα	»	7
3. Πετρώματα : α' Τί εἶναι τὰ πετρώματα, β' Πῶς ἔγιναν τὰ πετρώματα	»	7
4. Μεταβολές ἐπάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Αἰτίες τῶν μεταβολῶν	»	9
5. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς : α' Γενικά γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ. β' Ἡφαίστεια. γ' Σεισμοί. δ' Θερμὲς πηγές	»	9
6. Κινήσεις τῆς γῆς. α' Γύρω στὸν ἄξονά της, β' Γύρω στὸν ἥλιο. γ' Μονάδες χρόνου. δ' Ἡμερολόγια	»	10

Β'. Ὁ ἔναστρος οὐρανὸς

1. Ἄστρα καὶ ἀστερισμοί : α' Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Γαλαξία. β' Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Μεγάλης Ἄρκτου. γ' Τῆς Μικρᾶς Ἄρκτου	»	17
2. Πλανῆτες καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρες : α' Πλανῆτες. β' Ἀπλανεῖς	»	19
3. Δορυφόροι	»	20
4. Κομήτες	»	20
5. Διάττοντες ἀστέρες	»	21
6. Ὁ ἥλιος : α' Γενικά γιὰ τὸν ἥλιο. β' Ἐκλειψὴ τοῦ ἥλιου	»	22
7. Ἡ σελήνη : α' Γενικά γιὰ τὴ σελήνη. β' Φάσεις τῆς σελήνης. γ' Ἐκλειψὴ τῆς σελήνης	»	23

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Α'. Ἐξέταση τῆς Εὐρώπης

α' Φυσική εξέταση. β' Οικονομική εξέταση. γ' Κά-
τοικοι. δ' Πόλεις τῆς Εὐρώπης. ε' Διαίρεση τῆς
Εὐρώπης. στ' Ἱστορία τῆς Εὐρώπης

σελ. 26

Β'. Νότια Εὐρώπη

I. Βαλκανική Χερσόνησος

1. Ἡ Ἑλλάδα μας. Φυσική εξέταση. β' Οικονομική εξέ- ταση γ' Κάτοικοι τῆς Ἑλλάδας. δ' Περιοχές τῆς Ἑλλάδας. ε' Πόλεις τῆς Ἑλλάδας	»	34
2. Ἀλβανία. Γενική εξέταση	»	47
3. Γιουγκοσλαβία. Γενική εξέταση	»	50
4. Βουλγαρία. » »	»	52
5. Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία » »	»	55
6. Ρουμανία » »	»	57

II. Ἱταλικὴ Χερσόνησος

1. Ἱταλία. Γενική εξέταση	»	59
2. Τὸ κράτος τοῦ Βατικανοῦ	»	63
3. Περιοχὴ τῆς Τεργέστης	»	64

III Πυρηναϊκὴ Χερσόνησος

1. Ἰσπανία. Γενική εξέταση	»	65
2. Γιβραλτάρ	»	68
3. Πορτογαλία. Γενική εξέταση	»	68

Γ'. Κεντρικὴ Εὐρώπη

1. Οὐγγαρία. Γενική εξέταση	»	71
2. Αὐστρία. Γενική εξέταση	»	71
3. Λιχτενστάιν	»	72
4. Τσεχοσλοβακία. Γενική εξέταση	»	72
5. Πολωνία » »	»	74
6. Γερμανία » »	»	75
7. Δανία » »	»	80
8. Ἑλβετία » »	»	81
9. Λουξεμβούργο » »	»	82

Δ'. Δυτικὴ Εὐρώπη

1. Γαλλία. Γενική εξέταση	»	84
2. Βέλγιο. » »	»	89

3. Ὀλλανδία. Γενική εξέταση	»	92
4. Μεγάλη Βρετανία. Γενική εξέταση	»	93
Ε' Ἀνατολική Εὐρώπη		
1. Ρωσία. Γεν. εξέταση	»	98
ΣΤ' Βόρεια Εὐρώπη		
1. Φινλανδία. Γενική εξέταση	»	101
2. Σουηδία	»	102
3. Νορβηγία	»	103

Ζ' Γενικὲς ἐργασίες

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

1. Οἱ κάτοικοι τῆς γῆς	»	105
2. Οἱ φυλὲς τῶν ἀνθρώπων	»	106
3. Γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων	»	107
4. Θρησκεία τῶν ἀνθρώπων	»	108
5. Πολίτευμα	»	109
6. Ἐκταση καὶ πληθυσμὸς τῶν μεγαλυτέρων κρα- τῶν τῆς γῆς	»	110
7. Οἱ μεγαλύτερες πόλεις τῆς γῆς	»	111
8. Συγκοινωνίες.		

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΔΕΡΗ

ΣΤΑΔΙΟΥ 44 · ΑΘΗΝΑΙ

ΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΩΣ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΑ ΝΕΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Α' ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

- ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ Γ. Παπαϊωάννου—Χρ. Κωσταδήμα—
Νώντα 'Αναγνωστοπούλου
ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ Γ. Παπαϊωάννου—Χρ. Κωσταδήμα—
Νώντα 'Αναγνωστοπούλου

Β' ΓΛΩΣΣΙΚΑ

- ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ Δ. Δούκα—Γ. Παπαϊωάννου

Γ' ΙΣΤΟΡΙΚΑ

- ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΡΩΪΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Γ. Παπαϊωάννου—Χρ. Κωσταδήμα—
Νώντα 'Αναγνωστοπούλου
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Γ. Παπαϊωάννου—Χρ. Κωσταδήμα—
Νώντα 'Αναγνωστοπούλου
ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ Δ. Εύθυμιάδη
ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Δ. Εύθυμιάδη

Δ' ΦΥΣΙΚΑ

- ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΗ Δούκα—Παπαϊωάννου
ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΗ Δούκα—Παπαϊωάννου
ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΗ Δούκα—Παπαϊωάννου
ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΗ Δούκα—Παπαϊωάννου

Ε' ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

- ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΗ Γ. Παπαϊωάννου
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΗ Γ. Παπαϊωάννου

ΣΤ' ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΙ

- ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' καὶ Δ' ΤΑΞΗ Δ. Εύθυμιάδη
ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΝΩΣΙΑ—ΓΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ Α' καὶ Β' ΤΑΞΗ Γ. Παπαϊωάννου